

36.24. E. 9
TRACTATUS

DE ADVLTERIIS

IVRIBVS TVM DIVINIS,

tum Canonicis, & Ciuilibus, ac Doctorum

Biblioth. auctoritatibus confirmatus.

AVCTORE

Secr
D. FLAMINIO DE RVBEIS

Coll. Utinense V. I. D. Rom.

Nunc primum in lucem editus.

Summarijs, ac Indice Materiarum appositis.

Sec. CVM PRIVILEGIO. *Sepe*

Sepe
VENETIIS, M. D. XCIX.

Apud Haredes Melchioris Sessa.

TRACTS

BY THE

REV. J. W. WALKER

OF THE

CHURCH OF ENGLAND

IN THE

DIocese of

Worcester

AND

THE

DIocese of

Gloucester

AND

THE

DIocese of

Hereford

AND

THE

DIocese of

W. Walker

W. Walker

WALKER, J. W.

2

ILLVSTRISS. VIRO
D. NICOLAO CONTARENO

Patritio Veneto, atq; grauis.

ILLVS. ^{MI} DECEMVIRORVM
Collegij III. viro Patrono suo Colend.

FLAMINIVS DE RVBEIS
Vtinensis, I. C. S. P. D.

IV mecum anxius; vir Illustr. delibe-
raui, qua nam ratione tibi patrono
meo, quem mihi iam pridem ad ob-
seruandum, & colendum proposui,
aliquam Studij, ac voluntatis in te meae significatio-
nem praeberem: nam cum me tibi, propter magnitudi-
nem tuorum in me meritorum plurimum debere intel-
ligam, quanquam certus sum à me gratiam referri nō
posse (habeo quidem ante, habeoque dum viuam)
vsquedum tamen illae non constent, testificatione mea
apud omnes, mihi planè ingratus esse videar. Quis au-
tem est ex nostratibus omnibus, qui se tibi in perpetuū
debero non fateatur? Hoc enim superiore vertente

† 2 anno,

anno, dum Foroiuliensium provincia multa cum gloria
tua, & nostrum omnium felicitate ex Senatus decreto
moderatus es, tanta in te enituit Prudentia, Iustitia,
Comitas, et Clementia, ut passim omnes protestentur,
te ea in nobis præclarissimarum virtutum tuarum ve
stigia ita impressisse, ut nullus omnino sit, qui memo
ria saltem, & beneuolentia nominis tui celebritatem
non colat. Quis enim. Illustrissimo huic unquam præ
fuit Magistratui, qui in te Vigilantia, Prouidentia,
Dexteritate, Celeritateq; in peragendis rebus supera
rit, aut æquauerit? Tu noctes insomnes traduxisti,
nos omni adempto metu, in aurem utranq; obdormi
uimus. Tu finitimis, remotioribusque populis ob fru
gum inopiam vita periclitantibus, tanta nos frumenti
copia satiaſti, ut soli videremur, de quibus Deus im
mortalis cogitationē suscepit. Tu facinorosos homines
à nostris finibus ita exegisti, ut tranquilla pace, bono
rumq; nostrorum fructibus perfrui letis animis no
bis concesseris. Tu demum (ut alia multa præteream)
civium nostrorum dissensiones, in ipso statim exortu,
summa cum celeritate restinxisti, odia sedasti, amicitia
conciliaſti. Nullo tamen modo mihi silendum putave
rim de conatu illo, quo tu solus triumphas, & superio
rum

rum pene temporum memoriam obscurasti, dum offensus siccitate fontium, qui patrum tempestate ante annos sexaginta plus minus, immansi sumptu laboreq; infinito, in urbem inuektorum haud ita multò post, cum siue temporum, siue hominum iniuria, aut qua alia causa turpiter exaruisissent, squalerentq; iam dudum crateres illi marmorei, à quibus per silenos aque defilientes in suppositos lacus excipi solebant, nullus ad tuum usque aduentum repertus est, qui ad hanc curam animum adijcere aliquando cogitauerit: qui decus, sordentibus vasis reponere tentauerit, et urbem vniuersam munere, tam pretioso, tamq; exoptato recreauerit. Tibi, tibi, inquam; vir praestantissime laus hæc integra reseruabatur, ut vnus esses, cui vno tempore, & cibum, & potum, quibus fames, sitisq; depulsa est, hoc est ipsam uitam deberemus. Hoc enim negotium aggressus, industria tua, & vigilantia singulari sic effecisti, ut in semestri spatio, satis modica impensa, totum opus absolueretur, quod antea longissimi temporis curriculo, ingentique pecunia perfici minimè potuerat: aquasq; tam vberes, tamq; copiosas attulisti, ut non potationibus modò, & lauacionibus, sed etiam quibusuis hominum, iumentorumq; vsibus abundè

sufficiant. In summa quicquid pulchri, & boni ad
vsum, ornatumq; Ciuitatis nostrae deesse videbatur,
aut desiderari poterat, tu solus tua summa bonitate, et
ingenio diuinitus condonasti. Hisce profecto diuinis,
heroicisq; largitionibus cunctos tibi Utinenses deuin-
xisti: at me vnum, iam pridem in tuam clientelam rece-
ptum, quasi hereditario iure, cum scires Ioan. Franc.
Iurisconsultum patrem meum in Patauina Praetura
M. Ant. Contareno, cognomento Philosopho annis ab
hinc quinquaginta assedisse per quam honorificentissi-
me, Quintilis mense proximè exacto, dum Senatores
illos grauissimos Venetijs in re magni ponderis prae-
hensarem, ut tu nosti, mihi semper praesto fuisti tanta
beneuolentia, tanto studio, tantaq; auctoritate iuuisti,
ut fatendum sit mihi in te vno spem omnem meam, do-
musq; mea decus, & ornamentum sita fuisse. Quae
cum ita se habeant, iam constat nullo me obsequij ge-
nere dignas satis tibi gratias referre posse, animo autem
habere, & posse, & velle. In cuius rei testimonium
tractatum hunc meum de Adulterijs, captum, absolu-
tumque dum domi me continerem, ut morbo depulso,
vires corporis reciperem, tuo nomini amplissimo, in
mea in te summa fidei, & obseruantiae pignus dicare

con-

constitui. Spero nanque hinc tantum ponderis huic
meo tractatui accedendum, ut nullus omnino tam li-
vus futurus sit, qui ausit opus, auctoremue lacerare.
Tu hilari animo munusculum oblatum suscipe, quod si
tibi probari intellexero, satis amplum me premium re-
tulisse existimabo. Vale.

Utino idibus Iulij M. D. XCIX

I N C E L E B R E O P V S
de Adulterij Clarissimi Iureconsultis
D.Flamminij de Rubeis.

FLAMMINIVS iuris decus, & norma unicam legum,
Et Rubei generis clara propago sui.
Sic labem infandam culto ore, de diuite vena
Arguit impuri crimina Adulterij
Ut, qui hoc flagitio thalamos infecerit ullos,
Arma Dei metuat, quisquis adulter erit.
Tu monitus, cautusq; graui scriptore, sub orbe
Non Aegisthus eris, nec Paris alter eris.

De eodem

A D I L L V S T R I S S I M V M
& Amplifs. Senatorem D.Nicolaum
Contarenum.

POLLVTAS Veneris tædas, & sancta hymenei
Lesa, maritalis iura, fidemque thori.
Excultum eloquio quod tale haud protulit Auctor,
Nec par Virgilij, nec Ciceronis, opus.
Sacrarum exemplar legum, custosq; Pudoris
Inuicti, antiquum coniugiumque tuens.
Dedicat ecce tibi morum, & virtutis alumne
CONTARENE, vnum quem beat alma Themis.
Ut qui praeipuo es virtutibus auctus honore,
Ob tua Romanis æmula sancta viris
Per celebri fama Auctoris loca cuncta pererres,
Inq; omnem Europam conspiciendus eas.

I N.

I N D E X

R E R V M E T V E R B O R V M

notabilium totius huius Tractatus.

A

Brahmi cum ancilla coitio vt excusatur, pag. 9

Accusatoris adulterij est electio vtrum ex adulteris ma-
lit accusare. 46

Accusatus de adulterio potest diffinitive absolui, adul-
terio non plene probato, contra eodem probato, diffi-
nitue condemnari 71. Quid autem si criminosi cōfessione pro-
batio sit facta 72

Accusationi & inquisitioni adulterij an p̄scribatur quinquēnio 51

Accusatio adulterij quo in loco constituenda: coram ne iudice ec-
clesiastico, an seculari 47. sed quando ad hunc quando ad illum
cognitio spectet remissive 49

Adulterij variae definitiones, & quae perfectior. pag. 2

Eius definitioni an conveniat, transitus ad alienam thorum, vel
alieni thori violatio, pag. 5

Adulterium quod est, alicubi pro adulterio non habitum fuisse,
exemplis ostenditur 3

Adulterium in muliere qñ possit excusari, & eius poenis liberari 5

Adulteriū quod proprie, & improprie dicatur 13. Adulterari quo-
que quid proprie, quidue improprie significat 12

Adulterium est grauissimum crimen secundum omnes christianos
& alias gentes. 22. Quanta sit eius foeditas. 14. grauius stupro 11.
& 26. furto & incestu. 26. an sit grauius homicidio cōtrouersum
est. 26. est crimen capitale 26. & 86. ac demum quas quotq; poe-
nas ob adulterium infligi solitum & constitutum sit apud natio-
nes, vide totum capitulum 16

Adulterium an committatur cum ea sponsa, quae nondum cog-
nita carnaliter est 14

An cum ea quae cum sit coniugata tamen se publice prostituit 17

An cum coniugatus cum soluta coit. 18

An cum coit. quis cum soluta quam credit esse coniugatam 20

Adulterium totam commaculat familiam & agnationem: ipsisque
adulteris irrogat infamiam 26

Adulterium publicum quod dicatur, & quod priuatum, 40

Adulterium nulla iustificari causa potest, etiam iusta 28

Adulterium quot in se contineat mala 29

Adulterium cur testium probationibus difficulter d rectè probari
contingat 62

Adul-

I N D E X.

- A**dulterium quibus probari potest violentis præsumptionibus. 66
Adulterum esse notoriū ac manifestum qualiter probari possit. 66
Adulterium quibus probationibus in veteri lege diuina constare debebat. 68
Adulterium ēt censetur cum vxore serui: Quid cum serua aliena. 112. Quid cum domina hospitij nupta. Quid cū eius famula. 113
Adulterij varix animaduersiones priuatim infligē adulteri s. 30. Pē nā item plures constitutæ à iuribus. 72
Adulterium quomodo olim punitum fuerit vel lege, vel consuetudine, & quomodo iure ciuili nunc, & canonico aut consuetudine. 86. quomodo etiam in muliere. 91
Adulterum vtrumque nō licet eodem accusare libello 41. distinguendum vr 42. nec eodem tempore. 42
Adulter vterque vltcrius nō pōt accusari pendente accusationis iudicio. 46
Adulter an ex repetitis vno tēpore congressibus, pro vno vel pluribus adulterijs puniendus sit. 110
Adulterans vxorem alicuius nō dicitur iniuriari viro. 114
Adulterans vxorem inimici sui post initam pacē an fractor pacis censeatur, eoq; nomine accusari possit. 113. **A**dulterans vxorem Regis sui an incurrat crimen læsæ maiestatis. 112
Adultera si sit in facultatibus resarcire tenetur hæredes in quo dānificati remanent ex adulterio. 80
Adultera vxor quas pœnas subire cogatur tam propter adulterium quam ob inhonestus tactus. 99
Affectus punitur in crimine adulterij nō sequuto effectu. 78. & in atrocioribus. 112

B

- B**annita mulier, quæ sit nupta, nō potest impune adulterari, tametsi ex statuto banniti possint impune offendi. 114

C

- C**lericus qui datā pecunia se cum officiali de adulterio composuit, nō tamen effugit Episcopi animaduersionem. 61
Clerici adulterium sufficit probare lenioribus coniecturis. 68
Clericus adulterij conuictus quam pœnam patiat. 76. & 89. Et potest interfici semoto excommunicationis metu. 104
Cognoscēs ignoratē nuptā, vel monialem adulterij pœna nō tenetur. 20.

D

- D**efinitio in omni disputatione debet præcedere. 2
Dominus adulterans vxorem vassalli sui, vel contra vassallus adulterans vxorem Domini, an possit impune occidi. 111

Donatio

- D**onatio inter sponſos de præſenti prohibita. 16
Dos ne perdatur a muliere accuſata de adulterio, quæ exceptiones
 competant. 55 **E**
Exceptiones adulterij tres ſolent proponi. 53
Exceptio adulterij an competat hæredibus viri contra vxorẽ
 repetentem dotem. 55. & 101. **F**
Filij ex adulterio nati non alendi, & an ſuccedat parentibus. 83
I
Inneſtuſus uterque poteſt eodẽ libello accuſari. 42
Inquiſitione officij poteſt etiam procedi crimine adulterij, ſi-
 mulq; implorari brachium ſeculare. 50
Iſabellæ Vicecomitis adulterio cum Vgolino Gonzaga perpetra-
 to bellum ingens exortum. 31
Iudeus adulterans qua pœna puniri debeat. 109
L
Lenocinium eſt crimen adulterio maius. 9
Lenocinij exceptio per mulierem fieri poteſt. 54
Lucretiæ Romanæ impatientia ob ſui violationem commendata
 ad excuſationem adulterij. 5
M
Mandans alicui vt committat adulterium, non dẽ adulter. 109
Maritus vxorẽ accuſare de adulterio pœt, ac debet, vt Le-
 nocinij vel conſenſus reatum vitet 43. tamẽ aliquot caſus exci-
 piuntur. 44. & 54.
Maritoq; accuſandi infra ſexaginta dies viles datur facultas. 44
Maritus patiens vxorẽ adulterari, leno eſt. nec pœnã Lenocinij
 euitat 9. etiam ſi eã retineat cognoſcatve mandato iudicis. 46
Maritus poſt ſibi notum vxoris adulterium ſi cum ea conuiuit re-
 miſſiſſe ipſi illud vř: & qb. notis, atq; incõmodis ob id afficiat. 46
Maritus vxorẽ adulteram alete non tenetur. 83
Matrimoniu. ante omnia probãdũ eſt volẽti accuſare adulteriũ. 66
Matrimonio et exiſtente putatiuo, adulterij pœnẽ exiguntur. 79. 97
Matrimonium dirimi ob adulterium tribus caſibus poteſt. 84
Mulier quænam poſſit nomine & pœnis adulterij excuſari. 5
Mulier quẽ viro abſente nubit, an et qñ committat adulterium. 38
Mulier ignorans ſe matrimonio copulatã ſed ſolutã magis pro-
 babiliter credens ſi cum alio contrahat, adulterij non tenebitur
 imo illi datur actio ad repetẽndam dotem. 38
Mulier duos accipiens maritos ſciẽter, qua pœna teneatur. 38
N
Nuptias facit conſenſus nõ concubitus. 19

- P** Ace inita cum inimico an eius vxorem deinde adulterās pacis effraſtor cenſeatur, & eo nomine accuſari poſſit. 113.
 Pater qui filiā adulterā occidit, vt ſit expers pœnæ, quinq; vt cōcurrāt oportet. 104. Pœnæ plures animaduérſionesq; adulteris indiſtē à iuribus, aut ēt permiſſæ cōſuetudine late enumerantur. 72.
 Presbyter in adulterio deprehēſus nullo modo reparari pōt, & ut puniatur. 76. Præſudia adulterij quæ dicantur. 67
 Præſumptiones violētē q̄ nā ſint ad probadū adulteriū requiſitæ. 64

- R** eo adulterij quęnā exceptiones, & deſenſiones cōpetant. 52

- S** ententia lata cōtra adulterū nō nocet, nec infamat adulterā. 71
 Spes de quibus rebus dicatur, & quæ eſt virius. 16
 Sponſus ēt intelligitur in iuribus, quæ de marito loquuntur. 16
 Stupratores virginum & viduarum qua afficiantur pœna. 88
 Stuprum quod proprie, & improprie dicatur. 13

- T** eſtibus probari adulterium cur difficulter poſſit. 62. nec tamē teſtes infames repellantur. 70
 Tiberius Cæſar vxorem habuit Iuliā Auguſti filiā maniſeſtis adulteriiſ infamem. 36. Tranſigi non poteſt ſuper adulterio. 27
 Tranſigere ſup adulterio cur nō liceat pēdēte iudicio, plures adducunt rōnes, 9. nō tñ prohibet odij rācoriſq; remiſſio iñter cōiuges. 61. Trāſigere an liceat ſuper attentato duntaxat adulterio. 61

- V** aſallus adulterans vxorē Dñi ſui an poſſit impune occidi. 111
 Vidua ſtupri cauſa dotis iure exiit. 97
 Vim qui adhibet adulterio, de vtroq; puniri debet. 8
 Vltionum variarum de adulteris ſumptarum exempla ex hitorijs deprompta. 30
 Vxor adulterij, vel inhoneſtorum tactuum rea, quibus afficiatur pœnis. 99. & ſeq.
 Vxor domo vel expulſa a viro, vel ſponte vel vi recedens, quibus incommodis ſubijciatur. 100
 Vxores plures ducere quibus in locis licitum. 39
 Vxores duas capiens ſcienrer qua pœna teneatur. 38
 Vxor maritum adulterij poteſt accuſare. 43. & 44. num etiam non notorium adulterium poſſit obijcere. 55
 Vxor adulterum maritum ex dote ſua alere non tenetur. 83

DE ADVLTERIIS TRACTATVS

ABSOLVTISSIMVS

D. Flamminij de Rubeis Iuriscons.
Vtinensis.

SVMMARIVM.

- 1 *Definitio in omni disputatione debet precedere.*
- 2 *Adulterij varia definitiones.*
- 3 *Adulterium quod est, alicubi pro adulterio non habitum fuisse: cum aliquibus exemplis.*
- 4 *Adulterij definitioni an conveniat, transitus ad alienum thorum, vel alieni thori violatio.*
- 5 *Adulterij nomine et penis qua mulier excusari aliquando possit: etiam propter solum pudorem excusatur 6. etiam propter multam pecuniam 7. an viro ob senium existente impotente. 8.*
- 9 *Vir patiens coniugem adulterari, leno est.*
- 10 *Lenocinium crimen adulterio maius.*
- 11 *Abrahami coitus cum ancilla ut excusatur.*

Caput I.

OMANORVM sapientissimus ille, latinęq; linguę pater M. Cicero cū de officijs Marcum filium instituturus esset, quid officium esset primum cognoscentem

1 dum censuit, ea ratione, quam mox subintulit, q

A omnis,

omnis, quæ à ratione suscipitur de aliqua re institutio, debet à diffinitione proficisci, vt intelligatur quid sit de quo disputatur: mutuatus quidem hanc rationem à Græcis, nempe à Platone in Phe dro, quamque nostrates iureconsulti amplexati sunt sæpe, vt in l. 1. ff. de dol. mal. in l. 1. ff. si cer. pet. in l. 1. ff. de iust. & iur. atque alibi sæpe. Nos verò sapientissimorum virorum secuti vestigia, diffinientes Adulterium, de quo tractare in animo est, illud non aliud esse asseueramus, q̃ transitionem quandam ad alienum thorum libidinis satiandæ causâ, quod alij violationem alieni thori esse dixerunt, per tex. in l. non me chaberis. 2. q. 5. §. cum viro 36. q. 1. Diuus Tho. 2. 2. q. 154. art. 8. Angelica, Syluestri na, Pisanella, Caietana, Antonina, Fumana summe, & in summa omnes summæ in verbo Adulterium in primis verbis ita diffiniunt, vt sit violatio alieni thori, vel accessus ad thorum alienum; composito vocabulo ex ad, & altero. Soci. consil. 148. col. 1. lib. 1. thori alieni violationem dicit. Alex. cō. si. 195. nu. 4. li. 2. Adulterium accessum ad alienum thorum putat. Rol. à Val. consil. 74. nu. 13. lib. 1. violationem alieni thori appellat, & consil. 96. nu. 31. lib. 3. transitum ad alienum thorū pronuntiat. Fol ler. in prac. Crim. Cano. par. 2. in ver. flagitium. nu. 11. affirmat & ipse esse alieni thori violationē, vel sui deturpationem, ex. d. c. non me chaberis. 32. q. 5. latius diffiniendo, cum etiam coniugatum cum soluta comprehendat: de qua re tamen latius suo loco dicemus. Goffr. in sum. ti. de adul. & stupro nu. 1. fol. 43. consentit huic ipsi diffinitioni, vt sit alieni violatio, suiq; thori deturpacio. Goza. consil. 21. nu. 3. est (inquit) alieni thori violatio, quasi transitus ad

alte

alterius thorum. Bonifa. de Vitelli. in titu. de adul-
ter. numero undecimo. fol. undecimo. cum alijs
pertransit, vt sit violatio alieni thori. Quidam
dicunt, quòd est coitus carnalis cum vxore alie-
na, sicque cum ligata. per glos. in authent. de ince.
nup. in prin. & no. quidam in l. adulterium cū ince.
ff. ad l. lul. de adul. Ang. in trac. malefi. in ver. adulte-
ratio. col. pen. Fel. in c. secundo loco. non longè ab
initio 2. col. de præscr. Alcia lib. 1. de verb. signi. col.
2. vers. ad hanc speciem. Cùm adulterium (inquit)
in l. Iulia cum vxore aliena dicimus, propriè dici-
mus. & lib. 4. col. 15. vers. Decimò Modestinū infe-
ctatur, qui adulterium in nuptam, stuprum in vi-
duam, virginem, puerumve committi scripsit. Et
in summa oēs quotquot de hac re scripserunt, ita
pertranseunt sequentes alter alterum, vt mos no-
stratum est. Ego verò mancā esse definitionē
illam ratus, quæ habet, vt sit transitus ad alienum,
thorū, non tā facile eam probo, cū transire quis
possit ad thorū, vel benedictionis gratia, vt sacerdo-
tes, vel caloribus vt decrepiti senes, exēplo Dauidis,
vel necessitatis, vt peregrinantes, ad tuguriola,
vel ergastula admodum angusta se recipientes: aut
ægotantes, admodumq; inopes ne humi iaceant
in pauperum domunculis. vel tandem necessitudi-
nis obtentu, vt consanguinei arētissimo sanguinis
nexu coniuncti, ideo transitioni addidi libidinis cā.
Et quidem quis adulterium dixerit eius, qui ex re-
gionis more, prima nocte cum Principis sui spon-
sa armatis decumbit? vt seruari aiunt in hæc vsq;
tempora apud Sarmatas: de qua materia videnda
sunt, quæ misit in literas Boer. decis. 297. nu. 17. par.
2. Augilarum femine (hi populi sunt Marmaricæ

Africae regionis) nocte , qua nubunt omnium coitu prostituuntur, neq; quisquam excluditur, modo ne vacuus accedat. Autores sunt capi. 44. Soli. & Mela li. 1. c. 8. Volsinium nobilissimum oppidū, diuitijs affluēs, & moribus ornatum , legibus dehinc iustissimis institutum seruorū miserabile spectaculum praeuisse ferunt: namq; cum Ciues laxis frenis cum seruis egissent familiaris, illos etiā nonnunquā ad consilia admittentes publica , tandem Senatorū admodū pauci ordinem intrare aufferunt, mox serui vniuersam Rempu. occuparūt: testamenta ad eorum nutum scribi iusserunt: cōuiuia, cētusque optimatum fieri vetuerunt: legeque tandem cauerunt , vt eorum supra in nuptis pariter, & viduis impunita essent; ac ne qua virgo ingenuo nuberet, cuius castitatem non ante aliquis ex seruorum genere delibasset: sic prouinciæ caput, & emporiū per indulgentiam in seruos, in turpitudinem, iniuriam, & miseriam collapsa est. Hyettus Argius, post Moluti cedere in vxoris adulterio deprehensi, ad Orchomenū venit Minie filiū, à quo parte regionis accepta, omniū primus in adulteros legem sanxit, vt refert Celsus Rhodi. c. 25. lib. 20. Lycurgi quoq; legem fuisse memoriæ proditū est, vt si quis etate prouectior, nuptijsq; intempestiuor, puellulā primæ pubis duxisset, huic integrum esset ex adolescentibus seligere aliquē, qui venere potētiior, feracē præcurrens vterum, generoso imple-ret semine, modò quod natum esset viri assereretur. Cui Lycurgi legi non admodū absimilis fuit alia Solonis lex, quippe quæ vxoribus permittebat, vt si mariti in venereis rebus ignauiores essent, ex necessarijs aliquem sibi dispicere, quicum collu-

colluctaretur, nec iccirco alienū dici quod nasce-
retur. Ex quibus planè intelligere possumus non
sponsæ adulterij crimen adscribendū, quæ vel mo-
ris, vel legis coactione cū altero, q̃ cū viro suo de-
cubuiſſet. Conſequenter diffinitionē illā ſimplicē
transitus ad alienū thorū, adulterio haud quāq̃ cō-
uenire. Sicut, & alterā pari propemodū ratione im-
pugnamus, nēpe q̃ ſit alieni thori violatio, vel ſui
deturpatione. Finge etenim vim paſſam mulierē, vt
de Lucretia Romana Collatini coniuge ſcribunt
Liui. deca. 1. lib. 1. Val. Max. li. 6. c. 1. cui de pudicitia
inſcriptio eſt. Io. Bocca. in lib. de viris illuſtrib. atq;
alij alibi frequēter, imò & ipſe text. in c. propoſito.
32. q. 5. eiufdem Lucretiæ caſtitatē cōmēdat, tam-
eſi uim paſſæ, & adulterio compreſſæ, cuius quidē
tex. formalia verba, deſumpta ex Auguſt. de Ciuit.
Dei, intexere non me piget, cū illa quæſtionē &
moueant, & reſoluant, & ſunt hæc. Lucretiam ma-
tronā nobilē, veteremq; Romanam pudicitie ma-
gnis efferunt laudibus, cuius corpore cū violentus
Tarquinijs Regis filius libidinoſus potit⁹ eſſet,
illa ſcelus improbiſſimi iuuenis marito Collatino,
& propinquo Bruto, viris Clariffimis, & fortiſſi-
mis indicauit, & ad vindictā conſtrinxit. Deinde
foedi in ſe commiſſi ſcleris ægra, atq; impatiens,
ſe peremit. Quid dicimus? adultera hæc, an caſta
dicenda eſt? quis in hac controuerſia iudex labo-
rabit? egregiè quidem ex hoc, & veraciter decla-
mans ait; mirabile dictu, duo fuerunt, & vnus adul-
terium cōmiſit: ſplendidiffimè, atq; ueriſſimè; in-
tuens. n. in duorū corporū commiſſionem; vnus
inquinatiſſimā cupiditatē, vnus caſtiſſimā volun-
tatē, & non quod cōiunctione corporū, ſed quod

animorū diuersitate agereī attēdens: duo (inquit) fuerūt, & vnus adulteriū cōmisit. Hucusq; Aug. & tex. ex quibus facile intelligere possumus, tantum abfuisse, vt adulterio Lucretia pollueretur, vt magis gloriosa morte castitatem animi sui æternitati consecrauerit, posterisq; memorabile exemplum suæ in uirum fidei, & uoluntatis reliquerit. Fulcit hanc ueritatem tex. in c. de pudicitia, imò totus tit. 32. q. 5. qui corporis pollutionem, nisi mens cōsensit, animam non inficere multis, sanctorum patrum testimonijs comprobatur. confirmatq; glo. in c. debitores. in gl. fi. de iureiur. quæ simile affert, & non peccat soluens, sed extorquens usuras, & bonus text. in l. foedissimam. C. ad leg. Iul. de adulter. Bal. quoque in l. eam, quam. col. 9. uer. scias, quòd incesti Spuriij. C. de fideicom. dixit, quod adulterata à Rege, uel Tyranno adulteræ nomine appellari non potest, quia præsumitur uim passa, metuque perculsa, ideoq; de adulterio accusari non potest, sed bene ex eo natum poterit instituere. Quis enim Regi resistere potest, iuxta illud.

An nescis longas regibus esse manus?

Quis Tyrannum non formidabit, cuius solum nomen terrorem incutit? Hos si quidem regnare permittit Deus propter populorum scelera, teste. D. Tho. in 2. senten. dist. 44. & cum uitæ, & necis potestas sit in manu eius, dicat qui sapit, num illi resisti possit, & an libidinem eius frenare queat scēiella tyrannidi eius subiecta? Hinc summissæ omnes in verbo Adulterium, tenent de adulterio minimè damnari posse, quæ vim, metuque est passa. ita Ang. de Clauas. vers. 7. Syluest. vers. 8. & 9. Fum. vers. 5. Eruditiss. Menoch. de arbit. iudi. sent. cas. 354. nu. 9. satis

9. satis pulchrè. Carer. quoq; in pract. crim. in tract. de homici. §. 6. nu. 256. fol. 121. probantes committi adulterium posse sine dolo, ideoq; & penam nullam infligendam, nec corporalem, nec amissionis dotis, nec perditionis contradotis, aut aliorum lucrorum nuptialium. ex Abba. in consil. 4. vbi, si vis, metusuè non fuit absolutus, & precipisus, sed conditionatus, vt quia occidi formidauit, ideoque consensit, alioqui non consensura, non est omnino immunis, quia coram Deo peccauit, quamquã secundum leges, nullas adulterij pœnas incurrit. l. vim passam. ff. ad l. lul. de adul. l. si vxor. §. si quis e-

6 tit. Quinetiam relati Doct. ex Abb. d. consil. 4. affirmant, quod non tantum metus, sed & solus pudor mulierem excusat ab adulterij pœnis, puta si notis tempore à potenti viro oppressa clamare non est ausa, cum eo casu cesset dolus, quo cessante, etiam pœnã cessare necesse est: verecundia enim, & pudor sunt castitatis fratres, & impudicitiz freno. cum delicta nulla sine dolo committantur. l. i. l. lex corn. C. ad l. corn. de sica. glo. & Bar. in l. i. ff. de fideiustut. visq; & metus semper excepti videantur. cum præsertim res est subditæ cum domino, inter quos cadit præsumptio metus. c. si diligenti vbi Inno. super verb. titulus. circa mediũ, præscript. Ioann. Fab. in §. equè. insti. de actio. etiam in media vrbe, si credimus Philo. Iudæ. in lib. de special. legi. pagel. 495. & de Adulterio cum inuita scribit Angel. in Aut. de Leno. col. 3. & per vim commissum

7 adulterium dici probat illud, quod data pecunia patratum est. Pet. Royz. decis. Lituanic. 5. nu. 290. f. 210. cui arridet poeta inquiring.

Auri sacra fames, quia non mortalia pectora cogis?

Et qui vim addit adulterio, de utroque puniri debet, vt apud D. Tib. in tract. crim. cap. 15. nume. 10. fol. 221. par. 2. Ad hæc non committi adulterium.

3. quidam putant, cùm mulier sagax sibi prouidere curauit eo casu, quo vir senex, debitū reddere desijt. Nam viro adhuc generare potente, si mulier concipere non possit, vel muliere quidem ad concipiendum apta, si vir nequeat, lites, & discordiæ inter ipsos coniuges oriuntur. teste Aristo. 7. Polit. 16. vnde & glos. nostra in l. si. in vers. orbitates. C. ad l. si. de plagia. inutilem virum sortitam, viduam appellat. quare nulli mirum videri putant quidam, si talij casu sibi consulens mulier, adulterij poenam euitet. ita Boer. decis. 297. nu. 15. par. 1. qui alle. Petr. de Rauē. dicentem, se iudice in contingentia facti, mulierem absolutam. per text. sing. in cap. si tu abstines 27. 9. 2. cuius verba ex August. de prompta, sunt hæc. Si tu abstines sine vxoris voluntate, tribuis ei fornicandi licentiā, & peccatum illius tuæ imputabitur abstinentiæ. Fauet Hie. ad Furiam, de viduit. seruan. pagel. 100. tom. 1. inquiring. Nulla virum ducit, vt cum marito non dormiat. Ante Pet. Rauē. autem eandem sententiam fuerat amplexatus Fauenti. per communem reg. quod qui causam damni dat damnum dedisse videtur l. qui occidit. §. in hac ff. ad l. Aquil. & eandem tenuisse asserit Cardin. & Guil. de Mont. Laud. in locis ab eo alle. Sed Pet. Rauē. & aliorum opinio non videtur sequenda, tanquam nimiam licentiæ muliebri tribuens, nimiumque sacramēto matrimonij detrahens: & hanc partem contra Pet. tenuit glo. in d. c. si tu abstines, quæ alle. bonum text. in c. significasti. de diuor. Nā licet vir occasionem adulterio quodā modo

modo præbuisse videatur: debet tamen vxor in sacramenti fide castitatem seruare: sequitur Archid. in d. c. si tu abstines, qui alle. text. in c. si quis coniugatus, ibi, procul dubio adulterauerit. ea. cau. & q. Hug. & tex. in c. puto. 3. 2. 9. 5. glo. Io. And. & Abb. in d. c. significasti. in 2. no. & in c. discretionem de eo, qui cognou. consang. vxor. suæ. Nec mouere debet tex. in cap. si tu abstines, quoniam loquitur de tacita, fictaq; licentia, non de vera, cum mariti consensus expressus non appareat, & tacitus non præsumatur propter infamiam inde prodeuntem. Hoc amplius dixerim, quod nec iste vir quidem volens huiusmodi licentiam impartiri posset absq; lenocinii metu, a pœna, cui omni semoto dubio; se se inuolueret, unde pœna dignus esset, vt alio loco dicitur inferius: unde dicendum uenit, quod alioqui uir patiens adulterari coniugem suam, leno est, ut supra Pet. Royz. deci. Lituanic. 4. num. 132. fol. 121. estque Lenocinium adulterio maius crimen, ut per Nouel. in prac. crim. §. non inutiliter, num. 12. fol. 105. ubi habes, nu. 13. quot modis Lenocinium committatur. Et quamuis alicubi in sacris literis legamus Abrahamum à Sara coniuge sua hanc licentiam habuisse, ut coiret cum ancilla Agar, filiosq; susciperet, ut Gen. cap. & cap. recurat. & c. dixit Sara 32. q. 4. Nihilominus haud difficulter dilui istæ obiectio potest, cum huic ipsi dubitationi responderi possit. nempe Abrahamum ad Agar accessisse affectu maritali, in cuius quidē Abrahami excusationem nonnulla adducit Barth. Brix. in suis quæst. dominicalib. q. 32. num. 22. in 12. uol. tract. ideo nullus sibi blandiatur, nec ex eo ad tempus referat præsens, dixit enim Pau. ad Rom. cap. 7. Peccatum nõ

cognoui, nisi per legem: nam concupiscentiam ne sciebam, nisi lex diceret, non concupisces. unde idem Pau. cap. 4. ad Rom. ait, ubi nō est lex, nec preuaricatio. Præterea, non carnis ardor, non libidinis impetus Abrahamum ad adulterium perduxit, sed Dei uoluntas, ut duos inde excitaret populos. Raritas dehinc hominum post diluuium exposcebat, ut crebriores fierent cum mulieribus congressus, ideo non rectè Abrahami exemplum ad nostra trahendum est tēpora, quamobrem ex his & alijs, quæ adduci possent, inferimus iam tandem diffinitionem nostram omni alia præstantiorem esse, utpotè quæ non simplicem transitum, aut coactam complectitur uoluntatem, nec unum modo, sed utrumque, nempe marem, & foeminam apta est comprehendere. Quam diffinitionem fulcire uideatur tex. in l. inter liberos uersi. lege Iulia. ibi propter partum ex alio conceptum, quæ uerba supponunt libidinem coeuntis: Sed clarius, & apertius probat text. in d. c. non me chaberis 32. q. 5. qui nuncupatim utitur uerbis illis, libidinis explenda, quæ ipsa in nostra diffinitione sunt posita.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulterium Stupro maius peccatum est.*
- 2 *Adulterium quod proprie, & improprie 6. & adulterari quod proprie & improprie. 5.*
- 3 *Stuprum quid proprie & improprie, & 6.*
- 4 *Adulterium dici potest falsus coitus.*

Caput I I.

I Am uerò cognita diffinitione adulterij, illud cōsequenter scire oportet, quòd adulterium stupro

pro maius peccatum est, teste Gram. Voto 17. n. 1. 16. vnde dubitatum nonnunquā fuit an statuto disponente, q̄ adulter capite plectatur, locū habeat in eo, qui virginem constuprauit, vt per Nouel. in prac. cri. §. non inutiliter. nu. 10. fol. 164. ipsum (inquam) adulterij verbū nonnisi quā promiscuē accipitur & confunditur cum verbo stuprum, vt probat tex. in d. l. inter liberos, & melius in l. inter stuprum. ff. de ver. sig. tex. 3. 1. q. 1. tota. 8. 1. dis. c. illis tantis, & ferè tota ea. dis. c. si quis Dyaconus 50. dist. ca. sunt Ecclesie. & c. seq. 3. 1. q. 7. Sed intellige, vt id pcedat improprie, quia adulteriū proprie est cū nupta per iura modo ante citata, quæ id dicūt expresse. Alcia. Latinæ linguæ acerrimus indagator, & perscrutator in locis antea alle. nempe lib. .de ver. sign. col. 2. ver. ad hanc speciē. col. 2. Tom. 1. ad hanc speciem (inquit) pertinet, cū aliqua res speciali sibi nomine, & communi cum alijs appellari potest: nam quod peculiarius sibi est, id eius est proprium: vt cū adulterium in lege Iulia cum vxore aliena dicimus, proprie dicimus: cū stuprum: quia etiam cū virgine, vidua, puero, meretrice admittitur, improprie. Et idem Alcia. lib. 4. col. 2. ver. ab hac non multum, & col. 15. versi. Decimò Modestinū insectatur, idem firmit, imò interpretādo. Linter stuprū. ff. de verbo. sign. in primis verbis, ait. Adulteriū proprie in nupta admittitur, stuprū in virgine, uel uidua, seu alia qualibet muliere, q̄ corpore quæstum non faciat. in puero quoq; perpetrari stuprum alibi dicitur, ut l. stuprum. §. 1. ff. ad i. Iul. de adult. & id ipsum Alcia. idem prætermisso. lib. 2. col. 179. confirmat, & parerg. iur. lib. 7. cap. 5. & dispunct. li. 1. c. 26. ubi, quod in uulgatis codicibus est,

est, promiscuè, abradendum dicit. quia propriè in nuptam adulterium committitur, propter partū ex altero conceptum, composito nomine, stuprū in uirginem, uiduamue. Compositum autem nomen est ex ad, & alterum, ex quibus fit, adulteriū, d.l. inter liberos. Et ipsum adulterium tanquam il legitimum coitum dicere possumus falsum coitū, ut de adulterino nunc dicimus, de adulterinis clauibus, adulterino testamento, adulterina statera, adulterinis filiis, & similibus. Adulterare enim usurpari solet pro corrumpere, ut adulterare monetā, l. aut facta, in fi. ff. de pen. adulterare rationes. in l. i. ff. de seru. corrup. De numis adulterinis passim in tit. ff. ad leg. Corn. de fal. Tiraquel. de retrac. consang. §. 1. gl. 20. in uer. aurum, & argentum. nu. 111. fo. 118. & Dantes.

Tosto libere sien del adulterio

Per oro, & per argento adulterato.

De stateris adulterinis, l.annonam, quæ est. l. antepen. §. fi. ff. de extraord. crim. De testamento adulterino. l. falso. l. si quis legatum. ubi gl. ff. ad l. Corn. de fal. Ita etiam accipitur locus Plin. natu. histo. li. 19. c. 3. nempe adulteratus pro falsificato: utunturque Latini hoc uerbo deponenti, ut plurimum, licet. A. Gel. noct. attic. lib. 10. cap. 23. usus fuerit actiuo pro deponenti, ut adultero pro adulteror, ex Cic. offic. 1. & de proprietate, impropriateq; huius uocabuli scribit Zas. in l. stipulationum. sub nu. 20. ff. de uerb. obli. De adulterinis autem filiis, quos nos bastardos appellamus scribit Plin. d. lib. 10. ca. 3. Cic. in ora. pro A. Cluent. Doc. per eum tex. in authen. ex complexu. C. de incest. nup. Castrensis. consi. 19. nu. 2. lib. 3. Et notandum est hoc loco, quod So-

lon

Ion in suis legib. quas Atheniensibus perscripsit, cavit, ut adulterij uitandi gratia, oēs sibi uxores proprias asciscerent: q̄ si quis non obtemperasset, & alienis sese immiscuisset, nati ex adulterio Reipub. serui essent. Porro de differentia inter adulterium, & stuprum tradit Catel. Cot. in suis memoriali. in uerfi. adulterium, ex l. inter stuprū, ff. de uer.

* sign. & in summa Doc. Omnes * sequuntur textus supra alle. in d. l. inter stuprū, & in d. l. inter liberos: affirmantes propriè in nupta, impropriè in uirgine, & uidua committi adulterium ita Doct. supra relati, quibus accedit Placent. in tract. de acculat. publ. iudi. titu. 4. cui inscriptio est, ad leg. Iul. de adul. te. & stupr. num. 2. fo. 127. in 3. uolu. tracta. Roman. sing. 674. num. 3. ubi dicit, iure Pontificio committi adulterium posse cum uirgine, iure autem Cæsareo nequaquā Ang. de malef. in uer. & Andr. uer sic. habeas nu. 66. ubi edisserit quid sit adulterium, quid stuprum, quid nefarius coitus quid incestuosus. Io. Berbe. in suo uiator. in rubr. de adulter. dicit adulteriū propriè in femina dici, impropriè ī uiro. Foller. de cens. in ver. Nicolaus episcopus, nu. 184. fol. 113. Guid. Papæ, conf. 154. nu. 1. Fran. Marc. dec. 514. num. 19. Var. 1. Soc. lun. consil. 32. num. 5. lib. 2. glo. in rub. C. ad l. Iul. de adul. tex. in §. legis Iuli. Inst. de publ. iudi. in fi. & ibi glo. & Doct. Fauentq; verba Diui Pauli ad Rom. cap. 7. ibi. Nam, quæ sub viro est mulier, alligata est legi viri; sin autem mortuus fuerit vir eius, soluta est à lege viri. Igitur viuento viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, libera est à lege viri, vt non sit adultera, si fuerit cum alio viro. Pluscolum effatus est Diuus Hier. lib. 1. aduers. Iouinia. Pagel.

gel. 52. to. 2. nempe, quod adulter vocatur in suam
vxorem amator ardentior: in aliena quippe vxore
omnis amor est turpis, in sua nimius.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulterium an committatur cum sponsa, quæ nondum a spon-*
so carnaliter cognita est, & nu. 4.
- 2 *Spes virtus quæ, quorumve sit.*
- 3 *Nuptias facit consensus, non concubitus.*
- 5 *Donatio inter sponfos de presenti prohibita.*

Caput III.

SEd hoc loco insurgit non vulgaris dubitatio, nū
adulterium committatur cum spōsa, quæ non-
dum cognita carnaliter fuit à sponso suo, an non.
1 & distinctionis scēdere quidam dirimunt quæstio-
nem, vt scilicet adulterium committatur cum sponsa de
præsenti, non committatur cum ea, quæ futuris
tantum verbis se obligauit; vel dicas, committi vbi
est matrimonium, non cōmitti vbi simplicia sunt
sponsalia. hanc partem tutatus est Card. in c. discre-
tionem. de eo, qui cogno. consangu. vxor. suæ, &
Card. secutus est Franc. Marc. decif. 722. nu. 8. lib. 2.
ipseque Card. alleg. pro se text. in c. quidam. 32. q. 7.
Ab altera parte stat Abba. in d. c. discretionem. nu.
4. vbi tenet cessare dubium in sponsa de præsenti,
tenet tamen idem esse etiam in sponsa de futuro
saltem ad finem, vt sponsa, & vir accusare possint
adulterum, allegat pro se text. in l. si vxor. ff. ad l. iul.
de adul. glo. in l. propter violentam. eo. tit. Sed text.
ibi videtur mihi contradicere, immo destruere opi-
nionem

nionem Abb. dicit enim, quòd spòsus, maritus uè, qui non erat tempore admissi criminis, accusare non potest, sed accusat sola puella uim passa, cum auctoritate Curatoris, quatenus ait, nec matrimonium, nec spem matrimonij violare licet. Verbum enim illud, spem nò potest referri nisi ad verba de futuro, quia non sperantur, quæ tenentur, & possidentur, sed quæ nondum nostra sunt. Confirmant verba Orige. super Exod. hom. 9. Futurorū (inquit) spes laborantibus requiem ponit, sicut in agone positus dolorem vulnerum mitigat spes coronæ. Spes enim virtus est, teste Cassiodo. super Psalmi.

- 2 qua speramus premium vitæ æternæ iustorum meritis reddendum: sed clarius, & apertius Pau. ad Roma. cap. 8. his uerbis. spes autem, quæ uidetur, non est spes: nam quod uidet quis quid speret? si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus, & adducit præterea glo. in c. quemadmodum. de iureiur. Cum Card. tenent insignes mod. Ant. Gomez, & Clar. in prac. crim. in ver. adulteriū. vers. sed hæc omnia, & cum Abb. tenet M. Mant. in l. transigere, nume. 52. C. de transact. qui attestatur
- * hanc amplexatam ab omnibus * quamquam contra communiter * teneri opin. Abb. dicantur Gomez, & Elar. in locis ubi supra. Ego de stricto iure crediderim Card. sententiam veriore esse, per uerba satis perspicua in d. l. uxor, quamuis diuersa mitior uideatur, & illam magis quam hanc sequendam propter sceleris immanitatem iusto iudici, citra conscientiæ labem, uideri possit. Maledicta est enim pietas, quæ destruit iustitiam, & benè tunc ciuitates reguntur cum iniusti dant pœnas, teste Platone, quia indulgentia addit facinorosis hominibus

- 3 bus animum, in dies deteriora moliendi. Adde, q̄ consensus facit nuptias, & non concubitus, l. nuptias. ff. de reg. iur. gl. in uerb. cōiugatio. insti. de nupt. §. illud. in auth. quib. mod. nat. eff. legi. l. si. in princip. C. de repud. c. cum locum. de sponsal. c. sufficit. C. matrimonium. 27. q. 2. c. tua. de sponsi. cū alijs cōcor. & quia de proximo cingendus habetur pro acincto l. filiusfa ff. de milit. testamen. unde magnū censendum est delictum eius, qui suo adulterio nuptijs impedimentum attulit. hoc amplius, iura loquētia de marito, locum habent etiam in sponso ad hoc text. cum ibi no. in l. non sine. C. de bonis quæ lib. & in sacris literis uidemus sæpe uocari sponsiam, despōsatamq; illā, quæ iam nupserat, & uxor effecta erat. quemadmodum probat S. Hier. cōtra Heluidium, de perpet. uirg. Beatæ Mariæ. Pangel. s. Tom. 2. Sed q̄ cum sponsia de præsenti nondum cognita propriè adulterium committatur, dicit glo. in d. c. discretionem. in uer. reatum adulterij. de eo, qui cogno. cōstang. uxor. suæ. quam gl. ab omnibus * acceptam ex M. Mant. perhibet Clau. in dudum citato loco. Inno. in d. ca. discretionem. Ancha. in c. significauit. de eo, qui dux. in uxor. quā pollui. per adult. Bal. in Margari. in uer. adulterium.
- 5 Et hinc inferunt quidam ad eam quæstionem, quæ habet, quòd sicut inhibita est donatio inter uirū, & uorem: ita censeatur prohibita inter sponso per uerba de præsenti. per l. si. ff. de donat. inter uir. & uxor. Bar. in l. cū pater. ff. de pac. Bald. in l. Deo nobis, col. 4. C. de episcopo. & cler. Castren. & Alex. in l. si ante nuptias. ff. sol. mat. Ange. Aret. in §. fuerat. instit. de actio. Quæ etiam conclusio non procedit sine scrupulo, cū alij iuerint in alia omnia, quos recenset

recenset Fely. in rub. de spons. videto Bart. in l. cum sponsus. in princip. ff. de public. Ioann. Lup. in repetitione. Rubri. de donatione inter virum & vxor. colum. octaua. in fine. & colum. nona. rursusque colum. 23. vsque ad 40.

S V M M A R I V M.

- I *Adulterium an vir committat cum ea, quæ quidem sit iugata, sed prostituit se, verum ipsamet adultera est.*

Caput- IIII.

- I **P**ORRò non est inutile illud scire, num adulterium dicatur quo ad virum in eam, quæ licet alicui copulata esset, publicè tamen corporis sui quæstum faciebat: & verè quæstio hæc non est noua, sed quandoque à Doc. tractata. in qua conclusiue, & resolutè procedendo, dico, quod mulier nupta, licet meretriciam exerceat artem, non tamen ab adulterij pœna immunis euadit. vir autem cognoscens illam, quæ & ante, & post matrimonium passim prostitui se ab omnibus publicè passa est, adulterij crimine non adstringitur. probat hoc text. in l. si ea, quæ. C. ad legem lul. de adulter. vbi Doctor. omnes. * Gandin. titu. de quæstio. circa princip. fauetque l. prima. C. manda. alle. Rayn. in l. si pater. §. primo. de donat. Capic. decisione quadragesimaquarta. numero quarto. Dom. Marquar. de Susa. conciuis olim meus, & patris loco venerandus. in tracta. de iudæ. parte secunda. capit. tertio. numero septimo, octauo, nono. 17. 18. 19. 20. 21. Vbi amplissimè

- * tractat, & Clar. communem* in prac. crimin. in §. adulterium. versi. quæro nunquid. Folle, quoque. de censi. in vers. Nicol. Episc. nu. 183. fo. 113. & ante hos omnes Barto. in l. verum. ff. de furt. in l. si vxor. in princip. & in l. si quis vxori. §. sed ea. ff. ad leg. lul. de adulter. quicquid rictauerint in contrarium gl. in d. l. si ea, in versicu. adulterium, in l. quæ adu-
terium, C. eod. titu. Qua in re non esse mihi longius immorandum censeo, cum Doct. præallega. alio-
rum, multorumque aduocent authoritates, plu-
resque ingerant rationes apud eos videndas, quia
latè multa profundunt circa hanc quæst, præfer-
tim. D. Marquard, & Foll. in præcitatis locis. Alex.
confi. 99. nume. 11. lib. 6. Castren. in l. 4. §. sed quod
meretrici. ff. de cōdictio. ob turp. cau. qui dicit non
effugere adulterij pœnam, quæ profitetur dein-
ceps meretrix esse velle. Sicut & nuptæ meretri-
ci se commiscens, licet de iure ciuili non puniatur,
non tamen omninò impunitus euadit, ut conclu-
dit Bernar. Diaz in præct. Crimin. Canon. capi. 29.
numero quinto.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulter an fiat coniugatus qui cum soluta coit.*

Caput V.

- 1 **N**unc maior sese offert dubitatio, num con-
iugatus vir subigens solutam adulterium com-
mittat, & quia non est instituti mei ad partes di-
sputando singulas dirimere quæstiones, cum gau-
deant breuitate moderni, & dulcius, ac delectabi-
lius

lius fit resolutiones habere, quàm cum tædio diutius, ac oporteat, immorari. iccirco dico veram
* & communiter * receptam esse conclusionem, q
coniugatus cognoscens solutam, de iure ciuili nō
est adulter, de iure Pontificio adulter est. De iure Canon. est text. in c. puto. in princip. 32. quæst. 5.
per generalitatem eius tex. sed melior est tex. in c.
* nemo. 32. q. 4. per quæ iura Doct. communiter. * tenent, adulterum non minus dici cōiugatum cum soluta, quam soluto nuptam se commiscentē adulteram. Castren. consi. 392. Viso quodam libello. colum. 3. in antiqu. consi. 128. Hęc mulier. Bonifa. de Vitelli. in rubr. de adult. in principi. vnde concludunt, mulierem petere posse thori separationem eo casu, simul atque dotis restitutionem. Barb. consi. 95. colum. 10. lib. 1. Cuman. consi. 175. in fi. Socy. Iun. consi. 32. nu. 6. 7. 8. 9. libro 2. & cum distinctione iuris Cæsarei, & iuris Pontificij procedunt Cy. Ang. Saly. in l. cum duas. & Cyn. in l. 1. C. ad leg. Iul. de adulte. text est vbi aduertit Salyce. in d. l. 1. & ad idem tex. in l. interliberos. ff. ad leg. Iul. de adulter. §. lex Iulia, & §. cum ergo. 36. quæst. 1. Host. in sum. titu. de adulte. §. 1. Archid. in d. c. nemo. 32. quæst. 4. Gozad. consi. 21. nume. 5. Socy. Iun. consi. 32. num. 6. lib. 2. Cagno. in l. si qua illustr. num. 36. & sequ. C. ad orfic. Alex. consi. 74. lib. 5. Deci. consi. 311. & consi. 306. Socy. in l. Gallus. §. quid si is. colum. fin. ff. de lib. & posthu. Bald. in d. l. 1. C. ad leg. Iul. de adult. in authen. ex complexu. C. de incest. nupt. Alba. consi. 37. nu. 1. Rol. a Val. consi. 74. nu. 20. lib. j. qui & ipse, largo modo, id est iure Pontificio adulterium dici posse ait, iure autem Cæsareo, & sic strictè nequaquam. Abb. in c. transmissa. nume. 5. de eo, qui co-

- * gno. confanguini. vxor. suæ. communem * appellant Clar.d. §. adulterium. versicu. tribus, & Suarez in thesaur. recept. sent. in versu. adulterium. numero 86. Pau. Grelan. de pœn. omni fa. coitu. num. 12. Syluestr. Aldobrandi. in §. affinitatis, nume. 12. Instit. de nupt. Superest, vt antiquam legem referamus ex A. Gel. noc. Attic. lib. 10. cap. 23. in hæc verba, quæ propositæ dubitationi admodum conducere videntur. Si in adulterio uxorem tuam deprehenderis, sine iudicio impunè necares: illa te si adulterares digito, non attinget, neque ius est adulterij.

S V M M A R I V M.

- I *Adulterium an sit cum quis coit cum soluta, quam tamen credit coniugatam. Idem in clerico.*

Caput VI.

- I **Q**uid autem si quis coeat cum soluta, quam tamen coniugatam credidit, an hic adulterij labem contrahet & contrahere dicunt Bart. & Bal. in auth. hodie. C. de repu. Io. And. in c. cum quis. de reg. iur. in 6. in Mercur. Abb. in c. plerunque. in glo. 2. de donat. inter vir. & uxo. Blanc. in pract. crim. in versu. ignorantia. nume. 195. fol. 110. quo loco ait, eum quoque, qui Clericum percutit credens Laycum, sacrilegij pœnam non euitare. Et an Clericus cognoscens solutam, quam is, & communiter alij nuptam crediderant, puniatur pœna iuris cõmunis, decidit Bern. Diaz in pract. crim. cano. c. 79. num. 0. sicut è diuerso ignoranter cognoscens nuptam,

ptam, vel monialem, adulterij pœna non tenetur. ita Bal. in c. quib. mod. feud. amitt. quod si scienter cum ea rem habuerit, perpernam consequetur dānationem. teste Card. in clem. 2. in princ. de statu monacho. Et idipsum erit si cum ea matrimonio contraxerit. per tex. in clemen. 1. de consanguin. & affin. vbi Card. fouetque text. in l. eum, qui duas. C. ad leg. Iul. de adult. probant, quod uxoratus scienter aliā ducēs, punitur adulterij pœna: mulier autem ignorās nequaquā. imò illi tali casu datur actio ad repetendam dotem. Et hinc etiam dixit Abba. quod mulier ignorans matrimonio se copulatam, sed solutam magis probabiliter credens, si cum alio contrahat, adulterij non tenebitur. Abb. ipse ita effatus est in c. fraternitatis. num. 10. de frig. & malef.

S V M M A R I V M.

- 1 Adulterium esse grauissimum crimen, secundū omnes Christianos, & 13. & secundum gentes 2. secundum Doctores, 4. 7. grauius furto, incestu, stupro, 5. & 13. contra numero 8.
- 3 Quanta sit adulterij scditas.
- 6 Adulterium an sit grauius homicidio, controuersum est.
- 9 Adulterium est crimen capitale: & conatus solus sufficit ad infligendam pœnam.
- 10 Adulterium totam commaculat agnationem & familiam: & irrogat infamiam ipsis adulteris. 11.
- 12 Super adulterio transigi non potest.
- 14 Exempla varia punitionis in adulteros ex historijs collecta.

Diximus de adulterio p̄prie, & improprie sum-
 pto vocabulo, nunc tēpus est, vt de illius qua-
 litate differamus. Et crimen hoc grauissimum es-
 se dicunt omnes. * Etenim cūm matrimonium sit
 maximum sacramentum à Deo institutum in ter-
 restri Paradiso, vt Gen. capit primo & à Deo il-
 lud esse non tantum pronuntiauit, sapientissimus
 Salomon Prouerb. capit. tertio, sed & Aristot eco-
 nomic primo. vxorem dixit esse ex ara deorum. vn-
 de iniquissimum esse uxorem à viro diripere effa-
 tus est Chrysostom. Homel. 63. ex capit. nono. su-
 per Matthæ. Nam ipsi etiam Spiritui sancto fit in-
 iuria, cum semper matrimonio assistat capi. con-
 nubia. 32. quæst. secunda. Hinc vel ab ipso Domi-
 no Nostro IESV CHRISTO adulterium
 damnatum constat Matth. c. decimonono. Marc.
 decimo. Luc. 18. qui monuit nos illud prodire ex
 corde, ut Matth. cap. decimoquinto. Marc. septi-
 mo. ipse quoque Salomon Sapient. quarto. inquit.
 Multigena autem impiorum multitudo non erit
 utilis, & adulterinæ plantationes non dabunt ra-
 dices altas, nec stabile firmamentum collocabūt,
 & Prouerb. 6. in fine. qui adulter est propter cordis
 inopiam, perdet animam suam, turpitudinem, &
 ignominiam congregabit sibi, & opprobrium il-
 lius non delebitur, & cod. Prouerb. lib. capi. quin-
 to. nos admonet paternis verbis. Quare seduceris
 fili mi ab aliena, & foueris in sinu alterius? acrius
 autem insectatur Regius Propheta Psal 49. his ver-
 bis. Si videbas furem currebas cum eo, cum alie-
 nis portionem tuam ponebas. vnde Oseas c. 4. Ma-
 ledictum

ledictum (inquit) mendacium, homicidium, fur-
tum, adulterium nundauerunt, & sanguis san-
guinem tetigit. Nec mirum, quia adulterium per
diuinam legem prohibetur. vt Exo. c. 20. Deuter. c.
22. iure Pontificio damnatur, c. satis. 33. q. 5. & ali-
bi sepe. & iure Cæsareo toto titu. ff. & C. ad l. Iul. de
adul. iure etiam naturali, ut l. si adulterium cum in-
cestu. §. stuprum. ff. ad l. Iul. de adul. Blan. in prac. cri-
mi. in uer. ignorantia nu. 2. fo. 95. Io. Berbe. in suo di-
recto. Rub. de adul. circa prin. & infra, & aliqua scri-
bit Diaz in prac. crim. cano. c. 79. nu. 1. Foll. de Cen-
si. in uer. Nic. Episc. nu. 169. fo. 108. Diuus quoque
Pau. 1. Rom. 7. in prin. Mulier (inquit) quæ est sub
uiro uiuente uiro est alligata lege: si autem mor-
tuus fuerit uir eius, soluta est à lege uiri. igitur ui-
uente uiro uocabitur adultera si fuerit cum alio
uiro: si autem mortuus sit uir eius, soluta est à le-
ge uiri, ut non sit amplius adultera si cum alio ui-
ro fuerit. Ezechiel c. 18. Vt anima patris ita & ani-
ma filij mea est, anima, quæ peccauerit ipsa morie-
tur, si uxorem proximi sui nõ uiolauerit, & ad mu-
lierem menstruatam non accesserit, & hominem
non contristauerit, morte non morietur. Conque-
ritur etiam Deus per os Ieremi. Proph. capit. 5. di-
cens. Saturauì eos, mechatì sunt, & in domo me-
reticis luxuriabantur. Equi emissarij, & amato-
res facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui
hinniebat. quinetiam adulteros regnum Dei non
possessuros testis est Diuus Her. in 2. apol. g. aduer.
Ruff. Pagel. 23 1. in 2. tom. his uerbis. Nos hoc sen-
timus, quòd eiicientur de regno cœlorum, non
solum qui grandia peccauerunt, uerbi gratia, for-
nicatores, & adulteri, & masculorum concubi-

tores, & fures, sed & qui minora delinquerunt, ex eo, quod scriptum est, neque ebriosi, neque maledici, possidebunt regnum cœlorum. Hoc amplius, gentes etiam, quæ non cognouerunt verum Deum, hoc crimen sunt auersatæ, latisque legibus, illi pœnas constituerunt. Senec. in libro de moribus abstinebis (ait) ab alieno matrimonio, & Philo Iudæ. in libro de Decalo. Pagel. 479. quàm detestabile sit hoc crimen, multis ostendit, dici tque peccatum grauissimum esse, quia fontem habet amorem voluptatis, quæ & corpus atterit, & robur animi resoluit, remque familiarem absumit quicquid attigerit, more ignis adurens, & nihil saluum relinquens in vita hominis; & inferius ponit adulationes coniugum, amissionem spei legitimæ prolis, familiarum dedecus, puero- rumque natorum miserrimam conditionem def- fet. & Aristot. sept. Polit. decimosexto, in si. om- nẽm concubitus alterius coniugis damnat, & interdicat: & si quis deprehendatur contrafaci- ens, dignam pro delicto pœnam repetit. Alcias. in l. probum. numero quarto. ff. de verbor. signifi. ostendit adulterium, non ciuili modo, sed & gen- tium iure abominabile semper fuisse. & inibi nu- mero 2. defendit natura adulterium probum esse.

3 Quanta autem sit huius criminis fœditas, multis aperit Foller. in practi. crimi. in versicu. Flagitio- sum. nume. nono. fol. 222. & in tract. de censu. in d. versic. Nicolaus Episcopus. num. 39. & nume. 170. nullo modo permitti posse contendit, & numero 171. Adulterium detestatur ex Isidor. Plato. Ari- sto. & Apost. & quæ ex eo prodeant mala ob ocu- los ponit. numero 172. Et quamuis adulterium
passi

passi dū accusant derideri soleant, ut perhibet Me-
 noch. de arbi. iud. sent. cas. 398. n. 26. uel etiam ab ip-
 sis iudicibus, ut inquit Io. Berb. in d. uiator. Rub. de
 adul. in primis uerbis quos ipse increpat, quasi sint
 legum correctores, aut contemptores, uel reprehē-
 sores, sequiturq; Soc. Iun. conf. 34. n. 8. lib. 2. nihilo-
 minus quin adulterium grauissimum crimen sit,
 maximè apud nos Christi fidem profitentes, nul-
 lus sani capitis negabit unquam. Hoc ipsum gra-
 4 uissimum esse dicunt Doct. & inter maiora conu-
 merant Gram. decif. 11. nu. 24. dec. 74. nu. 14. Illustr.
 D. Card. Mant. Ciuitatis suæ, & meæ decus, & splen-
 dor. in tract. de coniectu. vlti. volunt lib. 5. tit. 15. nu.
 27. Boer. decif. 23. num. 77. par. 1. vbi grauius illud ef-
 se probat, quam filij homicidium, quod & Bossi.
 vsurpauit in tit. de coit. damna. & punib. nume. 46.
 fo. 192. magis affligi uirum & ipse affirmans coniu-
 gis adulterio, quàm nece filij. Tiraquell. de poenitē.
 leg. temperan. cau. prima, numero tertio. Surdus in
 tractatus de alimen. titulo septimo, questio. 6. nu-
 mero 25. Dyn. cum additio. 1. in reg. cui licet. in 6.
 fol. 100. & alij, & alijs criminibus maius esse ob ani-
 mi iniuriam, dicit. M. Mant. in pract. Dialo. contex.
 clas. 19. cap. 4. nume. 3. fol. 1477. & maius esse furto
 probat Chrisost. super Psalm. 49. fol. 211. tom. 1. Al-
 5 cia. in cap. cum non ab homine, nume. 14. de iudi.
 tom. 4. ea ratione, quòd hoc est contra bonos mo-
 res, illud contra pecuniam, unde & grauius puniri
 adulteros, quam fures censuit Alcia. idem de uerb.
 signific. libro secundo, colum. 25 ad fi. tom. 1. quā-
 quam aliter apud aliquas Ciuitates seruātū dicat,
 dum leuius in adulteros, quā in fures animaduuer-
 terunt, idem Alcia. in d. l. probrum, nume. 1. ff. de
 verb.

- verb. signific. sed nimirum, quia de male institutis oppidis loquitur, quæ fures laqueo strangulant adulteris pecuniariam indicunt multā. At de adulterio tractans Pet. Royz. decis. Lituani. 3. num. 400. fol. 83. per l. adulterium cum incestu. ff. ad l. lul. de adult. incestu grauius esse probat. Alex. quoq; con-
 fil. 24. num. 41. lib. 2. grauius esse furto concludit, & iterum cons. 13. num. 19. lib. 7. stupro præponderare constanter affirmat. Castren. consil. 117. graue, ait, & capitale, & quod homicidio maius sit probat
 6 tex. in c. quid in omnibus 32. q. 7. & dicit Bar. in l. fi. §. 1. ff. de publica. Alexan. in l. fi. ff. de feri. quamquā verè idest controuersum per tex. in cap. si quod verius 33. q. 2. & glos. in d. c. quid in omnibus, & Pau. Gril. de pœn. omni. coit. quaest. 6. num. 8. fol. 78. in-
 7 ter maiora crimina adulterium reponit in materia dispensatoria. Abb. in c. accepimus num. 4. de purga. cano. pulchrè edisserit, an, & in quibus dicatur esse ex atrocioribus, & verè Abb. (nescio qua ratione) non admodum adulteros insectatur, quippe
 8 qui in cap. veniens il primo num. 5. de eo, qui cogn. consangu. vxor. suæ, non esse adulteriū incestu grauius tenet, & in c. at si clerici. §. in adulterio num. 3. de iudi. non esse alijs delictis grauius putat, nisi ratione frequentię. Sed Corset. in uer. adulterium, id latius pertractat, quem videre poteris, & cum eo Deci. in d. c. at si clerici. §. de adulterijs. colum. 1. de iudi. qui latè agit, num. sit ex maioribus, an ex minoribus. Capitale autem esse probat tex. in l. transigere C. de transact. vbi las. in 3. no. nullum esse meliorem text. affirmat. Crimi. læsæ maiestatis proximū esse, & tam graue, vt solus conatus sufficiat ad infligendam pœnam respondit Gram. d. deci. 11. num.

24. Illud quoq; certissimum est, quod adulterium
 10 totam commaculat agnationem, & familiam iux-
 tex. in l. si quis ei. C. ad l. Iul. de adul. immo & ipsam
 Rempub. Franc. Niconic. in cap. quoniam contra.
 num. 26. glo. 2. vers. extraordinarius. Roma. consil.
 45 1. num. 10. Bald. consil. 427. num. 8. lib. 5. Bosli. d. tit.
 de coit. dam. & punib. num. 44. insignis mod. Surd.
 in tract. de alim. tit. 7. q. 16. num. 58. Bart. in l. lex Cor-
 nelia, ff. de iniur. Alexan. d. consil. 24. colum. 6. Deci.
 consil. 133. colum. 2. Alcia. de præsumpt. regu. 1. præ-
 11 sumpt. 2. num. 5. tom. 4. Irrogat quoque infamiam
 ipsis præsertim adulteris. Diaz in pract. crim. Cano.
 cap. 79. nume. 7. Roma. singul. 825. etiam ipso iure,
 nullaque præeunte sententia l. palam §. qui in adul-
 terio, ff. de rit. nup. quod tamen verum putat Azo
 inibi in glo. in ea, quæ in ipso adulterij actu depre-
 hensa est. alioquin sententia opus esse ad irrogandam
 infamiam, inquit glo. in l. & si crimen. C. ad l. Iul. de
 adult. Sal. & Alexand. in d. l. palam §. qui in adulte-
 rio. ff. de rit. nup. Hoc amplius, fieri non posse Doc.
 autumant, ut adulter quis sit, qui non sit etiam sa-
 crilegus, ob sacramentum matrimonialis vinculi
 violatum per l. quamuis. in fi. C. ad l. Iul. de adulter.
 quia matrimonium constat esse ecclesiæ sacramen-
 tum c. debitum. de Bigam. cum concor. ita dixit Sa-
 lic. in l. quamuis præalleg. l. 2. C. ad l. Iul. de adult. re-
 fert, & sequitur Pau. Gril. in tit. de poen. omnis coit.
 uersic. 6. declaranda succedit. num. 2. non etiã adul-
 tera dici potest, quæ simul non sit uenefica iudicio
 Catonis, ut recenset Quintil. insti. oratoria. lib. 5. ca.
 11. Inde etiam huius criminis grauitas arguitur, q̃
 super eo transigi nullo modo potest, super alijs au-
 tem potest Doct. communiter. * in l. transigere. C.
 de

de transact. Bal. consil. 28. lib. 1. & quia fautores pari
 plectuntur pœna. l. qui donum. ff. ad l. lul. de adult.
 Doct. in l. 1. ff. de extraordi. cogn. Cum enim sui na
 tura turpe, malum, & improbum sit l. probum, ff.
 de verb. signifi. Ioan. Neuiz. in Sylu. nup. uersic. con
 clusio suprascriptorum est, nu. 25. fol. 25. in 7. volu.
 tract. vbi alle. Fortun. Insti. de instit. & iur. col. 48. &
 Ludoui. Vinal. de uera contriti. car. 11. propterea
 nulla causâ iustificari potest, etiam iusta, ut quidâ
 dixit in 10. vol. tract. num. 11. fol. 64. & Surd. in trac.
 de alim. tit. 7. q. 16. ner. 24. Siquidem nec suscipien
 dæ prolis ratio sufficit c. sicut non sunt 37. q. 4. Lu
 doui. Montale. in tract. de reprob. sentent. Pilati.
 versi. & propterea bonus finis, num. 38. in 12. volu.
 tract. quia non sunt facienda mala, ut eueniant bo
 na. c. non est putanda 1. q. 1. c. fortè. 14. q. 5. Item pau
 pertatis, famisque causâ adulterium non excusat.
 d. l. palâm. §. est ignoscendus. ff. de rit. nupt. Abb. in
 cap. ex literis, num. 78. de divor. Barthol. Brixien. in
 suis quæstionib. dominicalib. q. 72. sub rub. de sent.
 excomm. versi. contra contrarium videtur, sub nu.
 4. vol. 12. tract. Surd. in tract. de alim. tit. 7. q. 16. num.
 45. Nec ratione seruandæ vitæ mariti. Vnde infer
 tur minimè laudandam esse Scipionis coniugem,
 quæ alioqui semper castissima, & pudicissima, pas
 sa est se à M. Ant. triumuiro stuprari, ut inter pro
 scriptos relatum virum à morte eximeret. autore
 Appe. Alexand. bel. Ciuil. libro 3. Nec enim uitæ
 etiam propriæ retinendæ gratia licitum adulteriū
 existimatur, vt deducit Petr. Royz. decis. Lituani. 1.
 num. 24. & seq. fol. 68. Itaque his constat, adulteriū
¹³ grauissimam crimen esse; & alijs quidem gratius
 esse putat etiam Io. Rau. in tract. dispensat. §. in his
 om-

omnibus casibus, n. i. ubi rationes ingerit, siquidē in se cōtinet fornicationem ob illicitum coitum, quod est per se mortale peccatum. Adulteriū non nisi occasione matrimonij, Sacrilegium ratione, sacramenti; periurium, & violationis fidei propter iusiurandum in faciem ecclesiæ præstitum. Raptū cum rationem seducunt, ut ius præsumit in l. iuri. C. de rap. uir. Transgressionem uoti, promissæque fidei, solemniter emitti in manibus sacerdotis, & in facie ecclesiæ. Homicidium, quia suam cum alterius animam occidit. Io. Berb. in suo viato. Rubr. de adul. testis est ex hoc penē omnia crimina proficisci uiolētiam, homicidium, iniuriam, periuriū, falsa testimonia, stuprum sæpe, & Lenocinium. & Fuma. in aur. armil. in versi. adulterium. nu. 6. mala multa recēset, quæ ex adulterio ducunt originem. unde concludi posse ait, q̃ adulterium inter cætera crimina maius sit omnibus, & grauius, unde nimirum si & animaduersio in adulteros acris admodū esse debet, potissimum q̃ iudicant ecclesiastici iudices teste M. Raude in tract. cui inscriptio est, speculum iudicum, nu. 6 i. uol. 6. tract. considerat nāq; q̃ ex hoc crimine pleraq; alia ortū habēt, p̃sertim, q̃ ueri, & iusti filij non succedunt; adulterini cōtra ad indebitas euehuntur hæreditates: iura Diuina, humanaque confunduntur, quæ adulteros capite plecti, non leui deliniri ruspatione uoluerūt, & ibi recenset ex Boet. historiam Cretoris adulteri, qui sicut dignis uiuens plexus est pœnis, ita sede mortuus, sepultusq; flagitij sui memoriam reliquit posteris. consentit, & Salamon ecclesiastici c. 13. sic dicens, sic & mulier erit relinquens uirum suum, & statuens hæreditatem ex alieno matrimonio, primo.

mò enim in lege altissimi incredibilis fuit. Secūdo in virum suum deliquit. Tertiò in adulterio fornicata est, & ex alio uiro filios statuit sibi. Sed qd Cre torē, aut alios cōmemoramus, si adulterorū oīum finis miserrimus est, ut attestat Ioan. Neuiz. in Syl. nup. uerfi. conclusio suprascriptorum est. n. 27. vol. 7. tracta. affīrmans hos longa contabescere ægritudine, misera autē morte finire dies suos, quia peccatum vetus penitentia noua. est, ut inquit Par. de Put. de re mili. car. 4. col. 2. & exitus acta probat, vt apud Oui. relatum à preposi. in c. frater. col. 4. de frig. & malef. post gl. ibi. Si percurramus veteres historias, maiorumque leges, & mores, inueniemus. profecto crimen hoc ab omnibus bonis detestatū fuisse, & ab ipso etiam Deo punitum. Parū. n. abfuisse legimus quin Deus perderet Abimelech cū semine suo stuprare volentē Sarrā Abrami cōiugē, quā ipse ultionē presentiēs, intactū dimisit, ut Gene. c. 2. Qualē retulerit famā Dauid Rex ex adulterio Bersabee vxoris Vrie testatur sacre literę Reg. c. 11. 12. Cū Madianitarū mulieres Israelitas ad scatationē idolatriāq; pellexissent, Moyse ex Dñi precepto Phineem duodecim millib. pfectū in Madianitas cōcitauit, qui oēs Madianitarū mares occidit, vrbesq; illorū succendit, vt Num. c. 31. Neronis nex, qui propria manu cōcidit, oīb⁹ est peruulgata, & dimissa Octauia pudicissima, nobilissimaq; cōiuge, Sabinā Popeiā, quā in adulterio cognouerat, uxore duxit vt autor est Cor. Tac. histo. Aug. li. 14. Pagel. 225. qui li. 11. Pag. 145. perhibet Messalinæ Claudij Cæsaris uxoris adulteros ultimo dānatos supplicio, & eius iudicij similitudine affectos fautores. C. Siliū Vectiū Valentē Pōpeiū Vrbicū, Sau-

Saufellū Trogū, Deciū Cal. plurimū Præfektū vigi-
lū, Sulpitiū Ruffum, & Iunium Virgilianū. A Emi-
lia Læpida temporib. Tiberij Cæfa. adulterij accu-
fata, fe ipsam occidit, eodē Cor. Tac. autore. li. 5. Pa-
gel. 37. Ludouic, Gonz. Dux Mantue in 1382. à Mā-
tuanis in adulterio deprehēsus, capite obtrūcatus
est, ut scribit Raph. Volater, commēt. vrb. li. 4. c. 36.
qui ē attestatur Vgolin. Gonzagā adulterij pœnas
dedisset dū à Ludouico, & Franc. fratrib. ad cœnam
incitatur, occisus est, ut eo. li. 4. Pag. 36. eo. Scribunt
nō ignobiles historici cā adulterij Isabelle Viceco-
mitis cū Vgolino Gonz. circa annū 1330. bellū in-
gens inter Mantuanus, & Medioli, excitatū. D. Syl-
lanus voluntarium, perpetuumq; exilium q̄ Aug.
vesper, adulterasset, elegit ut apud Tacit. lib. 3. Pa-
gell. 71. Apuleiam Vatiliam adulteram sororis
Augusti Cæsaris neptem, Tiberius Cæsar elegit,
Manlium uerò adulterum Italia expulit, & Afri-
ca, ut apud eundem Taci. lib. 2. pagel. 50. e. Sic adul-
terij damnata Augusti Cæsaris neptis, in insulam
Trimerum à litore Apuliæ non admodum distan-
tem relegata est, testimonio Taci. lib. 4. pagel. 117.
Quas attulerit clades adulterium Paridis, testatur
diutinum bellum, & Troiæ excidium, de quo scri-
bunt Homer. atque alij, & ex eis Ioann. Boccac. de
uiris illustrib. lib. 1. sub cap. de Priamo. in adulterio
deprehēsus Crispus Salustius historiæ scriptor per-
celebris ab A. Milone loris cæsus est, & cum pecu-
niam dedisset, tandem dimissum eum fuisse scribit.
A. Gel. Noc. Attic. lib. 17. cap. 18, qui lib. 10. cap. 23.
ad idem videndus est. Ierem. Prophe. amplissimū
testimonium reddit cap. 19, quod cum Gaabanni-
ta adulterio polluisent Israelitæ cuiusdam coniu-
gem

gem ex Leuitarum ordine, moxque occidissent, in frusta concisam uxorem ipsam suam Leuita, in partes duodecim fecit, quarum singulas singulis, in Israelis finibus proiecit, in ultionis memoriam, acceptæque iniuriæ perpetuum testimoniū. Quid porro non effecit insana istæ libido? Clodius cognomēto pulcher muliebribus indumentis, mentitoque sexu, nec templo quidem pepercit, sed in eo, ad quod nulli uiro dabatur accessus, Calpurniam Cæsaris coniugem cōstuprauit, ut multi scribunt, inter quos non vulgaris existimationis Appia. Alexandr. Bel. Ciuil. libro secundo. Cui facinori satis conuenit illud Laza. Baifi. in li. de re vestiari. cap. 9. his uerbis expressum. Fuit tempus, cū toga commune uestimentum esset diurnum, & nocturnum, & muliebre, & uirile: Postea uerò mos fuit, ut mulieres adulterij conuictæ virili toga indute, in publicum procedere cogerētur, ut legi apud Isidorum non pessimum autorem. Appia. autē Alexandri. auctoritate probatur. lib. 4. Septimij viri Clarissimi uxorem cuiusdam M. Ant. affinis amore captam, eadem die, & uirum grassatoribus trucidandum indicasse, & cum adultero infames nuptias celebrasse. Quam turpia sæpe commiserit adulteria Carus Imperator, sciet, qui legerit Eutrop. de gest. Roman. lib. 9. cum ea referre, & pudeat, & pigeat. Sed & Herodes Rex in sacris literis perpetuæ notatur infamiæ, quòd fratris uxorem sibi copulasset, ut Matth. cap. 14. Luc. 3. Marc. 6. Nota est Agamemnonis Græcorū Imperatoris nex, cuius coniux Clitemnestra Iouis, Latonæque filia, uel ut alij uerius uolunt, Tindari Ebuliæ Regis, desuper consutæ subuicula fallacia, ut ab adultero occideretur

cura.

curauit, ut multi perhibent post Home. & præsertim Ioann. Bocca. lib. 1. de uiris illustribus, sub cap. de Agamemnone, qui eodem li. sub cap. Thiestis, & Atrei, refert Thiestem Atrei fratris uxore adulterio uiolasse, in exilium actum adulterij causa, inde simulata reconciliatione, in patriam à fratre reuocatum, eique filios in frustra concisos, comedendos in mensa traditos, uino sanguine misto, unde imprudens adulter lætusque suo in patriam reditu, filiorum priorum carnes edit, & sanguinem bibit: unde infœlix patrati adulterij causa, incestu improbus, Regni cupiditate, quod solus affectauerat, exilio, filiorum nece, & crudeli conuiuio, propriæq; filiæ Pelopiæ concubitu commutauit. Quid commemorem Tenedij Regis legem, quæ ad ulteros securi percuti iubebat, cuiusque filius primus patrato scelere, legis paternæ mucronem, expertus est. testis est Heraclides in Polit. Zeleucus Lucensis legislator vir iustissimus, cum filius adulterij dâ natus, secundum ius ab ipsomet constitutû, utroque oculo carere deberet, ac tota Ciuitas virtuti, ac meritis patris crimen condonaret, ipse sibi non pepercit, sed suo prius, deinde filio exerto oculo visum utrique reliquit, legiq; satisfecit, ut apud Val. Maxi. lib. 6. cap. 5. Volat. lib. 20. Solon lege sanxit, uti ne ad alendos parentes adstringerentur ex meretricibus procreati, quippe nuptiarum decus qui prætereat, profitetur se, non liberorum gratia, sed voluptatis asciscere mulierem, habetque mercedem suam, neque locum sibi reliquit quærêdi genitis, quibus ipse præbuit probrosam natiuitatem. Adulterum interficere deprehendenti permisit, ei qui liberam foeminam rapuisset, vimq; intulisset, centum drach-

marum præfinit mulctam . ita Plut. in Solone, Athenis adulteri mugile plectebantur cestreus est piscis, quem latini mugilem vocant, ita nuncupatus, quia teli modo publica Atheniensium pœna intret adulteros Cœl. Rhodigi. lib. 27. cap. 4. Puniebantur quoque euulsione pilorum podicis, diuites verò pecunia numerata dimittebātur, ut autor est Suidas. Apud Spartanos olim adulterium inauditum fuit. Memoratur dictum Geradæ cuiusdam Spartiatæ, qui hospiti fiscitanti, q̄ esset pœna apud ipsos in adulteros constituta, respondit, Adulter, hospes, non inuenitur apud nos, quid si inuentus sit eo interrogāte? Taurum, inquit, luit ingentem, qui traiecto capite Taygetum bibat ex eurota, obstupescente illo, & dicente, quis existat bos tantus? videns Geradus, qui inquit, adulter existat Lacedemone? Plutarch. in Licurg. perhibet Cœli. Rhodi. lib. 11. cap. 7. A. L. chiorum fœminas tantę castitatis fuisse, ut neque adulterium, neque illegitimum cōcubitum ibi accidisse vnquam memoriæ proditū est. Ab Aureliano Imp. in adulterum id excogitatum est, vti duarum arborum inflexis capitibus, ac ad pedes religatis moxq; dimissis, iteruulsus vtrinq; propenderet, vt scribit opicus idem Cœl. libro 10. cap. 6. A. L. Vlyssis sociorum vnus à Temessenibus ob stuprum virgini indignè illatum, lapidibus obrutus occubuit. C. Iul. Cæsar gratissimum libertum suum ob adulteratam Romani equitis vxorem (quamuis nullo quærente) capitali afficit pœna si credimus Sueton. tranquil. Alexander Seuerus tam seuerè militarem rexit disciplinam, ut ad Petficum profectus bellum, totam legionem adeptis armis ex autorarit, quia apud Daphnem in Syria

ria milites scortari, intempestiuèq; potationi indulgere dicerentur Sabel. lib. 6. cap. 7. Cethegus Senator sub Valentiniano Cæsare adulterij conuictus caput amisit teste Ammia. Marcelli. lib. 23. Childe-ricus Merouei filijs Francorum Rex factus anno. 459. cum pudicitiam illustrium fœminarum attē-tare diceretur, coniuratione procerum, sibi lōgin-qua fuga cōsulere coactus in Turingium ad pater- nos amicos se recepit vt attestatur Aequill. Torde Transyluania vrbe deprehensus in adulterio con- iux accusatus, corā magistratu manu vxoris in fo- ro obtruncatur. Anno salutis 1552. Paulus Vara- liensis sartor vxorem mæcham deprehēsam, dam- natamq; mactaturus erat: sed precibus, & pollici- tis eius victus incolumem abire permiserat. Cōtra non multò post deprehensus Paulus, & in iudiciū vocatus, consumptis in cassum obtestationibus, ab ingratissima muliere, spectante populo, decapita- tus est, ut scribit A scan. Centor. li. 4. bello. Trasylu. In Anglia, qui extra matrimonium mulieribus cō- miscentur deprehensi sacerdotis imperio die festo in processu cleri, ac populi adesse iubentur, solisq; retentis femoralibus, nudi ecclesiam circumeunt manū, gestantes ardente cereum. Si quem penæ pudet, is auro noxiā redimit, ut ait Anea. Sylu. lib. 1. de dictis, & factis Alfonsi. cum Diogeni referrent quidam Didymon tibicinem in adulterio depre- hensum; Dignus est, inquit, ex ipso nomine suspē- di. Porro didymi Græcis testiculi dicuntur, ab his igitur vnde nomen habebat, & quibus peccauerat, suspensus est, teste Laer. li. 6. cōsimile est illud Dio- do. lib. 1. cap. 6. nempe, quòd apud Aegyptios ei, qui liberam mulierem violasset, uirilia execabantur,

quoniam vno crimine tria haud parua scelera cō-
 plexus est, iniuriam, corruptelam, & liberorum cō-
 fusionem. Dionysium ferunt alioqui immanissi-
 mum Tyrannum, proprium filium in adulterio
 deprehensum, exhæredē fecisse, illique interroga-
 to, num similia à patre fieri vidisset, & respondenti
 Dyonysium patrem Regem non habuisse, nec tu,
 respondisse, filium habebis Regem. Tiberius Cæ-
 sar cum Iuliam Augusti filiam manifestis adulte-
 rij infamem uxorem haberet, nec castigare, nec
 deferre, nec repudiare, nec retinere auderet, Rho-
 dum fecedere, non sine infamiæ nota & vitæ peri-
 culo coactus est. M. Ant. cognomēto Philosophus
 Faustina coniugē suā, Pijque Antonini filiam,
 ne de dote, deque imperio cum ea, decertaret, reti-
 nuit, sicque Lenocinio philosophiæ gloriam, quā
 sibi comparauerat, confedauit. M. Cato Censorius
 Romanæ Reipub. ætatis suæ facilè princeps, qui in
 bello, & pace parē uim habuit, cū iam senex So-
 loni cuiusdam inopis, obscurique hominis filiam
 duxisset, & domi suæ omni auctoritate caruit, con-
 tumaciterque illa secum se gerente, ante actæ uitæ
 gloriam uxoris causa infelicitè amisit. Agidis præ-
 clarissimi, & inter Græcos famosissimi uxor ex Al-
 cibiade adultero filium edidit, quem secretò adul-
 teri nomine appellando, tanti viri gloriam suppres-
 sit. Iulia Menenij Agrippæ coniugis scelus cum ar-
 guto scommate coniunctum peruulgatum est, dū
 dicere consueuisset interrogātibus cur patri simil-
 limos filios pareret, nullū se nisi plena naui uecto-
 rem tollere unquam consueuuisse. Coccim auē fe-
 runt, quæ ex accipitre fieri dicitur, semper in alienis
 nidis parere, ut apud Plin. natur. histo. lib. 10. cap. 9.

con-

contra Columbarum adulteria nemini nota esse, quia coniugij fidem non uiolant, communemque seruant domum, teste eod. Plin. eo lib. 10 cap. 34. in summa, si adulterorum infamiam, infelicem exitum, mortemq; miseram ex antiquis, aut naturalibus referre uellem, iustum profectò volumen conficere possem, ideoq; satis sint, quæ dicta sunt, maiorumque allegata sufficiant exempla; ut ab huiusmodi facinore cuncti deterreantur, tum criminis feditate, tum delicti immanitate. tum demum imminenti poenarum atrocitate, de quibus inferius suo loco tractabimus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulterium quinque modis committi.*
- 2 *Quid de ea quæ absente viro nubit.*
- 3 *Pluribus quam vni copulari. ubi licitum.*

Caput VIII.

QVærunť Doct. quot modis committatur adulterium, & alij dicunt tribus, alij quatuor, nos quinq; Ang. de Clau. in sum. in uer. adult. n. 1. uers. 1 quot modis cõmittitur, dicit, q̃ primus est qñ quis accedit ad alienã uxorem. Secundus qñ coniugatus peccat cum soluta. Tertius qñ quis tam ardentè amat uxorem suã, ut èt si eius uxor non esset, cõcũbere uellet cũ ea, uel è contra uxor exardescit in uirũ suũ, Syluester in sum. tit de adulterio. ĩ prin. dicit quatuor modis adulteriũ cõmitti. primò qñ cõiugatus cõiugatę accedit. secũdo qñ cõiugatus cõmifcet se solutę. tertio qñ solutus cõiugatã cognoscit. quarto qñ ardētius ac oporteat, maritus ad suã accedit vxorẽ, & è cõuerso. S. Th. 2. 2. q. 154. & sic ĩtel-

ligitur. c. origo. 3 2. q. 4. quam sanctè aūt, & quā modestè vir cum vxore habeat agere, docet Aristot. 1. æconomic. 8. his verbis. Maritus cum ad vxorem accedit, nihil intemperantię, nihil procacitatis præseferat. verecundè etiam loquatur, & quicquid agit, sanctè, honesteq; agat, & cum fide, & moderatione consuescat: peccata autem, quę parui momenti fuerint, tamen si volens peccauerit, illi condonet; quod si imprudens aliquid offenderit, errorem illi suū ostendat, sine animi acerbitate. Clar. in §. adulterium. versi. Tribus autem modis, tres tantum ponit, sed in effectu addit & quartum, vt reliqui, nempe ardentioris amoris in coniugem, vel è conuersio. Quintus erit casus cū quis scienter duas capit vxores, vel uxor duos viros. c. gaudemus, de diuor. & est hic infamis, teneturq; pœna stupri, non capit. per text. in l. eum, qui duas. C. ad l. Iul. de adulter. Angel. de malefic. in ver. adulterato, uersiculo aduertat. Bal. Sal. & alij in l. secunda, C. de incest. nupt. Vxori autem rescinduntur capilli, & uestes. c. in benedicto vlti. glos. 3 2. q. 1. quamquam fertur Anton. But. respondisse, pœna capitis teneri vilem, qui duas duxisset nobiles, & non aliter idem si quis habeat vxorem, & sponsam, uel duas concubinas, quia eo etiam casu incurrit infamiam. Doct. in l. prima, in fine, ff. de infam. glos. in §. fin. in authen. quibus mod. nat. effi. sui. quam alleg. Bald. in l. secunda, C. de incest. nupt. Quid in ea, quę post obitum primi viri,

2 expectauit per annum & postea nupsit? hanc ratio esse adulteram respondit Capr. consilio 129. numero tertio, quo loco, numero secundo, dicit opus esse, ut secundo nubens uiuo primo marito absente, certò sciat, perfectèque sit certificata de

vita

vita primi, ut dicatur adultera. Quid si iustè credat primum absentem naturæ satisfecisse, an poterit cum alio contrahere? & scribit Bald. consil. 488. numero tertio, libro primo. Non enim per absentiam dissoluitur matrimonium, nec iccirco secundo nubit non certificata de morte, & si de facto contrahat cum alio, primo reuerso adhærere tenebitur, capit. in præsentia de sponsal. cap. secundo nupt. cum c. per bellica. 34. quæstione secunda. Nec vlli licet duobus eodem tempore copulari, §. quòd ita scilicet, & §. sequen. Instit. de nupt. In Regno Marocchi, ut autor est Diodorus. Siculus tot nascuntur foeminae, tam pauciq; mares, ut lege publica cogatur quisque tres foeminas ad minus ducere: Contra in insulis Balearibus, tam multos nasci viros, tam paucasque foeminas, ut quæque mulier quinque viris adhærere compellatur. Lacedæmonijs lex fuit, ut quæque mulier duos habeat viros, ea ratione, ne altero ad bellum proficiscente, domi sola, & frigida maneat vxor.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulterium publicum quod dicatur.*
- 2 *Item quod priuatum.*
- 3 *Adulterum vtrunque non licet eodem accusare libello: distingue vt numero sexto, nec eodem tempore, numero quarto, incastruosus vero potest vterque accusari numero quinto.*
- 7 *Marius accusare potest de adulterio vxorem, quin debet, vt Lenocinijs vel consensus euitet reatum. Sed aliquot casus excipiuntur nu. 11.*

- 10 *Et infra sexaginta dies vtilis conceditur accusatio,*
 12 *Nec adulter nec adultera ulterius accusari potest pendente*
accusationis iudicio. Est tamen accusatoris electio virum
malit accusare, num. 13.

Caput IX.

- I** Taque gravitatem adulterij quantum cū Deo potuimus, ostendimus: Nunc operę pretium est, ut qui accusare, quique accusari ualeant cognoscamus. Sed priusquam id aggrediamur, necessarium scire putamus, num adulterij crimen publicum sit an priuatum, & publicum esse Doctor. censuerūt, cum non modò priuati homines & familiæ ex eo offendantur, sed & ipsa Respub. ut etiā supra ostendimus, & ita tenuit Iac. Nouel. in sua pract. crim. in titulo indicia, quæ præcedere debeāt, numero secundo, vbi ait quemlibet de populo ad accusandum admitti propter publicum interesse, & ibi satis bonam distinctionem ponit, & delictorum, tum grauium, tum leuiorum enumerationē. Item grauiorū, & grauiſſimorum, capitaliū, & nō capitalium, ordinariorum, & extraordinariorum.
- 2 Contra priuatum crimen esse defendit, Clar. in d. §. adulterium vers est autem, vbi communem pronuntiat ex Fulgos. conf. 135. post med. n. 2. & Anto. Gomez. super 80. leg. Tauri. nu. 49. Sed mehercule nescio qua tatione priuatum dici possit, si concedimus ex eo offendi, non maritū modo, filios, & familiā, sed cum ipsis ēt Remp. quemadmodum alio loco supra ostendimus. Nisi modo dicamus, publicū dici respectu publicę iniurię, priuatū respectu accusationis, quę certis dūtaxat personis cōcedi dicitur,

vt

vt. l. quāuis. la 2. C. ad l. Iul. de adul. Iam vero de accusatione a&uri dicimus cum Clar. in d. §. adulteriū, in princ. multiplicem esse adulterij accusationem, nempe quia vir quandoque accusat vxorem: quandoque vxor è diuerso accusat virum: nonnunquā vir defert vxorem, & cum ea etiam adulterum; & quandoque ob eandem adulterij causā, mulier agit ad separationem thori, quibus singulis in casibus multa extant Doct. responsa, quorum quēdam refert Clar. vbi supra, & nonnulla alia nos infra, ut occasio dederit, recensēbimus. Et primum casum tractatum ait Clar. à Bald. in consilio 3 10. libro primo, Roma. consilio 45 1. Bolognet. consilio 23. Grat. consilio 50. libro secundo, & M. Mantua, consilio 43. libro primo. Secundum à Rom. consilio 67. Tertium à Bald. consilio sexto, lib. 5. Ioann. de Anice. consilio 127. Gramm. decis. 3 1. & Boer. dec. 297. & seq. Quartū à Soc. Iu. consi. 3 2. li. 2. Illud autem primū cōstat, non posse vtrūq; adulterū eodem accusari libello per text. in l. si maritus, §. si. l. vim passam. l. nihil ff. ad l. Iul. de adul. l. reos, C. eo. Rom. cons. 276. nu. 1. Iac. de Belloui. in pract. cri. tit. de Lenoc. nu. 26. fol. 16, sic etiam tenuit D. Tib. Patrinus, conciuis, & Doc. meus in locupletissimo eius tract. crim. par. 1. ti. alia accusatione implicitus, num. 7. 8. vbi rationem affert, nempe matrimonij fauorem, ne. s. infamia inde surgat, siquidem absolutoria pro vno lata parit exceptionem rei iudicatę etiam pro alio, si & alter accusabitur. Contra verò si condemnetur alter, nullo modo iudicatum nocet alteri, qui suo se poterit marte tueri, re iudicata illi non obfistēte. l. denunciaffe, §. si. ff. ad l. Iul. de adul. Ioan. And. in add. ad Specul. in tit. de accusato.

§. 1. nu. 1. uer. Item q̄ non pōt quis eodē tempore,
 in addi. inci. accusare. Abb. in c. quāuis. nu. 23. 24. de
 re iud. sicut & adulterij confessio facta ab adultero
 nō noceat adulteræ, quæ aliter nō conuincat, c. in-
 terrogatū. 2. q. 5. cū sua gl. quod dicit, D. Tib. proce-
 dere, ēt si nihil opponatur. eo. loci. in 6. limi. nu. 10.
 Ad rōnis aut̄ prædictæ cōprobationē, nēpe fauoris
 matrimonij alterum subinfert fundamentū, hoc
 est, q̄ si alter accusetur, puta, vel adulter, vel adulte-
 ra, poterit eodem libello ēt Leno accusari, licet nō
 alter adulter, Carer. in prac. crim. in trac. de homi.
 §. 6. nu. 258. fol. 121. id quod non alia ratione fit, q̄
 fauore matrimonij, & odio Lenocinij, d. l. nihil in-
 terest. §. si. ff. ad l. Iul. de adul. Cyn. & Saly. in l. j. C. si
 reu. vel accu. mor. fue. Bal. in l. cum rationib. C. qui
 5 acc. non poss. Et incestuosus pariter vterq; eodem
 libello accusari potest. Quia de matrimonij nō agi-
 tur præiudicio. l. vim passam. §. incesti. ff. ad leg. Iul.
 de adul. Tiraq. in l. Boues. §. hoc sermone. lim. j. nu.
 me. 15. fo. 38. ff. de verb. sig. vbi post firmatam con-
 clusionem, q̄ vterq; eodem libello nequeat accu-
 sari, non prohiberi tñ, quin ex integro alterum tā-
 tum deferat, confirmat principalem conclusionē,
 Iac. de Bello vi. in prac. crim. iud. ti. de Lenonib. nu.
 28. fo. 224. in 7. vol. trac. vbi dicit, nō posse simul ac-
 cusari adulterum, & adulteram, sed ipsum adulte-
 rū accusandū prius non tñ adulteri accusationem
 adulteræ obesse, prodesse tamen absolutionē, per
 tex. in l. si crimen. C. ad l. Iul. de adul. l. si maritus, §.
 j. ff. eo. Hæc autem in adulteris vera esse dicit Ro-
 ma. in præmonstrato loco, solum si ad infligendā
 6 pœnam temporalem accusentur: nam ad simpli-
 cem thori separationem poterit utiq; fieri simulta-
 nea

nea eodem libello accusatio, secundum gl. in c. statuit j q 5. quam asserijt Rom. ignorare legistas simul, & canonistas. Et Nic Pigno inibi in apostil. ad Roma. ait ita tenere Alex in d. l. si maritus. §. si. ff ad l. Iul. de adul Carer. in ti. de homic. § 6. n. 158. & remissiuè alle. duas alias limit ad d l. reos tractatus ab Ang de malefi. in vers. & Andream. in prin.

- 7 *Quin autem maritus adulteram vxorem accusare possit minimè est ambigendū, & è contra, si vera est communis * opinio doc quam allegat mod. in tit. de reg. iur. reg 9. etiam si non sit vxor. d. l. adulterium C. ad l. Iul. de adul. Imò si concurret maritus, & pater adulterę in accusando, utiq; præferetur maritus. Damohud. in Enchi. pari, vel simil. in ver. fieri seio fo 46, probat hoc tex. in l. pe. C. ad l. Iul. de adul dum dicit, præferri, non modò illū qui nunc maritus est, sed & illū qui olim maritus fuit, & ab uxore diuertit, id ipsum probat etiam tex. in l. quamuis adulterij C. ad l. Iul. de adult. dum dicit, non omnibus passim permissum esse adulterij accusationem sed coniunctis primum, & inter coniunctos maritum primum obtinere locum. in tantū, vt illi nec famosa quidem denegetur actio in vxorem. ita Doc. in l. Lucius, & in l. mulier ff. so. ma tri. & ita tenet Gof in sua sum. tit. de adul. num. 3. 4. Quinetiam si non accuset, eius voluntate cōmissū censetur adulteriū, vnde Lenocinij reatū non cuiat. Foll. in prac. crim. par. 2. §. licet multò nume 6. fo. 188. Num autē adulterij accusatio requirat de necessitate libellū aperit Spec. in tit. de libel. cōcep. §. nūc videndum. ver. 39. vbi tenet, q non, qui tamen Spe. in tit. de diuor. dat tibi formulā accusatorij libelli hoc ipso in crimine. de qua re scribit etiam*
- 8

- etiam Goff. in sum. d. tit. de adul. num. 4. Pet. Iac. de Aurel. in prac. tit. super act. fur. siue tit. interlocuto. pro tortu. Hæc de accusatione mariti contra vxorem: sed è conuerso vxor maritum non accusat, nec iure quidem vxoris, quia lege nō cauietur, nec iure extranei, quia mulier. per tex. in l. i. C. ad l. Iul. de adulte. Sed vt id procedat de iure ciuili intelligendum est cum de iure Canonico secus sit. per tex. in cap. maritus cap. intelleximus. de adul. Ioan.
- 10 Berbe. in suo viato. titu. de adulte. Marito præterea, si adulterum iure mariti accusare velit, infra sexaginta dies vtiles accusatio conceditur, vt scilicet illam proponere valeat. illis enim præterlapsis, nec is quidem accusare poterit, nisi iure extranei. tex. est in d. l. iure mariti C. ad l. Iul. de adulter. Vtilitas hinc surgit, quia primo casu non se inscribit, secundo inscribit. Et dicit Cor. Tac. histo. Ange. lib. 2. Pagel. 62. q̄ maritus olim tenebatur infra sexaginta dies vindictam sumere de vxore adultera, alioquin ipse poena afficiebatur, Excipitur ille casus, quo maritus abfuit, occupatusvè fuit in Rei pu. negotijs. l. ob commissa. C. ad l. Iul. de adul. Dixi
- 11 mus admitti virū ad accusandū adulterā coniugē, sed nunc aliqui casus, quibus ne is quidē adulterā uxore accusare p̄t addēdi. Prim⁹ casus est, cū vir pariter eodem crimine seipsum cōmaculauit. d. c. intelleximus. de adul. vel si cōcubinis sese cōmiscuit. Io. Pet. Surd. in tract. de alim. tit. 7. q. 16. n. 47. 48. 49. 50. 51. Commissa. n. adulteria mutua cōpensatione tolluntur. Abb. in c. cōstitutus. nu. 9. de cōuer. cōiu. qui in c. veniens. n. 8. eo. ti. quō id intelligatur edisserit, & probat tex. in c. fi. de adul. q̄ cōpensatio datur. quo in puncto dicit Surd. vbi sup. nu. 79. q̄ mulier

lier compenſat excipiendō, ſed non tñ accuſando,
 & vide ēt nu. 83. Io. Lup. in repe. Rub. de don. inter
 vir. & vxor. col. 39. in fi. & ſeq. ubi ponit quando par
 pœna iudicetur inter adulterum, & adulterā. Secū
 dus caſus eſt, ſi ille ipſe vir adulterandā vxorē tradi
 dit. c. diſcretionē. de eo, qui cogn. cōſang. uxor. ſuę.
 Tercius caſus eſt, ſi mulier uim paſſa eſt, ut de Lu
 cretia Romana latius ſup. diſſeruiſimus. l. vim paſ
 ſam. ff. ad l. Iul. de adul. Quartus eſt caſus, ſi ignorā
 ter, & fraude mala induc̃ta fuit, & cognita, dū cre
 deret virum ſuum eſſe. c. in lectū. 14. q. 2. Quintus
 caſus eſt, ſi maritū mortuū rationabiliter credens,
 alium ſibi delegit virum. c. & vim per bellicam. 34.
 q. j. c. Dominus, ac redemptor noſter. de ſec. nup. &
 in auth. hodie. C. de repud. Sextus eſt caſus qñ poſt
 adulterium ſecuta eſt reconcilio cum viro. ca. quē
 admodum. de iureiu. ſi enim poſt cōmiſſum adul
 terium illam retinuit, nequaquam poterit eam ac
 cuſare de iure ciuili. C. ſecus de iure nouo in l. cri
 men. cum Aut. ſequ. C. ad leg. Iul. de adult. vbi etiā
 dicitur, quod ſi obiectum uxori adulterium vir nō
 probet, ſimilitudine ſupplicij plectendus erit. Fa
 uet. l. Caſtitatem. C. ad l. Iul. de adul. cum l. ſiue me
 tu. eo. ti. q. ducens, vel reducens de adulterio dam
 natam tenetur Lenocinij, & tex. in l. 2. eo. tit. dicit,
 quod ſi deprehenſam in adulterio retinet, ut le
 no punietur: aliud ſi ſuſpectam habeat ſolum. ad
 hoc Bald. conſil. 303. numero primo, libro tertio.
 vbi reſpondit, virum illum accuſare non poſſe, qui
 diu ſiluit, diuque poſt admiſſum ſcelus retinuit.
 Clar. in d. ſ. adulterium. verſi. Caueat etiam. In tan
 tum autem ius noſtrum hoc auerſatur crimen, ut
 etiam ſi ad iu dicis mādātum uir cognoſcat uxorē
 ſuam

- suam post adulterium, adhuc vsq; adeo sibi preiudicet, vt Lenocinii poenā nō euitet, & ab accusando arceatur. ita Diaz in prac cri Cano. ca. 16. nu. 8. f. 20. Affirmatq; Eman Suarez ī thesau. recep. sent.
- * in ver. adulterium nu. 85. communem * esse Doc. sententiā, ut remisisse vir adulteriū censeatur vxori, si post illud cōuixit cū ea. vnde Io Mil. in pra. cri. nu. 12. fol. 152 dixit, q̄ & stultit̄ie, & infamiae notā sibi inurit, qui post adulterium vxorem retinet, de qua re videndus & Surd d trac. de alim. tit. 7. q. 16. nu. 75 utiq; 79 & 80 Io Neuiz. quoq; in Sylu nup. in §. conclusio suprascriptorū est nu. 127. fol. 39. in 3. uol tracta ostendit quibus afficiatur incōmodis, qui post adulterium, & etiam post peractam poenitentiam vxorē adulterā cognoscit. Septimus casus est, qñ ipsi uiro proprium obstat iusiurādum. d. ca. quemadmodum de iure iur. Caueat tñ accusator, quia si post emissam accusationem, pecunia corrumpi se patiatur, ideoq; ab accusando desistat, vel tranſigat, vt adulteriū remaneat impunitum, utiq; in poenam l. iul. de adul. incidet l. auiliū. in fi. ff. de min l. de crimine. C. ad l. iul. de adul. Bar. in l. tranſigere. col. 1. C. de tranſac in ratione secūdi dicti. Nō enim desistere pōt sine abolitione, & si secus egerit perpetuo exclusus. manebit. l. abolitionem. C. ad l. iul. de adul. & tunc extraneus quicunq; ad accusandum admittetur, vt voluit Gram. deci. 31 nu.
- 12 5. Illud quoq; notandum est, q̄ vno pendente accusationis iudicio, nec adulter, nec adultera vltius accusari possunt l. nihil §. si l. si maritus. la ij. §. pen l. vim passam §. duos ff. ad l. iul. de adul l. reos,
- 13 Ceo. ti. Quamquam accusatoris electio est, quem accusare malit ē duobus. Bart. in l. hos accusare. §. §. lege.

§. lege Iulia nu 5. ff de accus. & Ang in tract. male-
fi. in ver & Andream. nu 3. quos alleg & sequitur.
D Tib. in suo doctissimo tract. cri. tit. accusari qui
non poss. rati. digni offi. & reueren nu. 34. fo. 148. in
j par vbi in sequen num quēdam adducit huic no-
stræ materiæ admodū conferentia. præsertim, q̄ si
edulter prius sit accusatus, & absolutus, mulier ne-
quaquam poterit accusari: sed si condēnatus adul-
ter fuerit, poterit quidem accusari mulier, sed non
tñ oberit illi condemnatoria sententia in adulte-
rum recitata. per tex in l denūtiassē § si ff. de adul.
Craue. confi. 206. nu. 2 lib. 2. Bap. de S. Blas. in tract.
de correlatiu uers nonagesimo. nu. 29 in 12 volu.
tract in c interrogatum. 2. q. j. & alibi etiam latius
diximus supra.

S V M M A R I V M.

- 1 *Accusatio adulteriꝝ quo in loco instituenda.*
- 2 *Coram ne iudice ecclesiastico an seculari: sed quando ad hunc
quando ad illum cognitio spectet remissuē. 3.*

Cap. X.

- 1 **S**ED si queras à me quo loco instituenda sit ac-
cusatio, & coram quo iudice, Layco ne, an Ec-
clesiastico. Respondebo in ea prouincia instituen-
dam accusationē esse, in qua crimen commissum
est. per tex. in l. si dum in tuo. C. ad leg. Iul. de adult.
- 2 Iudex autē quis esse debeat inde pendere uidetur,
num sit misti fori, an non, & esse qdē attestati sunt
Doc. cōplures, inter quos. l. Deci. cōf. 212. nu. 2. Abb.
in c. cū haberet, de eo, qui dux. in matrimo. q̄ pollu.
per

per adul. no. 2. & in c. cum sit generale. nu. 23. de fo. cōpe. in c. consuluit. i. nu. j. de app. qui dicit ad ecclesiasticum spectare iudicem, nō modò qñ agitur ad separationē thori, sed & qñ agitur ad vindictā. Idē quoq; in c. 1. nu. 3. de offi. ordi. tenet respectu Laycorū cognoscibile crimen esse per vtrunq; , prēuentione ēt multū valente, & tenet Crot. cōsi. 413. nu. 46. lib. 3. q̄ indubitata v̄r qō cum agitur de separatione thori. quia tunc indubiē ad ecclesiasticū iudicē cognitio pertinet. Bellame. in c. cū. c. Laycus. 10. de for. comp. in 6. Franc. Mar. decis. 514. nu. 6. 7. par. j. D. Tib. in prac. cri. c. 22. nu. 7. fo. 199. par. j. Cla. qui cōmunem * dicit. q. 37. ver. quæro nunquid separatio thori est ecclesiastici. in §. adulterium. vers. hoc crimen, & confirmat Soarez in thesau. recep. sent. in vers. adulterium. n. 87. qui tenent adulterū esse misti fori. i. vt ecclesiasticus iudex possit de eo se impedire, & cognoscere; non tm̄ cū agitur ad separationē thori, sed etiā cū agitur ad vindictam, & ad pōnā. vel saltem eo casu, quo separatur, & eo, quo reintegratur matrimoniū, & desistatur ab ipso adulterij peccato. vnde ex eo text. ita dicit Abb. in d. c. cū haberent, quem sequuntur Ang. in tract. malef. in ver. Che hai adulterato. Roma. sing. 157. Fed. de Sen. confi. 97. Mulier accusata. & Abb. rursum in c. gaudenius. de conuer. coniug. Anchar. in cle. dispendiosam, de iud. Bal. in l. quoties, C. de iud. quicquid contra tenuisse dicatur Io. And. in c. fi. de fo. comp. in 6. qui tenuit, non se impedire ecclesiasticum iudicē de adulterio, nisi cū agitur de separatione thori. per c. rex debet. 23. qō. 5. vbi habetur, q̄ ad secularem iudicem pertinet punitio adulterij. Sed Abb. in d. c. cū haberet responder. per tex. in c. 1. de

1. de off. ord. vnde tenet misti fori hoc crimen esse,
& quod ecclesiasticus iudex cōpellere potest adul-
terum vt abiuret adulteram, & redeat ad vxorem,
nempe, quod eam à se amandabit, nec admitteat vl-
terius: ita etiā tenuit idem Abb. in c. intelleximus.
nu. 2. de adul. & stup. & Gui. Pap. decis. 178. & dicūt
Doc. in p̄citatis locis, potissimū Fran. Marc. post
Abb. q̄ adulterium ideo est misti fori, quia partici-
pat de pœna adulterij propter separationem fori,
& etiam ciuilis dicitur propter lucrū dotis & con-
tradotis, quæ veniunt accessoriè ad matrimoniū,
c per vestras. c. plerunq; de don. int. vir & vxor. Car.
per Io. de Imo. in c. tuq; de procu. q̄q; alij tenēt pos-
se mulierem ēt criminaliter accusari corā ecclesia-
stico iudice per d. c. gaudemus. de conuer. coniug.
quia hodie mulieri capitalis non imminet pœna
pro adulterio: vnde potest ecclesiasticus iudex co-
gnoscere propter matrimonij sacramentum; ex
quo adulteri sacrilegi dicuntur, vt superius proba-
uimus: ideo cum misti fori sit isthæc cognitio, p̄-
uentioni locum fieri vult Fran. Marc. d. decis. 514.
3 nu. 7. par. j. Sed pace omnium dixerim, neminē vi-
di qui luculentius materiā hanc, & intelligibilius q̄
D. Tib. in p̄citato eius tract. cri. li. 4. ti. Misti fori q̄
sint. n. 7. vbi septē distinguit casus, seu maius septē
cōstituit regulas, ex quibus clare dignoscitur quā-
do ad ecclesiasticum, & q̄n ad secularē iudicē adul-
terij cognitio spectet. iō, ne alienos labores meos
faciam, neuē tanti viri gloriæ videar inuidere, ad
eum remitto candidū Lectorem, qui singulis qui-
busq; occurrentibus casibus decisiones accōmo-
dare poterit, & scire quando Ecclesiasticus iudex
sit adiungendus, & quando secularis.

S V M M A R I V M.

- 1 *Ex inquisitione officij etiam posse procedi in adulterio, simulque implorari brachium seculare.*

Caput X I.

HÆC de quibus ratiocinati sumus hactenus locū habent in casu accusationis: sed an ex inquisitione procedi possit, & per viam inquisitionis de adulterio cognosci. Craue. confi. 137. nu. 10. in fi lib. j. disputat, & concludit vtilitatē, quę sequitur cū per viam iustitię adulterij iniuria prosequitur. ideo procedi posse ex inquisitione. Dic, q̄ sic quia de hoc habemus text. apertum. in c. perniciosam. de offi. ord. & tenet Bart. in l. 2. §. & si publico. col. 2 in fi. versi. pro declaranda glo. ff. ad leg. lul. de adul. sequiturq; Andr. de Iser. in Constit. Regn. in Consti. asperitatem. in fi. verbis. sub rub. de adul. & Lenoc. ea ratione, q̄ adulterium publicum sit crimen, in quo etiam non accusante viro, mulier ex officio inquiri, & cōdemnari potest d. l. 2. §. & si publico. etiam si vir parcat. idem tenet Afflict. in d. Constitu. Asperitatem. Gramm. decis. 31. tota. qui refert pralleg. Doct. ipsumq; And. de Iser. in Constitu. Humanitatem, quod maximē verum esse defendit in notorio adulterio. Sed quid plura? extat
 1 Concil. Trid. sess. 24. c. 8. dirimens omnem contentionis ansam, quia decidit posse ex officio procedi, simulatq̄ implorari brachium seculare, quicquid ratiocinatus fuerit Foller. in pract. ciuil. parte 6. prin. nume. 1. fo. 411. & in pract. crim. Cano. parte 2. versi. vel Flagitium carnis. nume. 13. fol. 222.
 &

- * & à communi * opinione , ut ex officio inquiri possit , stat Alciat. in c. perniciosam. nume. 18. de offi. ordin. tom. 4. per eum tex. ibi, & in c. consuluit. de appel. c. gaudemus, & c. intelleximus de adult. & dicit Alciat. quòd est communis * opinio, secutus Fely. in c. cum sit generale de fo. comp. & Io. And. in c. fin. eod. tit. de qua re videndus Alcia. latius inibi, qui multa adducit, quamquam dicit Diaz in pract. Cano. crimi. Cap. 79 nu. 7. quòd ecclesiastici iudices non admodum diligenter inquirere solent in eiusmodi adulterij casibus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Accusationi & inquisitioni adulterij an prescribatur quinquennio.*

Caput XII.

- 1 **Q**uid autem erit eo casu, quò & maritus, & quis alius siluit, nec accusauit, & iudex inquirere neglexit, nunquid integrum erit semper, & illis accusandi, & huic inquirendi? & non esse post quinquennium communiter * tenetur. quia annis quinque; ita prescribitur, vt vtrisque; accusandi facultas ijs preterlapsis denegetur. text. est in l. mariti. §. hoc quinquennium. ff. ad l. Iul. de adult. Boer. decis. 26. nu. 12. 13. 14. p. j. Nou. Reg. 20. nu. 9. in 9. fall. Meno. de arb. iud. sen. Cas. 287. n. 13. Foll. in pra. Ciui. p. j. secun. p. n. 19. fo. 127. nisi tñ admisceatur incestus, aut violentia, vt per eum, & Iac. de Bell. in sua pract. titu. de Leno. num. 31. fol. 16. & fol. 224. in 7. volumi. tracta. notaturque in l. querela. C. de fals. Clar. d. §.

adulterium. ver. vnum tamen. qui est verus vltimus, vbi id verū admittit in simplici adulterio, sed non item vbi admiscuntur incestus, aut sacrilegiū, quia ea crimina non præscribuntur nisi viginti annis, quemadmodum euenit etiam in cæteris criminibus. Fauetque. l. adulter. C. ad leg. Iul. de adulte. Intellige quoque; vt adulterium, & Lenocinium quinque annis tollantur respectu adulterij, secus respectu adulteræ, quia sex tantum vtilium mensiū spacio, duorum marito, & quatuor sibi, & extraneis, vt docet D. Tib. in d. tract. cri. tit. de præscri. temporis quando quis repellatur ad accusando. Capi. 37. nu. 6. fo. 145. tom. 1. vbi. nu. 7. & seq. vbi inquit fallere conclusionem nostram principalem vbi adulterium deducitur per viam exceptionis, quia quæ annua sunt ad agendum, perpetua sunt ad excipiendum. per iura vulga. & ibi ponit etiam alias fallen. non admodum distantes ab eo, quod agimus.

S V M M A R I V M.

- 1 *Reo adulterij quanam exceptiones, & defensiones competant.*
- 2 *Exceptio adulterij an competat heredibus viri, contra uxorem repetentem dotem.*

Cap. XIII.

- 1 **D**E accusatore, & iudice tractauimus, nunc ex ordine de reo aliquid dicendum est, quæ nam illi competant exceptiones & defensiones, & quidem Folle in praxi cri. par. 6. prin. titu. exceptiones contra adulterium. fo. 411 ponit Capitula quæ formare

mare debet, qui adulterij delatus est, in sui defensionem. post articulos formatos pro parte accusatoris, siue inquisitoris, quæ quia plura sunt, & circa factum magis, quàm circa ius versantur, ideo illa hic non refero, cū sufficiat Lectorem commonuisse, vt in occurrētibz negotijs valeat ex eis instructio nē capere pro sui clientis tuitioe, & idem Fol. nō. nulla docet in prac. ciui. p. 2. nu. 15. fo. 19. Illud autē expedit scire, quod in adulterij crimine multæ proponi exceptiones possunt, vt accusator repellatur, vt docuit gl. in l. ita nobis. in ver. quinquennij. C. ad l. Iul. de adul. Et friuolæ, quidem exceptiones nō admittuntur, sed legitimæ tantū, quæ processui oppositæ ante oīa veniunt examinādę, etsi nō releuent; tūc demū de crimine adulterij cognoscitur l. adulterij. C. ad l. Iul. de adul. Datis nēpe debitis dilationibus, si nomē adulteri inter reos receptum sit, alioquin secus, quia nullę dilationes dantur, si verum dicit gl. in d. l. adulterij. in ver. non pōt. C. ad l. Iul. de adult. Lite autem contestata nō dari adulterij exceptionem probat Surd. in sæpius alleg. tract. de alimen. tit. 7. q. 16. num. 54. ante litis contestationem sic. incidentes ante processum vltiorem sunt cognoscendæ, & diminuendæ. l. quoniam. C. ad leg. Iul. de adulter. Et sciendum est primū, quod tres solent exceptiones proponi, temporis, scilicet, hoc est præscriptionis, Lenocinij, & ordinis in accusando seruandi, vt docet Imp. in l. ita nobis. ad leg. Iul. de adulter. Nullitatis dehinc exceptio, adulterij accusationem excludit. text. est in l. si eius. C. ad l. Iul. de adult. de tempore, & præscriptione accusationem impediēte, & processum, diximus supra in proximē præcedenti quæstione.

De exceptione quoque Lenocinij nonnulla alibi adduximus, & alibi adducemus. Et nunc illud additum esse volumus, quòd si mulier agat ad dotem, & vir, hæredesvè eius de adulterio excipiant, replicare vxor poterit de viri Lenocinio: vel etiã si vir criminaliter agat in vxorem ad pœnam, porit illa similiter de Lenocinio excipere, quia; vt dictum est supra, paria delicta mutua compensatione tolluntur. l. viro. l. cum mulier. ff. solu. matrim. & ita quoque respondit Castrenf. consi. 126. in antiquit. De ordine tandem asserimus supra satis dictum fuisse, dum de accusatore, & accusatione tractaremus, quis scilicet prius quique postea ad accusandum admitti debeat: vnde si mulier excipiat à se non esse inchoandum, sed ab adultero, vel quòd nuptias non præcesserit nuntiatio, audienda, erit, per l. qui vxori. l. denuntiasse. ff. ad l. iul. de adult. Goffre. in summa. titu. de adult. num. 5. fo. 431. Huc referri possunt (ne tempus inutiliter conteratur) quæ diximus supra dum de accusatore loquebamur, & septem casus distinguebamur, quibus non datur accusatio. Illi siquidem singuli in vim exceptionum deduci, & opponi possunt, si casus dederint. Quòd si cuiquam dicti casus satis esse non videantur, legat is Spe. in tit. de accu. uer. Item contra agentem, & eundem Spe. in tit. de Crim. in mod. exceptio. proponen. in ver. excipitur, quia ex eo plures hauriet exceptiones. Quòd si nec his contentus erit, videat Goff. in sum. tit. de adult. nu. 5. & sequ. fo. 431. & an vir uxore defuncta possit hæredibus eius adulterij exceptionem opponere tractat Abb. in c. plerunq; numero 7. de do. int. vir. & ux. qui quidē Abb. in c. significasti. n. 9. de diuor. ponit
num

num mulier marito adulterium, etiam non notorium possit obijcere. & Goff. in sum. d. ti. de diuor. .n. 16. aperit tibi num adulteri dignè penitentiam agentes, accusatorem repellere possint ad accusatione. Sed quoniam contingit nonnunquam, vt

2 nō agatur res inter uirum, & vxorē, sed inter vxorē repetētē dotē, viriq; heredes, opposcentes adulterij exceptionē, iccirco nō abs re esse putamus, si differamus, ostendamusq; nūc, nū talis exceptio cōpetat, ipsiq; detur hæredibus, & quidem dari tenuit Surd. in d. tra. de alim. tit. 7. q. 14. n. 15. si maritus modo adulterium uxoris ignorauit, per multa, quæ ipse inibi alle. Hūc aut articulū tractarunt prius Doctō. cōplures, inter quos Abb. in c. plerunq; .nu. 7. de don. int. vir. & vxor. & ante illū Spe. eo. tit. de don. int. vir. & uxor. §. si. uer. quid si mulier agat, & in titu. de excep. §. dicto ver. Item quæritur. Bar. in l. rei iudicatæ. ff. sol. matri. relati ab ipso Abba. in loco dudum citato, qui omnes tenent non dari hæredibus hanc exceptionem adulterij vbi maritus viuēs sciuiisset, & tacuisset, secus si ignorasset, vt sup. Bal. de Vbal. ita etiam respondit in consil. 15. nume. 2. lib. 2. consil. crim. diu. doct. qui alleg. tex. in d. l. rei iudicatæ. §. hæredi. ff. solu. matrim. Dyn. Cy. Bar. & alios in l. consensu. §. utrum in uer. arguitur mulier. ibi, in glos. quæ incipit; ut tantum uerba mariti. C. de repud. Sed ipse Bald. in præcitato loco admittit quidem conclusionem hanc ubi sciuit maritus, & mores uxoris approbavit tacendo, & patiēdo: uerum si uiuens conquestus est in uicinia, cum amicis, & consanguineis, unde constat eum non consensisse, nec approbasse uxoris mores, aliter dici posse infit. nempe ut si non de actione, sed de exce

ptione agamus hæredes uiri adulterij uti exceptio
 ne: quandoquidem uera est conclusio, q̄ exceptio
 ad hæredes transit. l. 3. §. hæc pœna. ff. quod quisq;
 iur. ut sic dicamus inde natā ex impudicitia uxoris
 lucrandę dotis occasionem, q̄ mores uxoris nō ap
 probauerit, argu. l. fin. C. de reuo. dona. à contrario
 sensu, & l. quemadmodum. ff. de inoffi. testa. ideo
 que si uiuens maritus conquestus est, utique con
 questionem, & ius repetendę, uel retinendę dotis
 ad hæredes transmittit. per not. in §. quia uerò plu
 rimas. in auth. ut lic. mat. & aui. ubi Iac. But. & cum
 ita argumentatus fuit, tandem priori accedit sen
 tentiæ, ea ratione ipsa, quòd uir diu dissimulare
 uisus fuerit dum in iudicium non deduxit con
 questionem suam. Nam cum marito duo den
 tur ad accusandum tempora, & nullo accusaue
 rit tempore, utique consensisse uidetur, argum.
 l. sed si unius. c. si domini. ff. de iniur. Aliam præ
 terea rationem addit, quæ talis est. Actio ut dos
 perdatur est ad uindictam, & ob id ad hæredes
 non transmittitur, nisi præparata fuerit, & in
 iudicium deducta, lege constitutionibus. ff. de acti.
 & obligatione. Tertiam insuper subinfert ratio
 nem, quòd casus apertus est perditionis dotis ob
 adulterium, & natiuitatis actionis in l. fina. C. ad
 legem Iuliam, de adulte. Cui tamen text. respon
 deri posse ait, quòd loquatur in uiro, non in hæ
 redibus, cum alia uiri, alia hæredum sit conditio,
 ille enim proprium, hi alienum prosequuntur
 dolorem, & iniuriam. Declinari quoque posse
 infit text. in capitu. plerunque de dot. post diuort.
 repeten. ubi si propria uoluntate fornicandi cau
 sa mulier recedat à uiro, dotem perdit, quam
 postea

postea non repetit. dicit enim intelligi id secundum limitationem aliarum legum. tandemque fatetur dubiam satis questionem esse, sed non propterea recedendum ab opinione Dy. Cy. & Barto. ac aliorum supra relatorum. Negatiuam autem, ut hæredibus non derur istæ exceptio communem * pro se habere Doct. sententiam fatetur Soarez in thesaur. recep. sent. in uer. adulterium, nu. 82. sed contra stare magis communem * id quod qua ratione asseuerauerit etiam si enumerentur Doct. non satis perpendo. Hanc posteriorem affirmatiuā amplexatus uidetur Alex. in consil. 189. toto lib. 6. eo. l. casu, quo uir conquestionem emisit, licet non in iudicio, & alleg. Ioan. de Imo in l. cum mulier. col. 7. uer. item aduerte, quia hoc procedit quando uir uiuit, ff. sol. mat. Iac. de Belloui. quoque in d. §. quia uero plurimas, in fi. qui alleg. text. in l. si uxor. ff. ad l. Iul. de adul. & in d. cap. plerunque Ang. in d. l. rei iudicata, §. & hærede Castr. in d. l. cum mulier. Andr. de Iser. in c. 1. §. porro, quæ sue. prim. cau. bene. amit. Saly. in l. si C. ad l. Iul. de adulte. Rom. in d. l. Lucius. alle. quoque Alex. ubi supra Iac. But. Pet. Cyn. Saly. Anch. Ang. Lap. & alios, unde hanc verè communem esse attestatur, quando maritus conquestus est, etiam si in iudicium conquestionem non deduxerit. Hanc tenuit Bal. sibi non constans in cons. 302. num. 1. libro 3. per l. consensu. C. de repud. in §. vir quoque secundum ius ciuile, per d. cap. plerūq; de dona. int. vir. & uxor. de iure cano. Et hinc non præscribi vlllo tempore hanc exceptionem dicit Soarez, ubi sup. num. 89. At pars prior propugnatores habet Dyn. Cyn. Bar. in præcitatis locis. Item Bald. consi. 182. lib. 3. Anto. de But. in c. fin. per eum

tex. de donat. int. vir. & vxo. Castren. in l. 2. §. si uolū-
 tate, ff. sol. mat. Imo. in l. si constante, in fi. co. tit. lac.
 Nouel. in pract. Crim. §. non inutiliter hic num. 19.
 fol. 166. & alios superius relatos, unde negari non
 posset quin multū insit dubitationis. At mihi sen-
 tentia, Dyn. & affeclarum magis arridet, quando-
 quidem stringit tex. in d. l. fin. C. ad l. Iul. de adult. &
 quāuis loquatur de hæredibus mulieris ea demor-
 tua: nihil tamen prohibet quin etiam mortuo ma-
 rito eius deseruiat heredibus, cum certum sit mari-
 tum, & vxorem correlatiuos esse, ut latè deducit
 Soc. Sen. consil. 34. versic. item quæcunque librò 1.
 ideoque quod in uno dispositum est etiam in alio
 censetur dispositum, etiam in panali materia. Bar.
 in authen. qui semel. C. quom. & quan. iud. l. si quis
 seruo. vbi glos. & Doct. C. de fur. c. cum expediat. de
 elect. in 6. Clem. 1. in fi. de hæret. unde solutio Bald.
 in d. cons. 1. §. num. 2. non videtur uera. Ad l. consen-
 su, de repud. responderi potest, quòd admittit qui-
 dem repudium in casu adulterij, sed de exceptione
 ab hæredibus proponēda nihil omnino agit, quod
 videam, ideo non pertinet ad hanc quæstionem. Si
 militer text. in c. plerunque nihil minus agit, quam
 de exceptione hæredibus competente, uel non, sed
 tantum, quòd mulier perdet dotem propter adul-
 terium, unde iura illa impertinenter adducuntur.
 Ad reliquas rationes respondet Bald. & alij in præ-
 citatis locis, unde puto ab ipsa opinione Dy. & se-
 quacium minimè recedendum esse, quam opi-
 nionem multis fulcit Tiraquell. in l. si vnquam, in
 ver. suscepit liberos, num. 217. fol. 183. C. de reuo.
 donat. ubi multos allegat. Et quia adulterium est
 non modo carnale, sed & spirituale, ut hæresis, nū-
 detur

detur compensatio de vno ad aliud, tradit Abba. in cap. mulier, quæ nu. 5. de conuersio. coniug.

S V M M A R I V M.

- 1 *Transfigere super adulterio cur non liceat pendente iudicio, plures adducuntur rationes, non tamen prohibetur odij rancorisque remissio inter coniuges 3.*
- 2 *An transactio liceat in attentato duntaxat adulterio.*

Caput XIII.

- 1 **Q**Uoniam verò pendente iudicio, & priusquam feratur sententia, solent sæpe partes inuicē transfigere, vel concordare, iniuriamvè adulterij sibi remittere, ideo ut & hoc ipsum examinemus legenti conducere existimo. Et in hoc stat conclusio uera,
- * & ab omnibus recepta, " quòd quamuis de alijs criminibus sanguinis poenam promerentibus transigi possit, certè de adulterio transigi non potest, per tex. cum ibi traditis à Doct. in l. transfigere, C. de transact. Ioan. Mil. in pract. Crimi. in tract. probat. num. 6. fol. 142. Ioan. Berber. in director. iur. tit. de adulterijs ibi, propter eius enormitatem de eo transfigere non permittitur, & alle. l. de Crimine, C. ad l. Iul. de adul. Franc. Nicoui. in cap. quoniam contra. nume. 14. fol. 11. de probat. & est communis " opinio teste Emanuel Soarez in thesau. recept. senten. in versi. adulterium, num. 90. 91. Alcia. in d. l. transfigere, nu. 16. tom. 4. ubi nu. 20. ubi rationem uir acutissimus inquirat, cur exceptum sit adulterium ab alijs sanguinis criminibus, vt de eo nemini liceat transigere. Et quia autumant quidam id factum esse ratione
- ne

ne grauitatis delicti, alia ipse grauiora esse contendit: Alios porro ita credere ait propter castitatis fauorem, quam legislatores maximè affectant, & fouent, ut liberi homines facilius ad nuptiàs incitentur, sicque liberis hominibus Ciuitates repleantur, iux. tex. in l. i. ff. solut. mat. & hunc crebrius probari à Doct. infit. Dehinc citat Bart. & Bal. putantes id fieri ea ratione, quòd clam adulteria patrari soleant, humaniterq; secum agi existimarent complures vbi conspicerent pecunia se posse transigèdo à crimine eximere, & hanc sibi nonnūquam placuisse asserit Alcia. sed publicæ vtilitatis rationem, ut delicta puniantur, anteponit Quæ tamen ratio non concludit, cum etiam in alijs criminibus eadē puniendorum delictorum ratio militet, cum Reipu. intersit ne delicta remaneant impunita: & tamen in ijs admitti transactionem certum est, ideo ratio Barto. & Bal. mihi magis placet Scio Alciat. ipsum Paradoxo. lib. 5. cap. 8. aliorum retulisse sententias, & præsertim Alex. qui Bar. impugnavit, tandemq; suam protulisse sententiam, in uers. omissis itaq; ubi dicit iure ueteri adulteros nulla sanguinis pena plexos, sed deportari solitos, l. si quis uiduam, ff. de quæ. Bar. in l. Claudius, ff. de his, quib. ut indign. & ob id cum eo iure pena sanguinis locum non haberet, ideo transactioni locum non fuisse. At quia posterioribus legibus capitis pœna adulteris indicta est, ideo licet circa penam dispositio sublata sit, non tamen sublata fuit circa transactionem ex rationis identitate, ut crimina puniantur. Subtilis quidem ratio est, eoque digna uiro, sed Bar. tamen ratio non displicet. Sufficiantque hæc circa transactionem, cum parcendum sit autoritatibus ubi
lex

- lex ipsa loquitur. Illud etiam scire decet, quòd si clericus adulterij infimulatus, data pecunia composuerit cum officiali Episcopi, non tamen effugit Episcopi ultionem, vbi is velit cognoscere, criminumque plectere ita respondit Castren. consilio
- 2 116. numero primo, libro primo in nouis. An autē transactio licita sit in attentato dūtaxat adulterio, discas ex Bald. in consi. 33. libro quarto, vbi Perusinum interpretando statutum quoddam, valere respondit, sicut & valere transactionē probat in præsumpto duntaxat adulterio. Alciat. in l. transactio. numero 10. C. de transact. ubi ex tex. in §. fin. in authen. vt lice. matrim. & au. amicabili compositione decidendam controuersiam esse dicit cum quis post primam denuntiationem, alienam adhuc sollicitat uxorem, vt in auth. si quis, C. ad l. Iul. de adul. Age verò, si nullum sit matrimonium, violari nullo modo posse, & redimens vxorem suam, quod dedit repetit, & vltius criminaliter punitur accipiens: Redimens autem peccatum suum, super quo transigere fas non erat, quod dedit non repetit, puniturque præterea, tam ipse, quàm accipiens, vt probat textus, in l. seru. C. ad l. Iuliam de adulterium. Ceterum quia de remissione huius criminis meminimus supra, ideo dicamus, quòd licet inhibita sit transactio super adulterio: non tamen
- 3 prohibetur odij, rancorisque remissio, vt paci locus fiat, quam rationem placere, & Bartolo, & Alexandro, inquit Alcia. in loco dudū citato & neminem contradicere asserit ex ipsorū Bar. & Alex. attestatione. confirmatq; Surd. in tract. de ali. tit. 7. quæst. 16. vers. 84. uel 102. ubi usque ad nume. 107. ostendit, iniuriam quoque non transigendo, sed ta

cite remitti coeundo cum uxore post admissum scelus adulterij, eo casu, quo uxor poenitentia egit, sine qua poenitentia Lenocinij teneretur, peccatumque mortale incurreret, ut ipse Surd. probat, & nos alibi supra confirmauimus. Et ne multis agamus, probat idem Surd. eo. loci, cenferi uiro mulierem adulterium remisisse, si adulterium non ignorauit, & tamen post illud à uiro cognosci se passa est.

S V M M A R I V M.

- 1 *Probationibus testium cur difficulter adulterium probari contingat, nec tamen infames testes repelluntur, numero septimo.*
- 1 *Præsumptionibus violentis probari debet adulterium, eaque explanantur, sed ante omnia probandum est matrimoniū 6.*
- 3 *Adulterium esse notorium ac manifestum qualiter probari possit.*
- 4 *Contra Clericum sufficiunt leniores coniectura.*
- 5 *Probationes adulterij quæ fiebant ex veteri lege diuina.*

Caput X V.

SI nec transactio admittitur, nec remissio adulterij, consequens est, ut res ad probationes reijciatur, ut iudex possit ex deductis, probatisque, & allegatis suam formare sententiam. Illicitas. §. ueritas. ff. de offic. præsi. Probationes autem in hac nostra materia fiunt, aut præsumptionibus, aut testibus,

- 1 & magis præsumptionibus, quam testibus propter difficultatem plenæ, & directæ probationis, quemadmodum difficilem esse arbitrantur Docto. ob id, quod

quòd adulteria clam, & secretò committi solent, semotis testibus, ut in primo uolum. tract. fol. 257. num. 24. inquit Alber. in tract. de testibus tit. quan. test. repellan. ratione domesticitatis, & non nisi filius medius inter duos trahat, probari possit. Adulteri enim oculus obseruat caliginem, dicens, non me uidebit oculus, & operiet uultum, suum, ut in sacris literis Iob cap. 24. dicit Franc. Marc. deci. 764. num. 1. p. 2. quòd adulteri nocte uagari solent, ideo nimirum si adulteria probatu sunt difficilia, cum clam, & secretè committi soleant; & uerè conueniunt Doct. omnes, * quòd adulterij probatio difficilis admodum existat, nec directè probari possit, ita no. omnes in cap. præterea. de testi. in cap. tertio loco. de præsumpt. in cap. cum causam de proba. cap. 1. & cap. significasti, de adult. Alex. in l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adulte. post Bald. in cap. 1. colum. 7. uersi. 4. nunquid sit idem dicere, qui. caus. seu. amit. Bar. in l. 2. §. 2. & in l. quod ait lex, ff. ad l. Iul. de adul. Marf. consi. 28. num. 3. lib. 1. Corn. consil. 171. num. 1. lib. 2. Menoch de arbi. iud. sent. cas. 116. nume. 11. & 65. Marfil. item consi. 1. num. 47. lib. 1. consil. 116. num. 8. lib. 2. Io. Fontanel. consi. 97. num. 30. libro 2. consi. crim. diu. doct. ubi rationem affert, cur directè probari non possit, quia, suisui non patet. Ang. de Cambiglio, de Areti. in tract. de test. post num. 4. glo. 46. ubi id uerum dicit esse, etiam si uidens in lecto nudum cum nuda, quia uel nimis iuuenis, uel frigidus, uel maleficiatus esse potest. Grat. qui communem * pronuntiat in consil. 50. nume. 2. libro 2. Marfi. d. consi. 28. n. 5. lib. 1. Iac. de Bellouif. in. pract. tit. de Lenon. nu. 46. 47. 50. ubi dicit excusari solum cum sola, nudum cum nuda paucitate uestium, affinitate,

finitate, dilectionis feruore, religionis, & temporis consuetudine, vbi alioqui non sunt personæ suspectæ, quia si suspicio caderet, secus esset, quia in dubio præsumeretur libidinis causa. Marsili. consil. 2. num. 4. consil. 21. num. 4. consil. 51. num. 26. libro 1. consil. 104. num. 25. consil. 132. num. 7. libro 2. vbi multorum aggregat auctoritates. Hinc patet violentis duntaxat præsumptionibus adulterium probari, ex Bartol. in l. quod ait, ff. ad l. lul. de adul. & in l. 2. § si in l. capite quinto, ff. eo. per tex. in cap. præterea, de testi. vbi glo. & Doct. Ant. de But. in d. cap. 3. loco de præsumpt. ubi glo. & Doct. Foller. in pract. crim. par. 6. princ. num. 3. fol. 411. Rol à Val. consil. 7. num. 19. consil. 50. num. 2. lib. 1. qui directam negat fieri posse adulterij probationem, etiam si dicant testes, uidisse hominem mulieri incubentem, & vt parcamus auctoritatibus; sat sit dixisse, quòd ita communiter * Doct. tenent, qui iccirco ad coniecturas esse recurrendum asserunt, d. cap. præterea. de testi. cum probatio. ff. de proba l. quæro, §. fin. ff. de ædil. edic. Castrenf. consil. 117. Bald. consil. 1. col. 7. uersi. quæro. numquid sit idem dicere, quib. mod. feu. amit. lex enim vbi difficilis est probatio ijs contenta est, quæ fieri possunt, si non uerè, saltem præsumptiuè, in specie in adulterio, in quo dicunt quidam, nò solum difficilem esse, sed & impossibilem probationem, & ob id sufficere quascunque vero similitudines, ut si visus solus cum sola, & nudus cum nuda, & sint suspecti d. c. literis de præsumpt. uel proprii auditus cum fama, puta quòd testes audiuerunt simul se commiscuentes, & confricantes, quos tamen uidere non poterant noctis tenebris obsistentibus: audiebant uoces sibi notas: iucundos

dos anhelitus: suspiria amorosa: venerea oscula, & alia libidinis exitum indicantia. quibus si accedat fama publica, tunc dicunt ad omnia sufficere, vt probatio plena dicatur. ita Abb. in d. cap. præterea, de testi. & in d. capit. literis Bart. in l. ij. ff. de fur. & in d. l. capite quinto, ff. ad l. Iul. de adul. Bald. quoque in eo. capit. præterea. Alberi. de Rosa. d. tract. de testibus titulo quan. testes repellantur ratione domesticitatis, numero 14. fol. 257. in secundo volumine tract. & probatur per testes, qui vnus post alterum viderunt per rimulam, vt uolumi. 4. tracta. numero 187. fol. 174. dicit Nell. in tracta. de testib. versiculo in testibus, numero 187. modos probandi adulterium tradunt, Bald. in d. cap. primo, quibus modis feud. amittat. in l. prima, C. de caduc. tollen. Bartol. & Alex. in l. 2. §. fi. ff. ad l. Iul. de adult. & in l. cap. 5. in l. quod ait lex. eo. tit. Cano. in d. c. præterea de testib. in c. literis. de præsum. in d. c. 3. loco eo. ti. glo. 3. in c. nihilominus 3. q. 9. Franc. Areti. in l. hac consultiss. ma. in fi. C. de test. Cassan. in consuet. Burg. in titu. des dretres, §. 6. col. 1. vers. sed qñ. fol. 167. Clar. d. §. adulterium, versic. secundo quæro. singularibus testibus probari posse credit, Crauet. consi. 205. n. 24. vbi magnam surgere inquit coniecturam quando inueniuntur mas, & foemina per multā noctē in locis abditis, Rol. à Val. consi. 34. n. 6. lib. 7. qui ait, probari adulteriū per testes asseuerātes vidisse mulierē solā in thalamo cū viro solo, qui fugebat oscula, tractabatq; illius mamillas. Foll. in prac. ciui. p. 2. n. 13. 14. f. 19. & 1269. f. 32. qui docet qñ, quibusq; coniecturis adulteriū probetur. D. Por. Imo. pcept. meus. concl. 34. n. 16. f. 114. vbi singulares ad id sufficere testes contendit, Blanç. in repet. l. fi. num. 69. de quæ

ubi ex præparatorijs probationem hanc fieri asserit. Socin. conf. 34. num. 4. lib. 3. auditum sufficere probat modo, quo exposuimus supra, & idem Soc. in l. 1. num. 2. ff. si cer. pet. aperit quo pacto istæ conficiatur probatio. Ancha. in cap. significasti, nu. 2. 3. de diuor. docet qualiter probetur adulterium notorium esse. Abb. in cap. intelleximus, num. 5. de adul. notorium, & manifestum dupliciter probari, ait, si publicè mulier adhæsit concubinario, & si filiū habeat cum alio marito, aut palam admisit viros ad adulterandum, Bart. in d. l. 2. in prin. ff. de fur. Abba. in cap. cum non ab homine, & in capi, tertio loco, colum. 4. in fi. de prob. Par. de Put. in tract. de Synd. versi. mandauit, colum. 4. no. in cap. tua, & in c. fin. de cohabit. Cler. & mulie. in cap. cum dioecesi. de vsur. in l. palam ff. de rit. nup. Ang. in summ. in vers. adulterium, vers. pen. & Fuma. in aut. armil. in ver. adulterium, versi. ultimo, num. 11. Guill. de pas. cōf. 26. nume. 4. lib. 1. consil. crim. diu. doct. Mil. in pract. crim. num. 48. fol. 148. Fel. d. c. ex literis de præsump. per osculum probari ait, Bald. in l. siue possidetis, C. de probat. in fi. 2. colum. & in d. cap. ex literis etiā in dubio præsumi, ait, Rol. à Val. consil. 50. nume. 2. lib. 1. sufficere præsumptiuas probationes affirmat, quæ autem sint illæ præsumptiones ponit Corset. in rept. Abb. in uer. testis licet vnus post aliū, confirmat Cic. in Topi. probari adulterium colloquio, tactu, visu, basio, & similibus, unde prodijt versus.

Visus, & alloquium, tactus, post oscula factum.

Docet etiam modum probandi hoc crimen Pet. de Barbo. consil. 96. numero octauo, libro primo, consil. crim. diu. doct. & ante eum Alexand. consilio 189. num. 1. lib. 6. Capel. Tholos. deci. 309. & in addi. Carer.

Carer, in pract. in tract. de homici. §. 6. num. 259. fol. 121. ubi etiam ponit articulandi modum. Boss. tit. de rap. mul. num. 12. fol. 187. & tit. de coit. damna. & punib. num. 59. fol. 192. Fran. Marc. decis. 514. num. 14. par. 1. & decis. 899. nu. 10. ea. par. Alberi. de Rosa. eo. tract. de test. tit. quæ pos. contra dicta test. opper. nu. 10. in 1. volum. tract. Bal. in Rubr. C. de proba. & Doct. in l. quia semper, ff. de in ius uoc. in l. miles, §. defuncto. ff. ad l. Iul. de adult. Barba. in cap. per tuas. de proba. Ios. Fontanel. conf. 97. num. 31. lib. 1. cōsi. crimin. diu. Doct. violentis præsumptionibus hanc confici probationem persuasum habet, unde nu. 33. putat vrgeri satis quādo in domo pulchræ puel læ iuuenis inuenitur, & num. 32. sufficere conuersationem, nuditatem, solitudinem, etatem, lecti communem usum eiusdem, nocturnum tempus, auditum testium, tenui parieti adhærentium, commistionem, oscula, complexus, quæ simul iuncta procul dubio, probationem constituunt. Alexand. cōf. 77. nume. 2. lib. 7. Bald. in cap. 1. colum. 6. quib. mod. feud. amit. dicunt perinde esse, si probetur duos in simuliacuisse, ac si probatum sit eos adulterium commisisse. Idem confirmat Damohuderi, in enchirid. par. uel. simil. in ver. adulterium. fol. 425. Bos. quoque in tit. de coit. damnat. & punib. nu. 58. Soc. Iun. conf. 34. num. 5. lib. 2. Ioan. Bap. Feret. conf. 168. num. 3. lib. 1. qui communiter, * teneri ait, ut ex luxu-
 *
 rioso osculo inter suspectos probetur adulterium, & hoc ipsum confirmat M. Mant. in dialo. Claf. 13. cap. 29. nu. 1. fol. 370. Boss. in tit. de rap. muli. num. 13. Quæ aut sint præludia, ultra alios, ponit Ang. de Cā bil. de Aret. in tract. de testi glo. 46. n. 3. 4. fol. 42. in 2. vol. tract. Bal. in c. tuæ. de procur. versi. quid si absq;

carnali copula. vbi ait, quòd quemadmodum mulier perdit dotem propter adulterium, d. c. plerūq; de donat. int. uir. & uxo. ita, & propter luxuriosum osculum, contrectationem uel mamillarum, & allex. in c. 11. §. 1. quib. mod. feu. amit. de qua re latè scribit Deci. in Rub. de eden. n. 2. & hæc sufficere aiunt doct. præludia ad hoc crimen probandum. Iac. de Bello uis. in pract. crim. rub. de adul. num. 45. fol. 17. Gozad. conf. 13. nu. 35. Colligitq; coniecturas gloss. in d. l. quod ait lex. ff. ad l. Iul. de adul. in vers. in ipsis, solum sufficere deprehensionem sine probatione coitus, tenuit Abb. in c. fi. n. 2. de adul. vide D. Hieronymum Nepotiano scribentem, de uita clerici. pag. 17. n. 5. to. 1. Ne solus (inquit) cum sola secreto, & absq; arbitro, uel teste sedeas. Videntur enim in Clerico leniores sufficere coniecturæ, quàm in layco, unde tenuerūt quidam contra Clericum sufficere dictū unius mulieris delicti complicitis, si accedat cōpositio aliqua Clerici super ipso delicto, quod perstringit Castren. d. conf. 117. in antiq. veteri autem lege aliter adulterium probari solebat, ut Num. c. 2. ubi. n. uir uxorem deprehendere in adulterio non poterat, nec testibus conuincere, adducebat ad sacerdotem, offerebatq; oblationem suam, multisq; exinde emissis execrationibus, poculum ueneno mistum uxori præbebat, quam si adulteriū cōmiserat pertransibant maledictionis aque, inflatoq; uentre, cōputrescebat fœmur eius, eratq; talis mulier in maledictionē, & in exēplū uniuersō populo: sin aut̃ insons erat, manebat innoxia, liberos procreabat, nec ex maledictionis aquis ullum, uel minimum sentiebat detrimentū, quē sacre pagine locū interpretatus Philo Iudæ. in li. de speciali. legi.

pag. 493. perhibet, q̄ ex lege Diuina Iudæi deprehē
 sis, conuictisq; de adulterio, præsentē infligebāt pe
 nā: suspectis aut cōmittebant naturā, & nō hoīum
 iudicio, cum manifesta cognoscat homo, Deus oc
 culta, qui animos introspicit, ponit autem, & ipse
 ritum apud Iudæos seruatum: siquidem suspectam
 ducebant ad aras, sacerdotisq; imprecatoris, & po
 culi ordeaceę pultis traditione futuro ex euentu
 conijciebant culpam, uel innocentia. Si. n. mulier
 calumniā passa erat, conceptū, partūq; sperabat, ni
 hil oīno de sterilitate sollicita: sin culpa nō carebat,
 ventris inflationem non euadebat, tumoremq; &
 cruciabile vuluę uitiū, q̄ purā viro suo seruare con
 tempserat. In hac ēt parte notandū est, q̄ si accusan
 ti uiro vxorē de adulterio probationes deerant, ad
 pugnam aliquando deuentum est, eoq; congres
 sū dirempta controuersia teste Alciat. in Libel. de
 singul. certam. capit. quarto, versi. si enim maritus
 adulteram, colum. 849. Alioquin uir causatus uxore
 rem, & non probans quod intendit, talionis pena
 punitur, §. quia uero plurimas. in authent. ut lice
 mat. & aui. Vnum etiam adhuc non omiserim,
 6 quod accusator uolens mulierem de adulterio cō
 uincere, tenetur ante omnia probare matrimo
 nium, cum sine illo adulterium cōmitti nequeat,
 ex vulgata reg. quod non entium nullæ sunt qua
 litates. l. eius, qui. §. quod stipulatus, ff. si certum pe
 tatur. l. si seruum, §. primo, ff. de act. emptio. Aristo.
 in principio Physicorum, & libro primo de gene
 rat. & corrup. capitulo secundo. Boe. in quinto Phi
 sicor. & numcupatim, quod ad conuincendū adul
 terium sit necessaria matrimonij probatio, dicunt
 multi ex Doc. sup. relatis, & præsertim Foll. in ciui.

erit labor, si pœnas omnes in vnum colligere velimus, quas sparsim, tum Canones, tum leges adulteris perscribere, quasq; Doct. passim undiq; aut expressere, aut collegere. Nos verò eas tantum subiiciemus, quas tenuitas memorie nostrę suggererit. Sed illud primùm scire oportet, q̃ sententia lata

1 contra adulterum non nocet, nec infamat adulteram, iste est tex. in l. & si crimine, C. ad l. Iul. de adul. & latius alio loco supra deduximus. Fauetq; ea cōclusio, quòd statutum de adultero non militat in adultera. Bald. cōf. 6. col. 2. lib. 5. Bolognet. consil. 9. nu. 85. illa quoque fauet regula, q̃ stricti iuris sententia est strictēq; accipienda, maximē si sit cōdēnatoria, quia lata contra vnum alteri non obest. Bar. in aut. hoc ita si debitor, col. 16. uers. 4. quæro, C. de duob. rei. l. si. C. de fidei. l. loci corpus, §. si fundus, & in l. si de communi, C. si serui. vendic. quibus locis probatur, latam in unum sententiā alteri non obesse in ciuilibus, & multò minus ī criminalibus, quia strictē accipienda est, multa conglobat Corn. cōf. 345. n. 11. conf. 293. n. 21. lib. 3. conf. 217. n. 7. li. 2. Soc. conf. 132. col. 2. lib. j. conf. 18. col. 2. n. 7. conf. 59. col. 3. n. 2. lib. 3. Alex. conf. 164. n. 2. li. 7. Doct. in l. p. ff. de his, qui sunt sui, uel alie. iur. las. in lis, qui pro emptore, n. 322. ff. de vsucap. in l. miles, §. j. n. 4. ff. de re iudi. Alex. conf. 84. n. 2. lib. 2. conf. 174. n. 3. consil. 108. n. 2. eo. lib. 2. D. Tib. conf. 44. n. j. lib. 4. conf. 90. n. 3. lib. 5. Ceph. conf. 317. n. 18. 19. conf. 377. nu. 68. cōf. 374. n. 28. lib. 3. & alibi sæpe. Quinetiam ubi non fuisset adulterium plenē probatum, posse accusatū diffinitiuē absolui respondit, Bald. in conf. 6. n. 5. lib. 5. q̃ si probatum sit diffinitiuē condemnari posse eadem ratione suadetur. Quid autem si criminosi cō-

2

fessione probatio facta sit. Dic quòd pbatio maior dari non potest per iura vulgar. Verum est tamen, quòd confessio nonnunquam ipsi etiam non nocet confitenti, puta quando confitēs genitalibus careat, quia eo casu confessio illi non nocet, ita in indiuiduo dixit Spec.in tit.de confess.§.sequitur uidere,versic.undecimo non ualet. Item si adulteri adulterium fateantur, sed ante illud inuicem matrimonium contraxissent, adulterij pœnam euaderent, ad responsum Bal.in titulo de pact. iur. fir. glos.& Doct.in l.fi.C.de fideiuss. Foller.in pract. ciui. parte 1.par.3.num.80. Rursus si minor.25. annis fateatur adulterium,postea verò uelit in integrum restitui, & reaudiri, utique restituenda erit, & audienda, Bal.cõf.301.n.1.li. Age verò, si quæras, quæ

4 pœna pro adulterio sit infligenda, respondebo in hoc maximè laborandum esse, quia plures, & à iure Cæsareo, & à iure Pontificio, & à iure municipali passim adulteris pœnas indictas esse, & inter cæteras has, quas seriatim enumerabimus, & generaliter quomodo adulterium puniatur de iure Canonico, vide tex.in c.si quis suadentes de pœn.c.christiana.32.q.6.& alibi.de iure Cæs. integri extant tit. ff.& C.de adul.

Prima autem pœna est indignationis Diuinæ, quia adulteri regnum Dei non possidebunt. teste Apost. Corint.6.

Secunda pœna maledictionis est, ut Deuter.c.3.

Tertia pœna est, quòd post trinā admonitionē, adulteri resipiscentes exconicantur, & ita cautū est sacrosancto Conc. Trid. sess.24.c.15. præter alias pœnas ordinarij arbitrio relaxatas, ut ibi. Scribit quoq; Abb.in c.significasti.n.2.de eo, qui dux.in vxor. q̄ poll.

pollu. per adul. q̄ ita efflagitante uxore, adulter me-
dio excommunicationis compelli potest, ut ad suā
vxorem, & idem Abb. in c. cū haberet, nu. 2. redeat
eo. tit. dicit, quòd adulter ipse compelli etiam po-
test ad abiurandum adulteram, & ad suam redeun-
dum coniugem.

Quarta pœna est, ut etiam inuitus adulter ab ec-
clesia, ad quam forsitam confugisset, euelli possit,
quanquam regulariter confugientes ad ecclesias
tuti sint in tātum, ut inde extrahi nullo modo pos-
sint sub pœna criminis læsæ maiestatis, l. 2. C. de his,
qui ad eccle. confugi. c. inter alia, de immun. eccle.
cū alijs concor. congestis à D. Tib. in tract. crim.
lib. 6. cap. 25. nu. 1. tom. 2. Hisce enim delinquētibus
minimè parcendum est, nec tales tuetur ecclesia,
qui matrimonij uiolarunt sacramentum lauxiliū,
ff. de mino. c. ex eo. cum ibi no. a Dy. de reg. iur. in 6.
& hanc pœnam confirmat Io. Mil. in pract. crim. 9.
visis, num. 14. fol. 39. & de hoc est tex. quanuis Mil.
cum non alle. in §. neq; autem homicidis, in auth.
de manda. prin quem tamen citat. D. Tib. in d. eius
locupletissimo tractat. crimin. libro sexto, capit. 28.
numero 22. tomo secundo, quanquam asserit
tempestate nostra text. in d. §. neque autem homi-
cidis, de consuetudine non obseruari, quòd adul-
teria conniui magis, quàm coerceri soleant, &
derideri facilius, quàm castigari. Illud tamen sci-
re non est inutile, quòd si quis adulterium com-
mittat in casu permissio à iure Cæsareo, vetito ta-
men iure Pontificio, tutus hic erit interris Impe-
rij, sed non item in terris ecclesiæ, ita Feli. in capit.
ecclesia, S. Mariæ, col. 17. uers. limita secundò dictā
regulam. de constitu.

Quinta pœna est, q̄ si adulter à marito adulterę instituat hères, tanq̄ indignus repellatur, & fiscus ab eo, tanquā ab indigno auferens, succedet. ita dixit Guil. de Lud. sing. 50. nu. j. Bar. & Bal. in l. fideicōmissum. C. de fideic. Bar. in l. j. ff. de his, quib. ut indig. gl. Bar. & Bal. in l. sororē. C. eo. qui loquūtur in eo, q̄ post testatoris mortē stuprauit ei⁹ vxorē, per quod stuprum indignus redditur legato. solus Bar. in d. l. fideicōmissum post gl. cōplectitur ēt illū qui ante testatoris mortē, testatoreq; ignorant scelus admisit: cū legaturus quicquā non fuisset, si adulteri j scientiam habuisset, vt credere par est. Legare autem adulterę non prohibetur, si modo nō sit miles, aut clericus, quia illi prohibentur. l. miles ita. §. mulier. vbi gl. ff. de mil. testa. Bar. in l. mulierem. ff. de his, quib. ut indig. & l. uxori, ubi gl. & Cyn. & ita iudicauit Capel. Thol. deci. 141. quę ēt alle. l. affectionis. ff. de don. & vide addi. ad d. deci. Capel. Tholo. De seruo autem ita cōstitutū est, vt si dominam adulterio cōprimat, & ab ea instituat, nō modò corruat institutio, sed & ipse seruus igne concremetur. ita Specu. in titu. de instru. edi. §. compendio. ver. secundo oppo. Capr. consi. 139. nu. 2.

Sexta pœna est, vt adulteri ius pdant quo ad mutuum debitāq; seruitutē. ita Abb. in c. j. nu. 7. de cōuer. coniug. per tex. in c. Agatosa. 27. q. 2. & idē Abba. in c. constitutus. nu. 2. eo. titu. Ioan. Neuiz. in Syl. ue. nupt. §. conclusio superscriptorum est. nume. 158. num. 7. volu. tracta.

Octaua pœna est, q̄ etiam si inter adulteros postea sequatur matrimonium, non tñ iccirco extinguatur crimen, sed perduret adulteriū ipsū. Pau. Gril. ti. de pœn. omnia. coit. uer. sed quero, q̄ si aliqua

qua mulier. nu. 13. fo. 81. per d.l. commissum, post disputationem ad partes ita ē tenet Iaco. de Bello uis. in pract. rub. de Lenon. nu. 28. fo. 16. per text. in c. omnes accusationes. 22. q. 7. & melius idē Belui. ibid. nu. 32. ver. 26. per text. in d.l. commissum. C. ad l. Iul. de adul. qua ex lege colligit ipse, q̄ damnatus ad mortem non est meretrici, aut alteri cuius muri tradendus, si petatur. vt in l. ad bestias. ff. de p̄cni. iūcta. l. patre furioso, ff. de his, q̄ sunt sui, vel alie. iu.

Nona p̄cna est, q̄ etiam si maritus adulterē parcat coniugi, illiq̄ reconcilietur, nihilò tamen minus adultera puniri debet, ea ratione, q̄ adulteriū est ex iis casibus, in quibus, nullo etiam accusante, ex inquisitione proceditur, & ad sententiā perueniri potest. ita tenuit Gram. decis. 31. nu. 4. Et quia semel adultera semper pr̄sumitur adultera. Ang. Aret. in §. fin. in aut. de restit. & ea, quę parit. col. 4. sicut & quę in viduitate adulteriū cōmisit, viuo ē marito adultera fuisse creditur. Alc. in trac. de pr̄sum. pr̄sum. 26. nu. 10 col. 702. in 4. tom.

Decima p̄cna est, q̄ maritus adulteram vxorē propria autoritate domo pellere pōt. Commune dogma pronuntiat Clar. in §. adulterium. uer. alia quoque ex Barba. in apostil. ad Abb. in c. fi. sub nu. 6. de adulte. eo nempe casu, quo notorium est hoc crimen, quia tunc nulla opus est sententia, aut Episcopi declaratione, vt ipse firmat eo. loci. Sed domo eiicit vir s̄pe vxorem, etiam innocentem, vt in adulteram, vel concubinam suam maiorē ostēdat affectionem, vt considerat Ceph. consi. 390. nume. 68. lib. 3. ideo caueat iudex ne in occurrenti casu decipiatur.

Yndecima p̄cna est cum adultera in exiliū acta
est

est adulteriij causa, quia impunè offendi, occidiq;
 * poterit. receptamq; * frequenti Doct. calculo hanc
 sententiam esse attestatur Soarez in thesau. recep.
 sent. in ver. adulterium. nu. 83.

Duodecima pœna est, q̄ si Dyaconus, aut presbyter in adulterio deprehensus sit, nullo modo reparari valeat. tex. est in ca. si quis Dyaconus 50. dist. Non enim simpliciter suspēditur ob adulterium, * sed deponitur, & est cōmuniter * recepta sentētia, vt attestatur Pau. Gril. in ti. de pen. omni. fa. coit. ver. si. secundo quero. fo. 15. in 3. volu. tract. post num. 3. licet dicat veriore sibi videri contrariam opinionem, vt pro simplici adulterio suspēdatur tñ.

Decima tertia pœna est, vt clericus adulteriij cōniuctus, in monasterium detrudatur, toto vitæ eius cursu pœnitentiam acturus. per tex. in c. si quis clericus. cum c. sequ. 81. distin. Sed non videtur q̄que sufficiens pœna. vnde permittit nonnūquā Deus, vt trucidentur adulteri clerici, & obtruncentur, vt contigisse tempore suo in Hispania testis est Diaz in prac. crim. Cano. cap. 79. nu. 8.

Decima quarta pœna est, q̄ quamvis priuatum cōmittens carcerem grauiter puniatur. vt per Bar. in l. capite quinto. ff. de adul. Deci. confi. 100. col. 3. & alios alibi. nihilominus si maritus, aut nolit aliqua ratione motus, aut nō possit occidere adulterum: poterit tamen clausis ostijs & fenestris illū per viginti horarum spacium, veluti carceri conclusum retinere. probat hoc tex. in d. l. capite quinto. in princ. ff. ad leg. Iul. & tradit Iaco. de Bello uis. in pract. titu. de Lenocin. versicu. quartodecimo. numero 25. fol. 16. Boer. decif. 275. numero quarto parte secunda.

Decima

Decima quinta pœna est, ut licet iniuste damnatus quis sit de adulterio, bonisq; omnibus exutus, puta quia postea cõstitit mulierẽ fuisse innuptã, q̃ prius maritata credebatur: adhuc tñ bona nõ recuperabit. ita Abb. in c. suborta. in fi. de re iud. & idẽ dicitur de adultera, in quam tanquã adulteram sit lata sententia, qua dote priuata sit, non vtique dotem recuperabit, licet postea nullũ declaratur matrimonium ob aliquod legitimum impedimentum. ita communiter * teneri à Doct. ait Clar. d. §. adulterium. ver. sed quid. Nunc autem quid dicemus de illa, quæ subigi se passa est postea constitit illam non fuisse vxorem, nec matrimonium valuisse, nunquid propter intentionem cum opere subsecuto, dicenda saltem erit adultera, & adulteram dici quidem tenuit Abb. in cap. plerunque. in glo. prima. de donat. inter virum & vxor. & eum ibi videre poteris.

Decima sexta pœna est, q̃ quamuis iure cautum sit, ne quis torqueatur, nisi legitima præcedat probata indicia: tñ in adulteriis citò ad torturã deuenitur, etiam q̃ non admodum exacte appareant probationes necessarie, & est ratio, quia clam cõmittitur adulterium, & non nisi difficulter probari põt. ita Bal. in l. 3. C. de app. audien. Alex. consi. 77. volu. 10. versi. tantò magis lib. j.

Decima septima pœna est, q̃ inter adulteros matrimonium contrahi non potest: de qua re extat Martialis Epigramma tale.

Quid nobis Proculina concubino
Et mechum modò nunc facis maritum
Ne lex Iulia te notare possit.
Non nubis Proculina, sed futiris.

Hoc

Hoc epigramma exponit Alex. ab Alexan. Genial. dier. lib. 4, ca. j. vbi multa ex antiquis historijs excerpta exempla recenset in adulterij materia. Illud autem cōstat, quòd etiam per illicitum coitum affinitas contrahitur, illaq; prohibet matrimonio copulari eiusmodi affines, tex. est in l. liberi, C. de nup.

Decima octaua pœna est, quòd etiam adultera mortua serui intra duorum mensiū emensum spacium manumitti non possunt, quia durat adhuc adulterij quæstio propter dotem, text. est in l. si, C. ad leg. Iul. de adul.

Decima nona pœna est, quòd in hoc crimine punitur affectus, licet non sequatur effectus, quod est contra iuris regulas, & hoc probat text. cum ibi no. in l. si quis non dicam rapere, C. de sac. san. eccl. gl. sing. insti. vi bon. rap. post prin. tex. quoq; vbi no. gl. in l. si quis ex domo, ff. de fur. & ibi ēt aduertit Bar. no. in l. is, qui cum telo. C. de sicar. Marfil, in l. si, nu. 244, C. de rap. vir. Bar. in l. si, ff. de extraor. crim. Sed querit Bal. in consi. 356. li. j. an si statutum dicat, q̄ qui nititur committere adulterium, securi veniat feriendus, Quidam mulierem a se captam proiecit ad terram animo adulterandi, sed quia illa restitit, clamauit, & aufugiens homo ille peruenit ad manus ministrorum iustitiæ, carceriq; est mancipatus, num hic capite obtruncari debeat? Disputat Bal. ad partes, tandemq; concludit, non esse hūc capite plectendum, per iura, & rationes, quas alle. imò sæpe idipsum tenuit, vt etiam in consi. 30. & consi. 33. lib. 4. consi. 16. num. j. lib. 3. non extendi ad attentatum adulterium statutum ipsum respōdit, quo cautū est, ne de adulterio cognosci possit, q̄a si in vero adulterio procedi nō pōt, multò minus

in attentato, nec plus fictio ex attestato insurgens operari potest, quam ipsa veritas : per iura vulg.

Vigesima pœna est, q̃ seruus adulterij accusatus, à domina sua institui, libertateque donari non potest, text. est in l. verbis, §. interdum. ff. de here. insti.

Vigesima prima pœna est, q̃ serui, quia in causa adulterij torquendi veniunt, vendi infra sexaginta dies nequeunt aut distrahi aliquo pacto, vel manu mitti; Cauet tamen accusator de emendatione dā ni in casu absolutionis : & hic est casus, l. 3. C. ad l. Iul. de adult.

Vigesima secunda pœna est. Quòd si adulter, cuius causa vxor religionem ingressa est, aliam ducere vxorem velit, non poterit Anch. in c. cū sis præditus. hu. 3. de conuer. coniug. vñ tenere, q̃ non, q̃a prima viua aliam non licet ducere, nec sufficere ciuilem mortem per ingressum religionis ostendit; sed naturalem mortē expectandam, eritq; hæc, vigesima tertia pœna: q̃q̃ non est absq; controuersia, quam latè tractatam vidi à Io. Neuiz. in Sylue. nupti. §. conclusio suprascriptorum est, nume. 107. 119. 123. 140. 144. in 7. vol. tract.

Vigesima tertia pœna est, Quia cum Lenociniū, & adulterium sint connexa crimina, ut multis probat Boer. consi. 7. nu. 2. & Menoc. de arbi. iud. sent. Cas 95. num. 15, fol. 147, hinc fit, ut si maritus post adulterium uxoris cum ea coeat, ordinari non poterit. Diaz. in pract. crim. cano. c. 16, num. 9.

Vigesima quarta pœna est, q̃ etiam in putatiuo matrimonio nedum in uero, adulterij pœnæ sibi uendicant locum. ita responsum extat à Craue. in cons. 205 nu. 36. lib. 2. Castr. cons. 119. quicquid cōtradixerit gl. in l. consensu. C. de repu.

Vigesima

Vigesima quinta pœna est, q̄ si patrato à mulie
re adulterio, vir secum pactus sit sub certa conuen
ta pœna illam non offendere, quamuis alijs subda
tur paruis, certè pactam, conuentamque non pen
det; ita Soarez in thesau. recepta. senten. in verb.
adulterium. num. 92.

Vigesima sexta pœna est, q̄ si adulter pœnitentia
ductus religionē ingredi velit: neget aut innocens
vxor, non poterit innocēte vxore inuita hic mona
chus fieri. Non. n. decens videri debet, vt q̄ ob adul
teriū promeruit pœnā, hāc cōsequatur immunita
tē, vt à coniugali nexu, & iugo eximatur, pbat tex.
in l. relegatorū. §. si. ff. de interdi. & releg. nec ex suo
delicto cōmodū, aut actionē quispiā querere dēt. l.
itaq; fullo. ff. de fur. c. ex prac. de consue. Hoc am
plius, si iā lata diuortij snia cōfirmatoria sit, adhuc
innocente reluctante religionē intrare adulter p
hibebitur. Et est rō, quia innocens, si vellet, posset
inuitū sibi reconciliare adulterū. c. non erit, & c. q̄
aut. 32. q. j. §. manifesta. in aut. ut nul. iudi. ita Goffr.
in sua sum. ti. de conuer. coniu. n. 8. fol. 104. Contra
verò innocens pōt inuito adultero religionē ad li
bitum profiteri. Nat. consi. 116. nu. j. li. j. & in 9. vol.
tract. f. 179. n. 11. 12. 13. Io. Brun, in trac. de sponf. &
mat. in 7. & 8. declarat. Io. Neui. in Syl. nup. §. cōclu
sio suprascriptorū est. nu. 156. fol. 30. in 7. vol. tract.

Vigesima septima pœna est, q̄ si adultera sit in
facultatibus, refarcire tenet hīdes in quo dānati re
manent ex adulterio. Couar. in reg. peccatum. par.
j. uerfi. ij. illud fo. 31. Sum. Syl. in uer. adulteriū. uer.
v. utrum adulter. nu. 5. Reuelare. n. tenet filio nato
ex adulterio, ut bonis abstineat. ut p ipsum Couar.
in d. reg. peccatū. par. j. ver. iij. adultera. fo. 30. Euenit

aliquan-

aliquando siquidem, vt adulterio nati ipsos etiam iustos excludant filios, vt considerat in 7.vol. tract. nu.49.fo.16.Io.Neuiz.in Sylu.nup.§. conclusio suprascriptorū est, ideo nimirum si in exonerationē cōscientiæ, tenetur adultera mater reuelare. ita ēt dixit Ang.de Clauas.in sum.in ver. adulteriū.nu.4. ver.vtrū mulier adultera, vbi tenet cū Abb.in c.offi cij.de pen & rem. q̄ si non immineat periculū, sibi credendū sit, reuelare tenebitur: q̄ si nec probare possit, nec sibi credatur, reuelare nō tenetur, quia scādālū induceret sine effectu, & vtilitate. Quod si sibi, aut alteri periculū immineat, nō tenebitur reuelare, cum in reuelando immineat animarū periculū, & in nō reuelādo solū periculū rerū, & inter duo mala minimū est eligendū.c.nerui.14.di.iō satisfaciāt illa tali casu quantū pōt dānificatis, & doleat nō posse plenius satisfacere, cuius defectu tenetur adulter satisfacere, si probabiliter credit suū esse filium, nec immineat scandali periculū. Cum Ang.Clauas.conuenit ēt Sylu.in sum.co.ver.adulterium.ver.primò verò dubitatur, vbi latius multa in hoc profundit, apud eum vidēda. idemq; tenet sum. Pisan.licet remissius, & sic etiā.Fuma.in aur. Armil.num.9. An autem filius asserenti matri, se ex adulterio natum credere teneatur, cū & alioqui asserenti se adulterio compressam non credatur.vt per Gram.conf.45.nu.1. & Io.Neuiz.in Syl.nupt.nu.50.in 7.vol.tract. Estque lex Veneta anni 1520. Iunij: tenentque communiter * Doc. filium, qui est in possessione filiationis, matri credere nō teneri, imò nec vtrique parenti quidem, si asserāt non esse eorum filium. Vnde derident illum Doct. qui ex matris nuda assertione renuntiauit regno.

ita Doc. in l. filiū. ff. de his, qui sunt sui, vel alien. iur. in l. vicinis. C. de nup. Abb. in c. per tuas. de probat. Canon. in c. transmissæ. in fi. qui fil. sint legi. Doct. in l. j. §. 2. ff. de Carbo. edic. in l. si posthumus. ff. de libe. & posthu. Aug. de Clauas. vbi supra. num. 5. uers. vtrum filius, qui est in possessione. & Sylue. nu. 52. vers. cui secundo vtrum filius. quo etiam loco, nempe Ang. nume. 6. vers. utrum autem dictus filius, & Sylue. nu. 3. uers. vtrum autem, tenent post completam præscriptionem non teneri hunc filiū sibi facere conscientiam de successione in bonis. tandem iidem præall. Doc. tenent posse adulteram adulterinos sibi instituere filios. Ang. nu. 9. remissiuè, & Sylu. nu. 14. Fuma. nu. 11. Pisa. in pe. q. Quin. etiam & hoc addiderim, q̄ si mulier modo cū marito dormiat, & modò cubat cū alio, adhuc filius in domo natus legitimus præsumetur. l. nullus. §. mulierum. ff. ad leg. Iul. de adulter. Ioan. Bap. Ponta. Roma. in tract. de alimen. cap. 3. nume. 8. Bald. consi. 437. nu. 3. lib. 5.

Vigesima octaua pœna est, q̄ mulier ipsa adultera peccatum adulterij, quod commisit, reuelare tenetur: maximè qñ filium ex adulterio peperit: si tamē sine mortis periculo, vel infamię id facere possit, & ita effatus est idem Couarr. in loco dudum citato. uers. Tertium constat. fo. 33. aliàs secus, ut per eūdem Couar. vers. quartum. nume. 33. & vers. secundo ferè. fo. 10. par. j.

Vigesima nona pœna est, quòd si commissum sit adulterium in seculo à professo, etiā Monasterio obstabit, si mulier cōtra ipsum de adulterio replicauerit. Ita Anch. in cap. veniens. nu. 6. de conuer. coniuga.

Trigesima

Trigesima pœna est, q̄ adulterini filij; quos Man-
zeres sacra appellat pagi. Denter. ca. 23. nec alendi,
nec filij quidē sunt nominandi. text. est notissimus
in aut. ex complexu. C. de incest. nup. & in corpore
vnde sumitur, & ibi no. oēs, * & an parentibus suc-
cedant, & è cōtra, videto Doct. ibi, Capr. conf. 108.
nu. 23. & alibi Doct. quam sēpissimè.

Trigesima prima pœna est, q̄ adulteram uxore
maritus alere nō tenetur, ita post alios, Ant. Cord.
de Lar. in l. si quis à liberis. §. si quis ex his. nu. 75. ff.
de lib. & posth. Sic, & è regione adulterum maritū
vxor ex dote sua alere minimè tenetur, etiam si is
summa labore inopia: quod tamē intellige eo ca-
su procedere, quo per sententiam thori separatio
facta est. Et est ratio, quia cum uir peccauerit in le-
gem coniugij, indignus est. qui ex coniugio, aut lu-
crum, aut commodum sentiat. & idem tenet Ant.
Cord. præall. in d. §. si quis ex his. num. 80. Hoc am-
plius, si uxor adulterij rea diuertat à uiro, sumptus-
que faciat in se alenda, à marito tales non repetet
sumptus, ibi. n. 76. Cōtra uero adulter non pōt in-
nocenti coniugi subtrahere necessaria. ex Anch. in
c. transmissæ. nu. 2. de eo, qui cogn. consan. uxo. sue.
At Clar. in §. adulterium. uers. Facta autem cōmū-
niter * teneri ait, quod separato thoro ob uxoris
adulterium, tenebitur vir nihilominus eam alere,
ea ratione, quod licet sit adultera, non tamen de-
finit esse uxor. Quinetiam si vir fornicetur post
vxoris adulterium, iure etiam actionis illam te-
nebitur reducere, nedum officio iudicis. vt fir-
mat idem Clar. inibi; ex Felyn. & Couarru. ab
eo relatis.

Trigesima secunda pœna est thori separatio.

F 2 Nam

Nam licet scriptum sit, quòd quos Deus coniunxit homo non separet. c. de infidelibus. de consan. & affin. glo. in l. diuor. ff. de neg. gest. c. ebron. 13. q. 2. fauetque tex in §. j. instit. de patr. pote. ibi, indiuiduam vitæ consuetudinem continens. Alexan. in in rubr. ff. sol. ma. col. 5. atque alij alibi sæpe: nihilo minus adulterij crimen in causa est, cur thorus separetur. tex. est in c. omnes causationes. 32. q. 7. Bartholo. Brixien. antiquus Doct. in eius tract. titu. de condit. apposi. q. 1. nu. 4. fol. 15. in 12. vol. tract. Ioan. And. in tract. de sponsal. & matrim. tribus tantum casibus matrimonium dirimi ait ob adulterium. Primus casus est in capit. 2. de eo, qui dux. in vxor. quam pol. per adulter. nempe cum priore legitima viuente coniuge, adulter dat fidem adulteræ de ea ducenda defuncta vxore. Secundus casus est cum de facto contrahit quis matrimonium cum adultera prima viuente legitima coniuge, quia omni semoto dubio adulterium committit vir matrimonium contrahendo cum secunda viuente prima, etiam de adulterio damnata. Capr. consi. 116. numero tertio. ita tamen, vt si de facto cum adultera contraxit, ea ignorante, mortua prima, compelletur adhærere secundæ, si ipsa velit, imposita tamen pro delicto poenitentia salutari, c. 1. cap. veniens. de eo, qui dux. in vxor. quam polu. per adult. c. cum apud. de sponsal. Tertius casus est quando adulterium alter, vel etiam vterq; machinati sunt in defuncti, defunctæuè necem. & de his tribus casibus habemus plures text. trigessimoprmo, quæstio. prima. tota. etiam si prior vxor à marito adultero prius separata fuisset quo ad thorum tantum. cap. ex tua. eodem titu. Quinetiam dici posset hoc

tertio,

tertio, vltimoque casu, quòd machinatio homicidij cum effectu sufficeret, etiam sine adulterio, licet fides data, matrimoniumve secutum cum effectu non sufficiant, & ita tenet Ioann. Andr. in loco dudum citato. post numerum decimum. versi. Crimen incestus, fol. 149. in 9. uolum. tract per tex. in ca. primo. in fine. de conuersi. infideli. & in cap. 1. de diuor. & no. Ber. in c. super eo, de eo, qui dux. in vxor. quam pol per adulter. At de thori licita separatione propter adulterium scribit Burd. in trac. de alimen. tit. 7. quest. 16. num. 23. & quest. 17 num. 19. Dicitq; Abb. in cap. gaudemus. nume. 2. de conuer. coniug. quòd adulterium separat quidem matrimonium quo ad thorum, sed nō quo ad matrimonij nexū. & clarius idē Abb. in d. c. significasti. nu. 5. de diuor. dicit, q non separatur matrimonium, sed priuatur adulter eius executione. ad quod nos sup. adduximus Conci. Trid cui stādū est Et q crimen hoc efficiat, ut agi possit ad separationē thori, communē * opin. esse pronuntiat Cla. d. §. adulterium, uer. alia quoq; , ex Berm. in tract. de cōcu. post nu. 32. f. 35. qui quidē Clar. eo. loci asserit, q ubi adulterium esset notorium, posset maritus absq; indice, propria authoritate adulterā uxorem domo pellere, qd ēt sup. nos affirmauimus alio loco, & est cōmunis * opinio attestatione Clat ubi sup. & Barb. in apostil. ad Abb. in c. fi. sub num. 6. de adult. Nec omiserim hoc loco Louij percelebris historici testimonium. lib. 15. fo. 390. tom. 1. de Aethyopū more in hęc vsq; nostra tēpora uigente, his uerbis. Adulteriis detectis communi iure connubia dirimunt Seuani Aethyopes ubi Prateianus dominatur. Et iure Canonū probatur, solam adulterij cām licitā

reddere matrimonij separationem. c. ij. in prin. de coniug. lepro. c. si vxorē. 32. q. 5. c. 2. 32. q. 7. dixit dominus. 32. q. 1. Dixit enim Dominus noster. Luc. c. 10. quicumq; dimiserit uxorem, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, męchatur. Et notandum est hoc loco, quod adulterium, & hæresis, hoc est carnalis, & spiritualis fornicatio à pari procedūt, quo ad thori separationem, & ita docuit Abba. in cap. de illo. nume. 2. de diuor. quamquam adulterium, stuprum, & similia peccata per se non sapiunt hæresim. ut in quarto volum. tract. nume. 2. fo. nono. dixit Franc. Squilacen. in tracta. de fi. Catho. c. 12.

Trigesima tertia adulterij pœna est mortis naturalis, quia securi adulter ferendus est. per text. in l. quamuis la ij. in fi. C. ad leg. Iul. de adult. Io. Mil. in pract. crim. nume. 42. fo. 8. Bonifac. de Vitelli. Rub. de incest. num. 9. Io. Neuiza. in Sylu. nup. §. conclusio superscriptorum est. nu. 89. fol. 27. in 7. uolum. tract. Rolan. a Val. consil. 35. numero 2. lib. 2. Grammat. Vot. 17. num. 15. Vasqui. de success. creat. §. 10. nume. 499. Paul. Gril. de pœn. omnifa coit. nume. 3. fo. 78. lib. 3. §. sextò declaranda Bal. consilio 429. nume. j. libro 5. Alexan. consi. 99. nume. 1. lib. 6. Corne. consil. 114. nume. j. lib. 1. consi. 19. nume. 1. lib. 4. Franc. Marc. decis. 742. num. 4. parte 2. & decis. 152. num. j. & 3. ead. par. 2. Foller. in pract. crim. Canon. in ver. uel flagitium carnis. numero 10. fo. 222. Fuma. in aur. armil. in uer. adulterium. nume. 34. Alexan. consi. 13. nume. 3. lib. 7. Soar. in thesau. recept. sentent. in verb. adulterium. numero 88. ubi communiter * teneri ait à Doct. at in masculo adulterij pœna mortis sit Cepo. conf. 8. nu. 8. Marfi. conf. 83. nu. 26. conf. 101. n. j. li. 1. Io. Berbe. in viator. iur. rub. de

de adul.col.5.uer.qualiter autem fautores fol.6.&
 7.Sum.Sylue in uer.adulterium.col.4.num.6. Cor
 se in repe.Abb.in ver adulterium . ad signum ma
 nus,qui penas iuris Canonici recenset.Dc&t.in au
 then.sed hodie.C.ad l.Iul.de adul.Bar.in l si adulte
 rium cum incestu.in prin.in j.opp.& latius col.fin.
 ff.ad l.Iul.de adul.Spe.in ti.de adul.in prin.Io.Lup.
 in rub.de dona.inter vir. & vxo. colum.188. qui di
 stinctè admodum ponit,qualiter olim,& qualiter
 nunc puniatur adulterium. quod etiā præstant Fe
 ly.in c.1.circa prin.de præscr.Abb.conf.4. col.1.&
 2.Meno.de arbit.iudi.senten. Cas.219.num.3. Af
 flict.in rub.de adult.ut in l.omnes populi.nu.269.
 ff.de iust & iu.& in c.si qua illustis.nu.20.C.ad or
 ficia. Et dicit quidam ; quòd aut consideramus le
 gem Moy sis,& adulterij pēna est mortis,quia lapi
 dabantur adulteri,quemadmodum nos alio loco
 probauimus,dū tractaremus de probatione adul
 terij ex sacris literis,& ex Philo. Iudę. probaturq;
 Exo.c.20.Deut.c.12. quāq; igni punitū adulterium
 probat historia Thamar.Gen c.;8.sed de lapidatio
 ne loquitur tex.Deut c.22.dudum citatus. nempe,
 q̄ si quis puellam alij puctam,& virginem in oppi
 do compressisset ambo ad portam adducti lapida
 bantur,ne clamat hęc,neue videretur ille,qui alte
 rius vitiaffet vxorem, quòd si nulli desponsam q̄s
 corrupisset puellæ parenti. 50. aureos penderet pē
 nę nomine,eamq; ducere cogeretur,ita, ut nec re
 pudio illam à se ab dicare posset. Quòd si Ruri,il
 lam compressisset,lapidibus obrueretur,quòd ve
 risimile esset quamuis clamanti puellę neminem
 opem ferre potuisse. Aut consideramus ciuilem
 legem,& eo etiam iure est pœna capitis,vt in præ

- alle. l. quamuis la ij. in fi. C. ad l. Iul. de adul. vt Doct. communiter * illam intelligunt. Aut tandem consideramus ius Canonicum, & mitius punitur adulterium, quia poena mortis in mitiorem commutatur; vt dicetur inferius, quia carnis motus est motus ad naturalem actum, per no. in l. i. ff. de iusti. & iu. Alci. quoq; in l. inter stuprum. nu. 2. ff. de ver. sig. dicit adulteros verè gladio feriendos, per d. l. quamuis, sed nobilioris ordinis homines deportandos. per l. Claudius. ff. de his, quib. vt indig. mulieres autem hodie in cenobium aliquod detrudi. Virginū autem, Viduarumve stupratores, coercendos corporali poena, vt fustium, flagellorum plumbatorū, verberibus, relegationeq; affligendos, & idipsum cōfirmat idē Alc. in c. cū nō ab homine. sub nu. 26. de iud. Hac autem in re Clar. in d. §. adulterium. vers. si. sed quæro quæ sit poena dicit, quòd de iure Pontificio, tam mas. quam foemina layci excommunicantur, vt in c. intelleximus. de adul. Femina autem præterea in monasterium aliquod detruditur, vt poeniteat, admissumq; defleat flagitium cunctis diebus vitæ suæ, vbi maritus illam recipere renuat. per text. in d. c. gaudemus. de adult. Quòd si adulter sacris initiatus sit, hic certè ab officio deponetur, si in hoc prolabatur crimen, & præterea cogetur se condere in aliquod monasterium, nūquā egres-
 * per gl. i. in c. lator. 2. q. 7. & communem * asserunt Paul. Gril. Diaz. Duen. Conrad. Couar. Villalob. & Bermon. in locis ab ipso Clar. signatis vbi sup. quibus adde Io. Neuiz. in Sylu. nup. Abb. in d. c. gaude-
 mus. & in c. cum sit generale. colum. 8. vers. Item, vbi etiam Butrig. Ioann. And. in c. frustra. de regu.
 iur.

iur.in 6.in mercurial.& dicunt,quòd non fit degra-
 datio actualis, sed depositio, ut in capit. presbiter.
 81.distinct. Ioann. Berber.in viato.iur. & Guil.vbi
 supra §.sextò declaratur, numero secundo,colum.
 6.uerfic.clericus autem, dicit, quòd clericus publi-
 cè adulterans,potest ab officio suspendi,& crescen-
 te contumacia,& obauditione,deponi,per d.capit.
 si quis Diaconus 50. distinct. quòd si adhuc persi-
 stat, & incorrigibilis reddatur, degradabitur, per
 no.in d.cap. cùm non ab homine, fauetque, c.ma-
 ximianus 81.distinctio,& cap. at si clerici. de iudic.
 Ratio autem affertur,quia ex tali pertinaica, indu-
 citur contemptio clauium,& ex ea insurgit heresis
 suspicio. At si cum spiritali filia adulteretur, depo-
 nitur ab officio; exulat annis quindecim,& demũ
 monasterio in perpetuum dedicatur, capit. si quis
 sacerdos 30. quæst. prima. Et hinc dicitur grauius
 hoc crimen in clerico censi, quam in layco. Gri-
 lan.in titu. de pœn.omnifa.coit. §.sextò declaratur,
 num.secundo, cuius rei causã inductum est etiam,
 quòd percutiens Clericum adulterum, non est sa-
 crilegus, qui alioqui sacrilegij pœnam non euade-
 ret. Faller.in pract.crimin.cau, parte secunda,uerfi-
 culo, & si est sacrilegus, numero trigesimo nono.
 qui in ver.flagitium carnis,nu. 12,fo. 222,agit de eo
 clerico, qui solutam cognoscit coniugatam cre-
 dens,& D. Tib.in tract.crim.c. 23,nu. 14,fo. 56. to. 2.
 ponit exactè pœnas clerici adulterantis, èt in foro
 pœnitentiãli, & an dicatur sacrilegiũ cõmittere adul-
 terãdo. Clericũ porrò adulterũ, qui occidit, excõi-
 cationẽ nõ incurrit.teste.Io.Neu.in Syl.nupt. §.cõ-
 clusio suprascriptorũ est.n.100.f.28.in 7.vol.tra.At
 iure ciuili mortis pœnã adultero masculino iminere
 faten-

- * fatentur omnes. * quos supra retulimus, & alij etiā alibi multoties inspecto nempe iure, C. de quo in d.l. quamuis in fi. la secunda, C. ad l. Iul. de adult. &
- * esse communem * affirmant, Alexand. Cuma. Augusti. Arimin. ad Ang. de malefic. Anton. Gom. & Conrad. in locis alleg. à Clar. ubi supra. Imol. in capit. tuā, numero 13. de procur. Roland. à Val. in cō filio 74. numero octauo, consil. 35. numero tertio, lib. 2. Carer. in pract. crim. fol. 449. numero 264. in fi. Afflict. super tertia par. constitut. Regni. rubr. 42. in prin. post numerum 7. vbi attestatur pluries se vidisse ita iudicatum, quia adulteri fuerunt vltimo affecti supplicio, & quod sic etiam tenēt Doct. omnes,
- * & ipse Clar. in præcitato loco plures aduocat res iudicatas in patria sua. Nos verò in prin. huius quæstionis multos idem tenentes citauimus, vnde repetita allegatio non posset non nisi superuacanea, & tædiosa videri, quia secundum ius digestorum magna fuit inter Docto. pugna, alijs eo etiam iure mortis pœnam impositam aientibus, alijs negantibus, dicentibusque solam deportationis pœnam indictam esse; quorum etiam opinio communis
- * * existit. si credimus Cuma. in consilio 154. post numerum 7. Marsil. in pract. crim. §. oportuere, n. 40. & Couar. super 4. decretal. titu. de sponsal. fol. 144. post num. 16. Hæc quo ad adulteros masculos ita procedunt: in fæminis autem aliud constitutū est, quia propter fragilitatem sexus, mitius cū illis agitur, etiam de iure ciuili, vt. f. in monasterium detruantur, & sic erit hæc.

Trigesima quarta pœna, per text. in authen. sed hodie, ibi, signari mulieres, C. ad legem Iuliam de adult. Sanctus de Aretin. consilio 50. nume. 13. 20.

in

in 1. volum. consil. crim. diu. doct. qui dicit adulterā hanc uapulare debere, & postea cænobio cōdi, supplet autem Roland. à Vall. consil. 3. 5. nume. 3. libro 2. ubi respondit, non esse quidem tempestate nostra pœna mortis afficiendam mulierem ob adulterium, sed detrusionis in monasterium, ita videlicet, ut si sit illa in facultatibus, duæ partes sint filiorum, & tertia monasterij, quod si nulli supersint illi filij, aut parentes, vniuersæ ipsi Monasterio addicantur. per tex. in præalle. aut. sed hodie, C. ad l. Iul. de adul. & confirmat Anch. in d. ca. gaudemus, num. 2. de conuersi. coniuga. Roma. sing. 674. nu. 1. qui includendam adulteram monasterio dicit, ut lacrymis lauet peccatum, quod esse pudoris infit. & ibi quatuor esse adulterij pœnas ostendit, & pro omnibus ecclesiasticum iudicem adiri posse defendit. Corn. quoque consil. 290. num. 8. lib. 3. immutatam esse ueterem adulterij pœnam probat, Clar. in d. §. adulterium, uersi. sed quæro quæ sit pœna, & ferre omnes, quos supra citauimus. Ratio autem est in promptu cur hæc constituta sit differentia inter mares, & fœminas, ea est autem, quod masculus nullum relinquit; ut aiunt; immotū lapidem, mittendo Lenas, offerendo munera, cunctasque tenendo vias, ut coniugatam capiat, & ad sua desideria trahat usque quo voti compos fiat, unde nimirum si mulier sexus fragilitate lapsa, muneribus uicta, promissionibus exagitata, etiam alioqui pudica, incorruptæque pudicitæ, & uoluntatis in paratos laqueos, vel incauta se nonnunquam trahi patiatur: quemadmodum dicimus etiam de uirgine, ut in l. 1. C. de rap. virgi. traditque Afflict. post Ifern. in constit. Regni. constitutione, legum asperitate, n. 3.

rela-

relatus à Rol. à Val. d. confi. 35. nu. 7. libro secundo. Iam verò Boer. dec. 297. num. 13. seruare ait Galliae consuetudinem, vt adultera mulieri crines scindantur, vestes ante, & retrò ad maius dedecus succidantur, adducaturq; eo modo per totam Ciuitatem. In Ciuitate autem Colonię dicit idem Boe. ex ore Petr. de Rauēn. quòd adultera per vrbem ducitur ad ecclesiam ignominiosè, candelas manibus gestans. In Cathalonia verò aliud seruari perhibet ex Guil. de mont. lauden. nempe, quin vir etiam ignarus, inuitusq; ab vxore infamatus adulterio, de suo proprio Fisco solidos quadraginta pendere compellitur. Parisijs autem vir a fino infidere compellitur, uersa ad caudam facie, vxoreq; per capistrũ asinum trahente per totam ciuitatem; præeũte, proclamanteque præcone in hæc repetita verba. Qui sic faciet, sic accipiet, & ad hæc ipse Boer. multos al leg. præsertim ipsum Guil. Cardin. Zabarel. Guil. de Bened. Ioan. Montaignæ. Tiraquel. tamen, & post eum Boer. d. q. 197. dicunt Parisinam consuetudinem iam obfoluisse, & Io. Montaign. in tract. de Bigam. in 2. par. q. 2. n. 9. fol. 64. in 8. vol. tract. reprehendit Card. Zabarel. negans uera esse, quæ ipse Card. retulit de Cathalonię, & Parisij cõsuetudine, eũq; inhonesti sermonis notat, in quem aduocat Aurel. August. scribentem ad Bonifacium Comitem. in ciuitate Brixie etiam mulier morte mulctatur, testibus Zabarel. confi. 69. & Boer. d. dec. 297. ante numerum 15. Ioan. Faber quoque in §. ex non scripto Institu. de iur. natur. gent. & ciuil. & in l. 1. C. quæ sit Long. consue. dicit extare in Gallia consuetudinẽ, ut adulteria conniueantur, & non coerceantur, & idem firmant Alex. consil. 157. in si. libro 5. Fulgoz. confi.

confi. 136. colum. penult. ad fi. versi. & hanc sententiam, Bald. conf. 16. lib. 5. & Boer. decif. 16. vbi plurima est eius congestio. Testis est quoq; A. Gel. noct. atti. libro nono, cap. 23. quod sua tempestate occidi adultera poterat, cui fauet l. Gracchus, C. ad l. Iul. de adulte. Quomodo puniatur in Regno Neapolitano, aperit in pract. ciui. in fragmentis, num. 197. fol. 472. vbi etiam dicit, impunitate donari virum, qui deprehensos interimit adulteros, quod effecit Hēricus Britanniae Rex, qui adulteram coniugem suā vltimo affecit supplicio, Annam. f. Boleniam, & Semeram virginem duxit, ex qua Eberardum postea Regem suscepit, ut autor est Ioui. historiar. lib. 35. in fi. tom. 2. Et quicquid sit de iure Canonico, quo non permittitur adulterorū occisio, ut docet Abb. in cap. si uerò, il. 1. numero decimo, de sent. excommunic. Fabi. quoque Monteleon. in pract. arbitra. parte quarta, numero 596. ponit pœnas adulterij de iure Canonico, & numero 605. pœnas iuris Ciuilis, tandemque. numero 610. pœnas iuris Regij. Paduæ in viro pœna est sexaginta aureorum, & in fœmina detrusio in claustrum, no. in l. mancip. C. de seru. fugi. Præterea Ioann. Neuiz. in Syl. nupt. 5. conclusio suprascriptorum est, numero 90. folio 28. in septimo uolum. tractatu. attestatur apud Gallos derideri magis adulteria, quam puniri. & ita etiam fieri apud Germanos, Alex. ab Alexand. Genia. dier. libro quarto, capit. 1. refert adulteria apud Indos, Messagetas, Aethyopes, barbarasque nationes impunitate donata. Lacedæmonijs Licurgum nullam legem de adulterijs præscripsisse, quia adulteri non essent cogniti. Solonem, ut euitarentur adulteria, meretriculas coëptas publicè pstituisse.

Apud

Apud Trogloditas oue mulctatum, qui Tyranni corrupisset uxorem. Nomades communes habere uxores, & filios, ac præter enssem, & cyathum, idem apud Scythas seruari. Thraces nuptis se cōmiscētes grauiissimis affecisse poenis: uirgines stuprari permissum, in Thenedo marem, & feminam adulteros capite plexos: in ciuitatibus Iudā lapidatos: in Attide, qui alterius vitiaisset uxorem, raphanis per obscena afficiebatur: Cumeos in adulterio deprehensam cunctis subigendam exhibere solitos, sed adagiorum auctor dicit quod apud ipsos Cumānos mulier in adulterio deprehensa ducebatur in forum, & lapidi insistentem omnium oculis subiciebant, mox Asino impositam per totam Ciuitatem ducebant, tandēq; ad lapidem reducebant, ut exinde per totam vitam infamis haberetur. Pisidas seruatum, ut per aliquot dies in asino per urbē duceretur, ait Stobæ. serm. 42. Séprei, quos in adulterio deprehendunt, per triduum uinctos per Ciuitatem ducunt, quos contemptibiles haberi toto vitę curriculo, sed feminam undecim diebus in foro stare discinctam, & tunica circumuestitam pellucida testatur idē Alex. eo. loci. Vicus est quidam Atticę regionis cuius incolæ Laciadæ, uel Blaciadæ vocantur. Apud hos moris erat, ut qui fuisset in adulterio deprehensus, ignominiosas poenas daret, impactis in pudendam partem raphanis, qui apud illos mirę magnitudinis esse dicuntur quod si fortē raphani non fuissent ad manum stelæo utebantur. i. ligonis, securisve capulo. Pluta. auctor est Prouer. Suidas. In vrbe Ostrogothorum Schenigia Thurois longi statua fuit olim, clauam humero gestantis, saxis duobus catena colligatis è claua dependētibz.

tibus. Fuit is Athleta fortissimus, & pudicitiae muliebris defensor acerrimus. Mos igitur fuit, ut prehensa in adulterio mulier dotem amitteret, & hæreditatem omnem, essetque in potestate mariti de ea, & adultero pro libito statuendi, quòd si adulter multam a legibus indictam soluere nequiret, tunc duo saxa Turonia mulieri humerotenus imponuntur, & ipsa virilibus adulteri funiculo ligatis, ipsum per plateas Ciuitatis, aspicientibus cunctis, pertrahere, ac demum exilio perpetuo solum vertere cogeatur, ita Olaus magn. lib. 14. capit. 16. De matrimonio Saxonum hæc Bonif. Eueste Guglielmo Malmesburienfe lib. 1. capit. 64. de Anglis scribit in epistola ad Ethibaldum Regem: pagani verum Deum ignorantes, naturaliter, quæ leges sunt, & quod ab initio Deus constituit, custodiunt: quia proprijs vxoribus matrimonij fædera seruantes, fornicatores, & adulteros puniunt. Nam in antiqua Saxonia, si uirgo paternam domum adulterio maculasset, uel si maritata adulteriũ perpetrasset, aliquandu cogunt propria manu per laqueum suspensam uitam finire, & super bustum illius incensæ, & concremate corruptorẽ eius suspendunt: aliquando congregato cætu sæmineo, flagellatam eam mulieres per pagos circumducunt, uirgis cædentes, & vestes eius abscindentes iuxta cingulum, totumque illius corpus cultellis secantes, & pungentes minutis vulneribus cruentatam, ac laceratam, de uilla ad villam transmittunt, occurrunt autem semper nouæ flagellatrices, zelo pudicitiae impulsæ usque quo eam aut mortuam, aut vix uiuam derelinquant, ut reliquæ similitudine supplicij, & metu deterreantur. Hæc de moribus diuersarum gentium

tium, particulares autem animaduersiones quasdam superaddere non erit inutile. Philippus cum Thebanis bellum gerebat, Aeropos, & Damasippus duces à lupanari conductam mercede Psaltriam duxerant in castra: re autem cognita, Philippus utrūq; ducem è sui Regni finibus exterminauit. Auctor est Polien. lib. 4. Cum ad Alexandrum magnū delatum esset, mercenariorum quorundam militum vxores à Damone, & Thimoteo Macedonibus cōstupratas, Parmenioni mandauit per literas, ut si reos deprehendisset, tanquam natas ad hominum corruptelas beluas, interficeret. De se ipso eadem epistola ita scripsit. Ego enim, non solum non uidisse inueniar Darij vxorem, aut videre cogitasse: uerū nec uerba facientes de eius decore audiuisse. Plutar. ita in Alexandro. Sertorius, qui bellis ciuilibus vnus Marianarum partium erat, cum in castris tabernaculum suum satis propinquum seruis haberet, qui à Mario liberati militabant, quia nimis licenter opibus, Romaniſque mulieribus abutebantur, Imperator eos, utpote, qui vim non uerentur, edoctus, quatuor ex eis millia occidit. Fulg. lib. 6. cap. 3. Germanos excisis crinibus, domo uiri exactas nudas tota vrbe uerberare affecisse. Gorthinis deprehensum adulterum lanā coronare, totaq; uita infamem haberi Aelian. lib. 12. Apud Pisidas asinis infidentes circumduci. Apud Aegyptios naso plecti Diodoro teste lib. 1. cap. 6. ei vero, qui libram violasset, excidi virilia: quod à Romanis quandoque usurpatum legitur, ut exemplum extat in Bibieno carbone Edimos apud Græcos testiculis suspensum fuisse. Zeleucum Locrensem utroque exerto oculo, adulterij poenam luere coactum. Parthos,

thos adulterio nullum crimen seuerius vindicasse, inquit Alex.lib.4. cap. 1. Solonis lege deprehensam mœchā occidere permīssū fuisse, & hoc ipsum Platonis legibus cautum. Opilium Macrinum deprehensos adulteros igne concremassē, tandemque apud Arabes adulterij pœnam semper capitalem extitisse, vt per Alex. ab Alexan. libro 4. cap. 6. Nec me piget referre Alci. verba de hac ipsa re Parerg. iur. libro 2. cap. 47. colum. 246. to. 2 & sūnt hæc. Tradit. n. Plutarchus in Problematis, mulieres, quæ in adulterio deprehensæ fuissent, in forū deduci solitas, ut illic lapidi insidentes, ab oībus inspicī, despicīq; possent, demum Asino impositæ per omnem urbem uectebantur, rursusq; ad lapidem reducebātur: vnde ignominia causa, q̄ id passa esset, mulier *ὀνοβάτης* ab infesso asino dicebat, qđ & dudū ante probauimus ex Ale. ab Ale. & ex adagiorū auctore.

Trigesima quinta adulterij pœna est, ut mulier p̄dat dotē. no. glo. & post eā Doc. inibi in l. cū mulier uiri, ff. sol. mat. l. dotē, C. de iur. doti. l. libertat. C. ad l. Iul. de adul. Spe. in tit. de dot. post diuor. restit. §. formati, vers. quid si maritus, & ibi, Bal. in uers. an hæres, qđ procedit et si vxor sit putat iua tm̄, ut adnotarunt Caueo. in c. plerunq; de do. int. vir. & vxor. cōtra glo. in l. consensu, C. de repul. q̄ cōiter reprobat. Castr. cons. 262. & idē locum sibi vendicare inquirunt in vidua, q̄ stupri causa dotis iure exuit. Cas. idē consil. 122. reuocatur in dubiū. in l. sororē, C. de his quib. ut indig. in l. fideicommissū post glo. C. de fideic. Bar. in l. pen. C. ad l. Iul. de adult. & in l. 1. in ver. vltius no. ff. de his, quib. ut indign. quāquā etiam Bar. theorica declinari potest, & Alex. in d. l. sororē. col. 1. ad si. contradicit. Et hæ pœnæ à iure Pontifi-

cio proditæ sunt, ut. Cseparetur thorus, & dos per-
datur quando ciuilitè agitur, quia legalis pœna
eo iure non habet locum, vt nota. in d. capit. tuæ. de
procur. & in d. cap. gaudemus de diuor. Similiter
& vxor propter viri adulterium lucratur donatio-
nem propter nuptias, vt docuit Abb. in d. cap. gau-
demus, num. 7. in fi. fauetque tex. in d. cap. plerunq;
de dot. post diuor. restituen. Non enim in d. capit.
gaudemus, vlla adulteræ mulieri imponitur pœna,
sed prouidetur tantum, vt in monasterium clauda-
tur, honesteque uiuat. unde dicunt, qui huic ad-
hærent sententiæ, quod inuita non clauditur in
monasterio in casu d. cap. sed quando criminaliter
agitur coram iudice seculari, tunc inuita detrudi-
tur. per text. in sapius alleg. authen. sed hodie, C. ad
l. Iul. de adult. ibi enim est uerbum collocare, & nō
detrudere, unde collocationē fieri inquit ad pœni-
tentiam peragendum, non autem ad pœnam prin-
cipaliter infligendam, & ad præmissa adduci solet,
text. in cap. de benedicto 37. quæst. prima in fine, &
Abba. in d. cap. gaudemus, in fi. Illud profectò no-
tatu dignum est, quòd mulier non ignorans ma-
trimonij nullitatem, non tamen iccirco, excusa-
tur, quin dote priuetur, virque eius fructibus desti-
tuatur. ad l. 3. ff. de condict. cau. dat. l. dotis, la prima,
ff. de iur. doti. & ita docuit Iac. de Bellouis. in pract.
crim. tit. de iniur. numero 36. versi. trigesimo, quòd
mulier. An autem opus sit, criminali accusatio-
ne ad dotis acquisitionem, extat responsum Ale-
xand. conf. 189. num. 8. lib. 6. vbi tenet, quòd non, &
ab eo stat communis * contra Bart. ut per eum ibi.
Et quòd mulier perdat dotē tenent scribentes pas-
sim, inter quos Nouel. in tract. cri. §. non inutiliter.

nu. 7. 8. fo. 163. & ibidem, nu. 18. fo. 166. tractat, num
 mulier ob adulterium viri lucri faciat donationē;
 propter nuptias. Bosfi. quoque in tit. de coit. dam-
 nat. & punib. num. 54. fol. 192. tenet adulteram per-
 dere dotem, donationem propter nuptias, & para-
 phernalia, & ibidem, nu. 56. ponit casum, quo non
 perdit, num. autem 57. eo. fol. latius differit, & diffi-
 nit quando perdat ob præparatoria solum, vt pro-
 pter luxuriosum osculum, aut similem actū, quod
 habebis etiam à Surd. in tract. de Alimen. titu. 7. q.
 16. nu. 33. conclusionem verò hanc, quòd dos per-
 datur propter adulterium communē * asserit Clar.
 d. §. adulterium, versic. & scias, ita glo. in d. cap. ple-
 runque in uersi. dotalium. de donat. int. vir. & uxor.
 Roma. in singu. in uersi. adulterium, versic. propter
 adulterium. Barto. in l. Lucius, ff. sol. mat. Bal. in l. si
 mulier. eo. tit. Anch. in c. Agathosa, & c. prouiden-
 dum 22. quæst. 7. Surd. d. tract. de alim. titu. 7. quæst.
 16. num. 1. 20. 21. 22. disputat, & concludit adulterij
 causā mulierem amittere dotem, & alimenta, etiā
 si civili tantum iudicio maritus cum ea cōflixerit,
 etiam si uera nō fuisset vxor, sed putatiua tantum,
 & ibidem nume. 30. 31. defendit, adulteram cum
 præmissis priuari etiā paraphernalibus bonis suis,
 & donatione propter nuptias, quinetiam, num. 33.
 34. 35. 36. 37. 38. 39. tenet eam cum dote perdere
 alimenta, non solum ob adulterium, sed etiam ob
 osculum luxuriosum, at patientiam, quòd eius tan-
 gerentur mamillæ, vel quando fuit in balneo cum
 viris, vel pernoctauit extra domum viri, uel cū
 inspectauit publica spectacula reluctante marito.
 Nisi tamen vapulasset à marito, eiectaque esset, &
 domo pulsa. quia tali casu in poenam non caderet,

ut ibi num. 40. quanquam in hoc alios cōtra tenuis-
 se deducat, nume. 41. 42. 43. 44. vbi videre poteris, ne
 hic tadio afficiaris, videre etiam poteris Anchar.
 consilio 409. & Ioan. Lup. in repet. Rubr. de donat.
 int. vir. & vxor. num. 4. immo tali casu vapulationis
 teneretur eam alere, tametsi adulteram, Bald. in l.
 1. sub num. 9. C. de legat. Bartol. in l. si cūm dotem.
 §. sin autem in s̄uissimo, ff. sol. matr. vbi Ang. Ca-
 stren & alij Bald. Cy. & alij in l. quod in vxorem, C.
 de nego. gest. Guid. Pap. decis. 439. num. 6. & consil.
 127. Iac. Machel. patroci. 47. Roman. consil. 507. Ca-
 stren. consil. 392. & dixit Bald. in l. fin. num. 12. C. de
 sent. quæ sin. cert. quant. profer. vbi ampla apostilla
 sub lit. O. quod si maritus sine iusta causa vxorem
 domo eijcit, tenetur illi dotem consignare suam.
 Cui tamen contradicit Castrenf. consil. 392. vbi re-
 spondit expulsæ vxori, non dotis, sed alimentorum
 duntaxat actionem dari. At principalis conclusio,
 quod vir alere teneatur vxorem. quando culpa ip-
 sius uiri recedit è domo, eo etiam procedit casu,
 quo nullam mulier viro dotem dedit, Bartol. in d.l.
 si cum dotem, §. sin autem in s̄uissimo, per textus.
 in l. quod si nulla, ff. de religio. vbi etiam Bartol. &
 sequitur Guid. Papa, d. decis. 439. in princ. Quinimò
 lite etiam super hoc pendente interim ali uxor à
 viro debet, ut per Guid. Pap. eo. loci. & Capel. Tho-
 los. decis. 77. Aduerte tamen, quod si mulier ex-
 tra domum mouetur absque uiri culpa, & licen-
 tia, foris eam uir alere non tenebitur, ita Doct. in
 præcitaris locis, & Socin. consil. 286. libro secundo.
 Machel. d. patroci. 47. Et de alimentis à viro præstan-
 dis uideto multa bona apud Doctor. in d.l. quod in
 vxorem, & in d.l. de alimentis, C. de transact. Bossi.

in tit. de alimen. præstan. uxor. Afflict. decis. 153. ubi tenet lite pendente, & ubi nulla data est dos, uxori alimenta præbenda esse, & Rip. in l. soluto matrimonio, num. 29. ff. solut. mat. tenet, mulierem, quæ recessit è domo ob uiri sœuitiem, posse & dotem, & alimenta petere, Clar. insuper d. §. adulterium; uersic. & scias, tenet adulteram priuari dote, eo etiã casu, quo uir ciuilitè egit ad thori separationem, & non criminaliter ad pœnam, & ita communiter
 * teneri, sequiturque Boer. decis. 338. numero 2. 3. ac seq. par. secunda quæ quidem thori separationis petitio ante dotis amissionem perneccessaria esse uidetur, ut uolum. 5. tract. fol. 53. numero 6. 7. ostendit Bal. nouel. in tract. de dot. uersic. & prædicta procedunt, ubi dicit, quòd sine repudio adultera perdit dotem, dummodò coram ecclesiastico iudice petita sit thori separatio capit. fi. de adulterijs, & si non petita separatio, expectanda esset mors naturalis, si modo adulterium non esset notorium, quo casu etiam absque ecclesiastico iudice uxorem expellere posset, & lucrari dotem, sine sententia. Thori quippe separationem fieri oportere ab ecclesiastico iudice nemo dubitat, immo si fieret à iudice seculari, uir non lucrificeret dotem, quia iudex esset incompetens ubi ciuilitè ageretur, d. cap. tuæ, cum ibi no. de procurat. Ioann. Andr. in capit. fin. de foro competenti in sexto. Abba. in dicto capitulo plerunque. in uersiculo, nota secundo, Socinus iun. consil. 111. nu. 6. lib. 3. Bald. consil. 221. nu. 1. libro 2. de dotis perditione responderunt, & ex Bal. ibi scies an singularis mariti successor lucretur dotē propter uxoris adulterium, & an ea adulterij exceptione uti possit ꝑ petitorē dotis. Carer. quoq;

in pract. tractatu de homicidio, §. 6. nu. 253. fol. 138. late differit, & concludit quādo adultera dotē perdat, & nuptialia lucra, & quid si non adulteretur, sed impudicē viuat, nume. 254. & quid quando uir retinet concubinam in domo, num. 255. & si filios habeat ex priori matrimonio quibus dos applicabitur, num. 252. fo. 121. De paraphernalium autem amissione Clar. d. §. adulterium uersic. adde, quod & quid, ubi solū interuenit osculum luxuriosum. idem Cla. ver. scias etiam: multos conglobat Boer. decis. 338. par. 2. ubi etiam allegat fallentias, nempe si adulterium commisisset marito consentiente tunc dotis iacturam non pateretur, vel si postea secuta reconciliatio fuisset. Abb. in cap. plerumq;, uers. no. ibi reconciliatam. Item si habet patrem, vel filios prioris matrimonij, ut ibi, nume. 3. 4. 5. 6. Quid autem si uir se non inscripsit, quod tali casu lucrabitur dotem, & Spec. in tit. de adulterijs, §. dicto. de adulterijs, uers. Itē quæritur ecce, quod non & Castr. cons. 107. alias 117. Si autem mulier à viro recessit propria voluntate, quia timuit sibi à marito, tunc sine actione, repetenti dotem obstat exceptio adulterij repetenti dotem. ita Abba. in d. c. plerumque in 3. nota. Sed hic pulcherrima sese offert quæst. etiam cursim dudum tacta, num pater ob filiae adulterium dotis ad se reuersuræ ex pacto, uel ex lege iacturam faciat, idemq; de filijs dubitatur. retigit quidem Clar. in d. §. adulterium, uers. & hæc quidem, sed non tractauit tamen, quia se remisit ad per se scripta in §. dos, qui nunquam impressus fuit; quod ego uiderim. At Rip. in l. 2. §. item si voluntate, n. 2. ff. sol. mat. tractauit quidem, & ante eū Spec. in tit. de dot. post diuor. restituens. §. formatis, uers.

verſi. ſed nūquid, & poſt multam diſputationem tē
nuerunt, q̄ non noceat patri, aut filijs, idem tenuit
Io. Berber. in uiato. Rub. de adult. circa fi. & Rip. in
præcitato loco reſpondet argumentis Senenſiū, &
Peruſinorum, qui tenuerant cōtrarium, eo etiam
caſu, quo pater ſit ſtipulatus dotem ſibi reddi ſecū-
dum formam iuris, & ſtatutorum, & ſtatutum di-
cat, quòd mulier propter adulterium perdat dotē,
quia hoc etiam caſu ſtatutum patri non nocebit,
nec filiē adulterium. per iura, & rationes ab eo alle-
multa etiam conglobat Boer. d. decif. 338. nu. 5. vbi
alle. Cy. Io. Fab. Bal. Saly. Dy. Bart. Caſtr. Alex. Ang.
& Io. de Imol. in locis ab eo ſignatis, & vide Dy. in
reg. non debet, in vlt. addi. in 6. vbi agit, & de patris,
& de filiorum præiudicio.

Trigeſima ſexta pœna eſt, quòd adultera poteſt
impunè occidi, itidemque adulter, ſi vilis exiſtat a
patre, uel marito. Sed vt diſtinctè magis proceda-
mus, dicamus prius, quòd patri licet filiam adulte-
ram, ipſumque adulterum impunè interficere, de
hoc eſt tex. in l. pat. C. ad l. Iul. de adul. cap. inter hæc.
33. q. 2. & utrobique Doct. ſcribunt. multaq; coacer-
uant iura, multaq; rationes apud eos videndas, &
in l. nec in ea. cum l. ſeq. ff. ad l. Iul. de adul. in l. Grac-
chus, C. eo. tit. in l. quod ait. in princ. ibi, in ipſis re-
bus venereis, & in l. & ſi amicis in ff. eo. tit. ubi te-
nent, poſſe patrem in adulterio deprehenſos occi-
dere quidem, ſed immò etiam ſi illos in venerijs lu-
ſibus deprehenderit; quanquam in hoc ultimo
contradicunt quidam. in rubr. C. de iudi. & in rubr.
C. de eden. Vaſqui. de ſucceſ. creat. §. 7. numero 39.
Dyn. in capitu. cui licet de regul. iur. in ſexto, & ibi
apoſtola ſub lit. a. Nouel. in præct. crim. §. non inuti-

liter. nume. 1. 2. 3. vbi agit de patre, auo, & socero. Boss. in titu. de coit. damna. & punibus. nume. 49. vbi non modò de patre tractat, sed & de marito. Corn. consi. 159. nu. 3. lib. 2. Bald. in l. Imperator. la ij. in 2. quæst. ff. de statu homin. vbi tenet impunitate donari patrem, qui deprehensam in adulterio filiam interimit, etiam si illa prægnans sit. Saluia. de Boni ue. in consil. 35. numero quarto. libro secundo. consil. crimin. diu. Doct. Clar. omnium recentiorum diligentissimus, & fidus, in §. homicidium versicu. Dixi etiam posse, ex Doct. dictis verè colligit quinque vt concurrant necessaria esse, vt patris in filiam grassatio illi condonetur. Primò, vt ipse in primo impetu occidat. Secundò, vt filia non exierit ab eius sacris. Tertiò, vt occidat in domo sua, vel generi. Quartò, vt filia iam nupta, & elocata sit. Quintò, vt deprehensio facta sit ipso in turpitudinis actu. hisce enim quinque concurrentibus licere patri filiam occidere omnes * consentiunt, alioquin secus. Sextum adde tu requisitum, ut non filiam occidat modo, sed & adulterum simul, ut paulò inferius dicemus. Et hanc conclusionem extendūt Doct. etiam ad Clericum adulterum, qui potest interfici semoto excommunicationis metu, aut vllius censuræ. capitu. si quis * suadente diabolo decima septima quæstione quarta. Et communiter * hanc recipi conclusionem infra idem Clar. eod. loco ex Bermond. in tracta de concubinar. folio 207. numero quinto in fine. Et quamuis negent aliqui id procedere in eo, qui magistratum gerit, ea ratione, quòd Magistratus iure mariti nequeant accusari, inualuit tamen contraria opinio, vt per Clar. vbi supra secutum Bar. to. in

ro. in l. marito. §. illud. in primis verbis. ff. ad legem Iul. de adulter. vbi tenet magistratum quoque occidi posse, quicquid contra in hoc effutuerit Grāmat. siue Blasij super constitut. Regni fol. 110. numero decimo octauo. & ante Clar. tenuerunt complures Doct. insignes inter quos Specula. in titu. de adulter. versicu. item quòd est magistratus. Azo in summa. titu. de adult. August. de Arimino. in addit. ad Angel. de malefi. in versicu. Che mi hai adulterata. nume. vigesimo. & postremus omnium scripture, sed non autoritate, ita tenuit D. Tiberius Doct. meus in eius tractat. crimin libro nono. capit. decimoquinto. cui inscriptio est. de excusatione parricidij nume. 20. 21 fol. 269. per text. in dicta l. marito. §. illud, ita videlicet, vt si solam pater occideret filiam, & non simul adulterum, teneretur lege Cornelia de sicar. dicta l. nihil. ff. ad leg Iul. de adulter. quia vt impunitus abeat, debet vtrumque trucidare.

De patre diximus, nunc de marito oportet dicere, an scilicet illi permissum sit vxorem in adulterio deprehensam cum adultero interficere. Hac porrò in quæstione distinguendo Doct. inquirunt, quod aut vilis adulter est, aut non. si vilis impunè occidi potest: secus si non sit vilis text. est in dicta l. marito. ff. ad legem Iuliam. de adulter. quam conclusionem ita interpretantur, vt ne vilem quidem impunè occidat maritus, nisi eum in domo propria interficiat. Vilis autem quis dicatur aperit Salyc. in dicta l. Gracchus, & in dicta l. marito. ff. ad legem Iul. de adulter. ac in l. humilem. C. de incest. nup. & alibi dicitur, quòd viles sunt Lenones, Lenonumque filij, Scenici, Arenarij, horumque fi-

lij, atque alij malis imbuti moribus. vt per Bald.
 atque alios in dicta l. humilem. Et quamuis ma-
 rito non sit permissum impunè adulteros occide-
 re: verum est tamen, quòd si iusto dolore occidat,
 non occidat impunè, sed mitius punietur tamen,
 quia iustum temperare dolorem est multum diffi-
 cile, per text. in l. adulterium cum incestu. §. Impe-
 ratore. ff. ad legem Iuliam. de adulter. Fauetque di-
 cta lex Gracchus. C. eod. titu. Angel. de malefic.
 in versicu. & dictus Titius se defendendo fol. ter-
 tio. & versicu. aduertas. Roman. in l. cum mulier.
 columna trigesima secunda. versu. aduertas tamen
 quia etiam offensa. ff. soluto matrimonio. multa
 comprobatur Marfil. consilio vigesimo quinto. nu-
 mero vigesimo tertio. & sequen. consilio 68. nume-
 ro octauo. consil. 73. numero quinquagesimo octa-
 uo. libro primo: atque alibi frequenter. ideo nimi-
 rum si temperatur pœna delicti, cui causam de-
 dit iustus dolor, iustaque ira. per dictā l. Gracchus:
 & dictū §. Imperatores. Specula. in titu. de accusat.
 §. primo. versu. quid si te vocauit Abba. in cap. Olim.
 de præscrip. & in cap. dilecti. colum. finā. de except.
 in c. cum te. de re iudic. & multa in virum colligit
 more solito Tiraquel. in tracta. de pœn. temperan.
 cau. 1. Qui enim occidat adulterum vilem, in me-
 tallum damnatur. si honestum, relegatur in insu-
 lam. per d. l. adulterium cum incestu. §. Imperato-
 res. vel in exilium agitur. dicta l. Gracchus. Et hinc
 constat errare illos, qui nullo casu maritum occi-
 dere posse adulteros inquit, quia verè potest cū
 distinctione præmissa. Quam conclusionem com-
 munem * esse legistarum inquit Paris. consil. 154.
 numero 18. libro 4. quem citat Clar. in loco præal-
 leg.

leg. in versi. sed quid dicendum, sibi etiam aduocat Socyn. iun. consi. 34 libro 2. Gomez. super libro 80. Tauri. nume. 55. vbi tenet id verum esse, etiam si sacris initiatus sit adulter. quia maritus illum occidens non incidit in poenam dicto capit. si quis suadente diabolo. per cap. 3. in fine. de sentent. excommuni. Et scribit Couarr. in titu. de sponsa. fo. tertio. nume. 12. & de materia loani. Neuiz. in Sylua nupt. §. conclusio supra scriptorum est nume. 79. 83. 85. 93. fol. 28. in septimo volumine. tract. Nouel. in practi. crimi. §. non inutiliter. numero 1. 2. 3. 9. fol. 163. Castren. consi. 189. Vasqui. de success. crea. §. septimo. nu. 22. vbi nota utitur ratione ad probandum, quod priuatis liceat adulteros obtruncare. tucturque inibi contra commutheim, non peccare in re dubia illum, qui adulteram, bānitam uē interficiat.

An autem patri, marito uē in casibus a iure permissis, ut dudum ante effari sumus, si animus, aut vires non suppetant ad occidendum adulteras liceat mandare alteri ut occidat? Et fuerunt qui licere dixerunt, alij verò negant. inter illos, qui negatiuam sustinuerunt fuit Bald. in cap. si quis verò. post num. tertium. de pac. iur. firman. August. Arimin. in addit. ad Angel. de malefic. in versicu. Chemi hai adulterata la mia donna. nume. 64 qui communem * appellat. Grammat. super Constitut. Regni. fol. 110. nume. 19. Rolan. à Val. dicto consil. 24. numero vigesimo nono. libro secundo. Claud. Scissel. in l. ut vim. num. 124. ff. de iusti. & iure. & hos alleg. Clar. dicto §. homicidium. versi. Dubium est, qui rationem alleg. & est hæc, quod cum ualde à iuris regulis exorbitet, nempe ut possit quis auctoritate propria uindictam sumere, non uideretur fir-

mum

num satis, ut ad alias personas trāsferatur. Aliam opinionem, vt alteri demandari occisio possit, alij tutati sunt, vt Afflict. super 3. par. Constitu. Regni. Rubri. 46. numero quarto. Carer. qui Afflict. refert in pract. fo. 44. num. 140. & ita dicunt iudicasse curiam Neapolitanam, & se ex facto obtinuisse inquit Cēpol. de seruit. vrbā. prædi. cap. 23. ad fi. Tertia opinio eorum fuit, qui tenuerunt mandari quidem homicidium adulterorum posse à parente, et marito in casibus à iure permissis, vt supra, sed non omnibus passim, verū soli filio, quemadmodum matris adulterium in filiorum contumeliam verti sciamus, quod & attestatus est Ioan. Ne uiza. in Sylua. nupt. §. conclusio suprascriptorum est. numero 35. fol. 26. in septimo volumi. tracta. in versu. tertium inconueniens est, quemadmodum tenuit Bal. in dicta l. Gracchus. numero quinto. C. ad leg. iul. de adult. quam sententiam communi uoto scribentium amplexatā perhibet Gomez. in 80. l. Tauri, nu. 61. & in ti. de delic. ca. 3. vbi etiam didicit communē * & Couar. in titu. de spon. numero 5. fol. 140. quos alleg. Clar. in loco dudum antecitato. An autem marito liceat amicos cōuocare, vt adulteros occidant, scribit Io. Neu. in Syl. nup. §. conclusio suprascriptorum est. n. 98. fo. 28. in 7. vol. trac. qui quidē Neuiz. vbi sup. nu. 102. ponit formā denunciationis faciendæ suspecto de adulterio, & nu. 3. tenet, in prin posse eū adulterum occidere in loco suspecto post trinā monitionē. quod probat rex. in l. si quis vi. C. ad l. Iul. de adul. qā hic adulterij suspectus purgare se omnino tenebatur. vt per Menoch. de arbitr. iudi. sentent. Cas. 274. numero 1. & vera est conclusio suprascripta, etiam si maritus adulterio

adulterio se polluisset, vt ibidem attestatur Neui-
za. nume. 104. si tamen ab ea diuerterit prius, vt nu-
mero 106.

Trigesima septima pœna est, quæ in Iudæo con-
sideratur eo casu, quo statutum esset in aliqua ciui-
tate, vt adulterium committens centum aureos
penderet pœnæ nomine: si Iudæus adulteretur,
num plectendus veniat pœna capitis secundum ius
ciuile, an pœna centum aureorum secundum sta-
tuti formam, & quicquid alij prius dixerint, mihi
certè placet opinio Clar in dicto §. adulterium. in
vers. pone stat statutum, vt scilicet si cum Iudæa
committat adulterium puniatur pecuniaria pœ-
na secundum statutum, si cum Christiana, alia gra-
uiori, vt triremis, aut similis, ob plurium concur-
sum delictorum, & ad deterrendum hoc genus ho-
minum, vt à Christianarum complexibus absti-
neant.

S V M M A R I V M.

- I *Mandans alicui vt committat adulterium, non dicitur adul-
ter.*

Caput XVII.

- I **Q**uoniam autem fieri potest, vt quis uel nolit,
uel non possit per se adulterium committe-
re, si alteri committat ut adulteretur, dubitatum
fuit, an hic mandans adulter dici debeat? & Bart.
in l. prima. §. ne autem, columna prima, uersicu. tu
altius considera. C. de caduc. tollen. adulterum
hunc

hunc dici posse negat, cuius opinio recta censetur,
& approbatur.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulter an ex repetitis vno tempore congressibus, pro vno
vel pluribus adulterijs puniendus sit.*

Cap. XVIII.

- 1 **Q**uid si quis repetitis congressibus, vnayē nocte saepe coeat cum muliere nupta, an hic, pro vno, vel pro pluribus adulteriis puniri debeat? & quamuis adulterium sit reiterabile, vt inquit Pet. Calephat. decis. 9. nume. 2. lib. 2. cons. crim. diu. Doct. & Clar. in loco dudum citando, vnum dici adulterium vnica animaduersione multādum verius est. ita gl. in l. vulgaris. in vers. fur erit. ff. de fur. & ex facto ita respondit Bar. in consi. 222. communiterque * sic teneri affirmat Couar. variar. resol. libro 2. cap. 10. num. 8. ad fi. refert, & sequitur Clar. in d. §. sed pone. Soci. Sen. in c. ad ea, quæ. nume. 24. de pen. Soarez. in thesau. recept. senten. in ver. adulterium. num. 84. qui communem * affirmat. Petr. Ant. Auguf. consi. 6. num. v. lib. 3. in mat. iudi. Boff. in tit. de coit. damna. & punib. nu. 48. fol. 292. Contra tenuit Abb. in c. sicut nobis. nume. 3. de testi. & Pet. Calepha. vbi supra. Abb. in c. j. num. 3. de pœni. Bal. in l. quicunque. col. 2. in prin. uers. secundo no. propter geminationem. C. de serui. fugi. per glo. in l. pen. ff. de act. & oblig. & in d. l. vulgaris, vbi Alex. post Bar. & idem Bart. in d. l. adulterium cum incestu. §. stupraui. ff. ad leg. Iul. de adul. Car. in cle. 1. §. si qui. de priui. aliter loquens.

S V M M A R I V M.

1. *Dominus adulterans uxorem vassalli sui, vel contra vassallum adulterans uxorem Domini an possit impune occidi.*

Caput XIX.

1. **Q** Vid in domino adulterante uxorem vassalli sui, vel è contra in vassallo adulterante uxorem domini sui, an hi impunè occidi possint? & reperio, quòd Afflict. decis. 26 §. nu. 30. vtranz; dirimit quæstionem, dum dicit non posse dominũ subigentem uxorem vassalli sui ab ipso occidi vassallo: contra verò Dominum posse vassallum adulterum interimere. arg. l. marito. §. j. & l. adulterium cum incestu. §. liberto. ff. ad l. Iul. de adulte. Et subinfert rationem, nempe quòd Doc. passim vassallũ comparant liberto, vt per Ifern. & Luc. de pen. in l. 2. C. in quib. casib. colo. cens. lib. xj. idem Afflict. in c. 1. §. item fidelis. nu. 3. quibus mod. feud amitt. tenet posse dominum occidere vassallum adulterantem uxorem suam, sed non è contra. num. 5. vassallum posse occidere dominum. Et quamvis dominus occidens vassallum adulterum lucrifaciat feudum, vt probat Affli. ubi supra, non tamen lucrabitur allodialia, vel burgenfatica, ita Paris de Put. de reinteg. feu. §. pone, quòd dominus. nu. 44. fo. 6. Reperio etiam M. Mant. in Dialo. Clas. 19. c. 4. hanc ipsam quæstionem tractasse, & quamvis prima facie videatur subdubius, dicit tamen verius esse, vt occidere vassallus dominum nequeat, etiã si cum uxore sua coeuntem illum deprehendat: & tandem adhuc in dubium reuocat periura, & rationes apud illum

illum uidendus. Denique uidi Ioan. Ferrar. Montan. in collectare in usibus seu. libro 4. cap. 1. uersif. si cum domini uxore. tenentem priuari uasallum feudo, nō tantum si domini uxorem comprimat, sed etiam si illam tantum turpiter tangat, aut interpellat, siue uiuo, siue mortuo domino, quia in atrocioribus punitur affectus licet non sequator effectus per l. si quis non dicam rapere. C. de episcopis & clericis. in l. Diuus. in l. is qui cum telo. ff. ad legem Cornel. de sicar. Notauit insuper Bossi. in titu. de crim. læs. maiest. quod habens rem carnalem cum uxore Regis, uel Imperatoris, non incidit in crimen læsæ maiestatis.

S V M M A R I V M.

- 1 *Adulterium etiam censetur cum uxore serui: Quid cum serua aliena. 2. Quid cum domina hospiti nupta. Quid cum eius famula 3.*

Caput XX.

- 1 **I**AM uerò & illud scitu dignum est, q̄ quamuis Ciuili iure serui matrimonium non contrahant, sed contubernium, & sine matrimonio non detur adulterium, ut alibi diximus: nihilominus iure poli matrimoniū contrahitur etiam inter ipsos seruos, & ob id adulterium committitur etiam cum uxore serui, unde & accusatio competit. ita Alex. & Ang. in l. inter liberos. ff. ad leg. Iul. de adul.
- 2 De serua autem aliena illud constitutum est, ut si quis illam polluat. stupro eius domino teneatur actione iniuriarum, vel etiam actione serui corrupti.

- pti. ad leg. Aquiliam. ut in d. l. inter liberos. ff. ad legem Iul. de adult. l. si. ff. de offi. præsid. in glo. in uer. si. non possunt. Salyc. in l. serui. C. ad l. Iul. de adult. ubi probat posse eum extraordinariè puniri. & non omnes in dicta l. inter liberos. Socin. consilio 148.
- 3 in principio. secunda columna. libro primo. Præterea, si quis cum domina hospitij nupta coeat, adulterium certè committit: secus si cum famula [hospitij], quæ ob sui uilitatem legum laqueis non innodatur. text. est in l. quæ adulterium. C. ad l. Iul. de adult.

S V M M A R I V M.

- 1 *Pace inita cum inimico an eius uxorem deinde adulterans pacis effractor censeatur, & eo nomine accusari possit.*
- 2 *Adulterans uxorem alicuius non dicitur iniuriari viro.*

Cap. XXI.

- 1 **P**Ræmissis adijciendum est, quòd si fortè quis post diu gestas simultates cum aliquo, pacem inierit, & postea uxorem reconciliati inimici adulterio comprimat, non poterit quasi pacis effractor accusari, eouè nomine teneri. quicquid dicat post Ioan. Fabr. in l. denunciamus. & in l. raptores. C. de rap. uirgi. & Luc. de poen. in l. 1. C. publ. læti. Boer. in d. decif. 297. num. 9. par. j. quia post Bar. in l. uerum. ff. de furt. negatiuam tuetur. Alexan. consi. 115. nu. 4. libro 4. Melchī. Facin. consi. 78. nume. 35. libro 1. consi. crim. diu. Doct. Ludo. Car. consi. 99. num. 13. Bar. in d. l. Verum circa medium. ff. de fur. Bal. in l. si. in fi. colum. 1. C. si cont. ius uel util. publ. Ioann. de

- de Imo. in l. licitatio. §. quod illicitè. col. 1. in fi. vers.
idem puto. ff. de publica. qui etiam dicit, quod adul-
2 terans vxorem alicuius, non dicitur iniuriari viro;
ex quo faciat vxore volente. & ita etiam dicit Bal-
in c. 1. quib. mod. feu. amit.

S V M M A R I V M.

- 1 Bannita mulier quę sit nupta non potest impune adulterari,
tamen si ex statuto banniti possint impune offendi.

Caput XXII.

Post hæc & illud minimè est negligendum, quod
quamuis mulier bannita fuerit, dicatque statu-
tum bannitum posse impunè offendi, non tamen
iccirco poterit bannita & nupta adulterari. ita Bal.
in l. fi. col. 1. C. si contr. ius, vel vtil. publ. Franc. Nico-
uie. in c. quoniam cōtra. nu. 25. fo. 78. gl. 2. in vers.
extraordinarius. de proba. Pet. Royz. decis. Lituan.
3. nu. 70. fo. 281. & seq. Surd. in tract. de alim. tit. 7. q.
16. nu. 26. Et per hæc sit impositus finis huic tracta-
tui, ad laudem omnipotentis Dei, atq; eius purissi-
mæ atq; immaculatissime virginis genitricis, cu-
ius purificationis dies festus die crastina celebra-
bitur.

Tractatus de Adulterijs finis.

1009.483

115
R E G I S T R V M.

† A B C D E F G.

Omnes sunt Quaterniones.

V E N E T I I S, M. D. X C I X.

Apud Hæredes Melchioris Sessæ.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

500 EAST 57TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

1968

